

Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України

2002-2010 роки

Київ
ТОВ «Видавничий Дім «Купол»
2010

УДК 061.2(477)«2002/2010»
ББК 66.79(4 Укр)
С 76

Дана публікація презентує результати щорічного опитування НУО України, проведеного у травні 2010 року. Метою опитування було визначення рівня розвитку неурядових організацій України протягом 2002 - 2010 років, а також тенденцій їхнього розвитку за дев'ять років (2002-2010 рр.). Крім того, звіт містить результати глибинного аналізу проблем та потреб неурядових організацій, як на національному, так і на регіональному рівнях.

Любов Паливода, Софія Голота.
Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002-2010 роки:
Звіт за даними дослідження
Любов Паливода, Софія Голота. – Київ: ТОВ «Видавничий Дім «Купол»
2010. – 118 с.

ISBN 978-966-2026-06-1

Дослідження стану та динаміки розвитку неурядових організацій України 2002-2010 роки проведено Творчим центром ТЦК у межах проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується Pact, Inc. Проведення цього дослідження стало можливим завдяки ширій підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст дослідження є винятковою відповідальністю Творчого центру ТЦК та не обов'язково відображає точку зору USAID, Pact, Inc. або уряду США. Будь-яку частину цього дослідження не можна відтворювати, використовувати у будь-якому форматі, включаючи графічний, електронний, ксерокопіювання чи будь-яким іншим способом без відповідного посилання на оригінальне джерело.

УДК 061.2(477)«2002/2010»
ББК 66.79(4 Укр)

ISBN 978-966-2026-06-1

© Творчий центр ТЦК
© Видавництво ТОВ «Видавничий Дім «Купол»

Подяки

Дане дослідження проведене завдяки підтримці, порадам та участі багатьох осіб та організацій. Ми вдячні всім, хто надав свої експертні оцінки, поділився досвідом та не пошкодував часу для проведення опитування, аналізу даних і підготовки даного звіту.

Ми вдячні представникам всіх 623 організацій, що взяли участь у дослідженні 2010 року, за час, який вони приділили заповненню анкети, та надану інформацію про досвідом роботи своєї організації. Особлива подяка тим учасникам, які беруть участь у даному дослідженні вже вісім років поспіль, починаючи з 2002.

Координатори дослідження в регіонах, які є представниками Творчого центру ТЦК та інших неурядових організацій, успішно виконали свої функції на етапі збору інформації. Без їх знань та досвіду провести це дослідження на високопрофесійному рівні було б неможливо. Ми дякуємо персоналу та волонтерам Творчого центру ТЦК, які брали участь у роботі над дослідженням.

Вихід у світ цього видання був би неможливий без підтримки проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується Pact, Inc.

Список абрєвіатур

ЗМІ	- засоби масової інформації
НУО	- неурядова організація
ОГС	- організація громадянського суспільства
ТЦК	- Благодійний Фонд «Творчий центр ТЦК»
INTRAC	- Міжнародний центр тренінгів та досліджень НУО (Великобританія)
ISC	- Інститут Сталих Спільнот (США)
USAID	- Агентство США з міжнародного розвитку
UNITER	- проект «Об'єднуємося заради реформ»

Вступ.....	7
Резюме.....	8
Частина I. Засади проведення дослідження.....	16
1. Методологія дослідження.....	17
1.1 Мета, задачі, предмет та об'єкт дослідження.....	17
1.2 Опис інструменту дослідження.....	17
1.3 Вибірка.....	18
1.4 Організація дослідження.....	19
2. Учасники дослідження – НУО України.....	21
2.1 Географічний розподіл опитаних НУО.....	21
2.2 Дата і форма реєстрації.....	22
2.3 Основні сектори діяльності, види діяльності та клієнти НУО.....	23
2.4 Наявність власного веб-сайту.....	28
Частина II. Результати дослідження відповідно до моделі життєздатного розвитку.....	29
3. Внутрішня спроможність НУО.....	31
3.1 Мета створення та місія.....	31
3.2 Стратегічне планування.....	33
3.3 Керівні органи та лідерство.....	35
3.4 Людські ресурси НУО.....	36
3.5 Членство у НУО.....	37
3.6 Робота з волонтерами.....	38
3.7 Матеріальні ресурси НУО.....	39
3.8 Джерела фінансування НУО.....	40
3.9 Стратегія залучення фінансування.....	47
3.10 Системи менеджменту в організації.....	47
4. Зовнішні зв'язки НУО.....	49
4.1 Співпраця з державними структурами.....	49
4.2 Співпраця з іншими НУО.....	53
4.3 Співпраця з бізнесом.....	55
4.4 Співпраця НУО і донорів.....	58
4.5 Співпраця з громадськістю.....	59
4.6 Співпраця із ЗМІ.....	60
5. Програмна діяльність НУО.....	61
5.1 Надання послуг та розробка програм НУО.....	61
5.2 Звітування.....	64

5.3 Партнерства та коаліції	65
5.4 Прозорість діяльності. Відкритість. Етичні норми.....	66
5.5 Законодавство	67
Частина III. Дослідження окремих аспектів розвитку та діяльності НУО	70
6. Індекс організаційної спроможності.	71
7. Індекс спроможності НУО України представляти інтереси та захищати права.....	77
8. Індекс ефективності участі НУО в коаліціях та мережах.....	82
9. Індекс легітимності опитаних організацій.....	83
10. Аналіз проблем та потреб НУО України	85
Частина IV. Висновки щодо динаміки розвитку НУО України 2002-2009 років.....	89
Додатки.....	95
Анкета для опитування НУО України.	95
Словник термінів.	111
Список використаної літератури.	116

У травні 2010 року було проведене щорічне опитування активних неурядових організацій (НУО) України. Дане дослідження здійснюється протягом останніх дев'яти років Творчим центром ТЦК. Опитування проведено із використанням методу самозаповнення респондентами опитувальника за допомоги регіональних координаторів.

Мета дослідження у 2010 році - визначення рівня розвитку НУО України відповідно до основних принципів сталого розвитку. Об'єктом дослідження - сектор активних НУО України. Предмет дослідження є розвиток сектору НУО України, який оцінювався відповідно до таких принципів життєздатності, як рівень організаційної спроможності, зовнішні зв'язки організації (включаючи співпрацю з урядом, бізнесом, засобами масової інформації, громадами й іншими НУО), ефективність роботи та виконаних програм щодо заявленої місії організації. Також вивчався рівень спроможності й ефективності НУО у представленні й захисті інтересів, рівень організаційної спроможності НУО, різноманітність джерел фінансування НУО, рівень професіоналізму НУО, обізнаність у законодавстві та рівень використання етичних норм у діяльності НУО.

Організації, лідери яких взяли участь у дослідженні, репрезентують усі області України, Автономну Республіку Крим та місто Київ.

У 2010 році дослідження стану та динаміки розвитку українських НУО проводилось за фінансової підтримки проекту "Об'єднуємося заради реформ" (UNITER).

Даний звіт містить повну інформацію щодо результатів дослідження стану та розвитку НУО України у 2010 році й опис динаміки їх діяльності за 2002-2010 роки. Крім того, у звіті наведені результати глибинного аналізу проблем і потреб неурядових організацій, регіональних особливостей НУО.

Даний звіт складається з вступу, 4-х частин і додатків. У Частині 1 подано інформацію про мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, опис вибірки, загальну характеристику опитаних організацій за датою та формою реєстрації, секторами, видами діяльності та клієнтами НУО, інформацію про наявність власного веб-сайту.

Частина 2 звіту складається з трьох основних розділів відповідно до трьох складових моделі життєздатного розвитку неурядових організацій, а саме: аналіз внутрішньої спроможності неурядових організацій, аналіз зовнішніх зв'язків, а також аналіз програмної діяльності НУО.

У Частині 3 представлено результати діяльності НУО, відповідно до чотирьох індексів: індексу організаційної спроможності НУО, індексу спроможності НУО України представляти інтереси і захищати права, індексу участі в коаліціях/мережах, індексу легітимності.

У частині 4 містяться висновки щодо змін, які відбулися у внутрішній системі менеджменту, зовнішніх зв'язках і програмній діяльності опитаних НУО з 2002 по 2010 роки.

Додатки містять анкету, що використовувалася при опитуванні неурядових організацій України в 2010 році, словник термінів та список використаної літератури.

Отже, інформація, представлена у даному звіті, може бути корисною для лідерів неурядових організацій, державних і політичних діячів, уповноважених приймати рішення щодо соціальної політики, науковців і експертів у сфері громадянського суспільства, представників організацій міжнародної технічної допомоги та міжнародних консультантів у галузі розвитку третього сектору.

Мета дослідження - визначення рівня розвитку НУО України¹.

Досягнення мети передбачало виконання низки дослідницьких завдань:

- Визначення рівня організаційної спроможності НУО.
- Аналіз зовнішніх зв'язків організацій (включаючи співпрацю з урядом, бізнесом, засобами масової інформації, громадами, іншими НУО та рівень зовнішньої співпраці НУО).
- Визначення ефективності програмної діяльності організацій.
- Визначення рівня спроможності й ефективності НУО у представленні інтересів та захисті прав.
- Визначення рівня легітимності НУО.
- Визначення рівня участі НУО в мережах/коаліціях.
- Проведення порівняння діяльності НУО за останні вісім років (2002 - 2010) у вищезазначених аспектах, визначення на цій основі тенденцій їх розвитку.

Громадянське суспільство відіграє різні ролі на різних етапах демократичного процесу, таких як демократичні перетворення та демократична консолідація. На етапі демократичних перетворень роль громадянського суспільства важлива для мобілізації тиску задля політичних змін. Ключова роль громадянського суспільства в процесі консолідації демократії полягає в недопущенні зловживання владою державою, запобіганню концентрації влади в одних руках, заохочення широкої участі громадян та критичному ставленню до діяльності влади. Як зауважив Даймонд - громадянське суспільство є більш важливим для консолідації та дотримання демократії, ніж для її ініціювання (1994).

Об'єкт дослідження - сектор активних НУО України.

Предметом дослідження був розвиток сектору НУО України. Відповідно до завдань дослідження його одиницею була неурядова організація. Джерелом даних про НУО були представники організації, які володіють вичерпною інформацією про її діяльність, й загальний стан розвитку НУО і законодавчу базу України, яка регулює діяльність НУО. Переважно це були представники керівної ланки організації: голова або його заступник, головний бухгалтер.

Портрет респондентів

Більшість респондентів (61%), які взяли участь у дослідженні 2010 року, були його учасниками в попередні роки щонайменше один раз.

Географія.

Опитані представники НУО надали інформацію, репрезентативну для сектору активно діючих неурядових організацій України.

Дата реєстрації.

Значна кількість опитаних НУО (35%) була зареєстрована з 2000 по 2004 роки, а 34% респондентів було зареєстровано після 2005 року. Це пояснюється сприятливими для громадських організацій умовами щодо законодавчого забезпечення та посиленням міжнародної допомоги у цей період.

Форма реєстрації.

Більшість респондентів (89%) зареєстровані як громадські організації, і лише 11% є благодійними організаціями.

Сектори діяльності НУО.

Більша половина респондентів (44%) зазначили, що *дити та молодь* є одним з основних секторів їхньої діяльності. Займаються *громадянською освітою* 27% опитаних організацій, захищають *права людини* 27% респондентів, вирішують *соціальні питання* 25% опитаних НУО відповідно.

¹ У даному дослідженні НУО визначаються як незалежні об'єднання, які представляють інтереси громадян України з метою створення можливостей активної участі кожної людини у розбудові України. До цих організацій відносять громадські організації, зареєстровані відповідно до Закону України "Про об'єднання громадян", та благодійні організації, зареєстровані відповідно до Закону України "Про благодійництво та благодійні організації".

Основні сектори діяльності НУО та їх характеристика.

Більшість НУО, що працюють у секторі *діти та молодь*, як і в секторі *громадянська освіта*, зосереджують свою діяльність на *тренінгах та консультуванні, освітянській діяльності*, а також на *поширенні інформації*.

НУО, що працюють у секторі *права людини*, зазвичай захищають інтереси та лобіюють їх, проводять тренінги та консультації, надають правову допомогу.

Види діяльності НУО.

Найбільш поширеним видом діяльності НУО є *тренінги та консультування* (37%), *захист інтересів та їх лобіювання* (37% респондентів), *поширення інформації* (36%) та *освітянська діяльність* (29%).

Клієнти НУО.

Найбільш поширеними клієнтами НУО є *молодь* (46%), *все населення* (26%), *члени організації* (24%), *діти* (21%) та *студенти* (17%).

Наявність власного веб-сайту.

В 2010 році 33% опитаних вказали, що мають власний веб-сайт.

Результати дослідження у 2010 році

З 2002 року організаційний розвиток українських неурядових організацій оцінювався за моделлю, розробленою INTRAC (Міжнародний центр тренінгів та досліджень НУО, Великобританія)². у 2009 році дана модель була переглянута ТЦК відповідно до потреб та завдань проекту «Об'єднуємося заради реформ» та залишилася без змін у 2010 році. Вона має декілька складових.

Організаційна спроможність, або внутрішня спроможність організації «бути»

Внутрішня спроможність характеризується такими рисами як: наявність місії та чітких напрямків діяльності організації, легітимність, відповідальність перед засновниками, наявність в організації відповідних структур менеджменту, організаційна культура, людські та фінансові ресурси, лідерство.

Мета створення і місія

Дані опитування засвідчують, що основними причинами створення неурядової організації є наступними: *можливість вплинути на розвиток суспільства* (74%) та *бажання допомогти іншим* (66%). *Самореалізацію засновників обрали 33% респондентів, тоді як можливість отримати фінансування обрали лише 15% опитаних НУО. 31% респондентів вказало допомогу членам організації, як основну мету створення організації.* Написану місію, яка спрямовує роботу організації, мають 75% організацій, які взяли участь в дослідженні.

Стратегічний план

Написаний стратегічний план мають 55% неурядових організацій, 70% з них оновлювали такий план протягом 2-х останніх років. 31% опитаних НУО мають стратегічний план на три і більше років, 28% респондентів – на один рік і 20% НУО – на два роки. У більшості випадків члени НУО ознайомлені зі стратегічними цілями організації (76%).

Керівні органи та лідерство

Колективний керівний орган мають 93% НУО. Розподіл організацій за типами колективного керівно-

² INTRAC (The International NGO Training and Research Centre) підтримує НУО та організації громадянського суспільства в усьому світі через дослідження політики, посилення менеджменту та організаційної ефективності. Докладнішу інформацію можна отримати за інтернет-адресою: <http://www.intrac.org>.

го органу виглядає так: більшість НУО (73%) має правління, одна третина опитаних НУО (25%) — різні типи рад (дорадча рада, наглядова рада, рада директорів, наукова рада, рада товариства тощо). Такі відповіді, як ради різних типів, збори членів, президія найчастіше надавали респонденти, що обирали варіант *інше* як відповідь на запитання про тип колективного керівного органу їхньої організації. У 90% НУО існує письмовий документ, який визначає функції та обов'язки колективного керівного органу.

Людські ресурси неурядових організацій

Постійний персонал мають 41% опитаних організацій. У середньому він нараховує 3 постійних співробітників. У 32% НУО функціональні обов'язки персоналу є розробленими у письмовій формі. Прописані адміністративні правила та процедури існують у 48% організацій-респондентів, а їх оновлення відбулося протягом останнього року. Заохочують професійний розвиток персоналу шляхом виділення коштів на відвідання конференцій, круглих столів або освітніх і тренінгових курсів дві третини організацій (66%).

Протягом останніх дев'яти років рівень залучення волонтерів є відносно стабільним. 75% респондентів у 2010 році використовували працю волонтерів, 76% у 2009, 2007, 2006 роках, 77% - у 2005 році, 73% - у 2004 році і 78% - у 2002 році*. У більшості неурядових організацій працює в середньому 28 волонтерів. Типовий волонтер працює в організації в середньому 6 годин на тиждень. У 71% організацій волонтерами є студенти.

Членство в НУО

Членськими організаціями є 79% опитаних НУО. З них 27% організацій нараховує від 11 до 30 членів, 25% — більше 100 членів. За останній рік кількість членів збільшилась в 48% опитаних неурядових організацій України. Основними шляхами залучення нових членів були їхня власна ініціатива (30%) та особисті контакти членів НУО (33%).

Матеріальні ресурси

Офісне приміщення (власне, надане безоплатно або орендоване) мають 93% опитаних організацій, з них 12% — власне. 82% респондентів повідомили, що їх організації мають комп'ютери, 77% - мають доступ до електронної пошти та Інтернету. Станом на 2010 рік з більшістю діючих НУО можна було контактувати за допомогою телефону (76% опитаних НУО), електронної пошти та Інтернету (77% респондентів). Представники майже всіх організацій вказали поштову адресу.

34% опитаних НУО мають написаний план залучення фінансування. Письмовий фінансовий план організації мають 31% респондентів, з них 69% мають фінансовий план організації строком на 1 рік. У 2010 році 32% опитаних зазначили, що у них порівняно з 2009 роком з'явилися нові ресурси фінансування.

Протягом 2009 року найпоширенішими джерелами фінансування для українських неурядових організацій виявились міжнародна донорська підтримка (53%), благодійні пожертви громадян (41%) та благодійні пожертви бізнесу (40%). Фінансування від держави отримують 22% організацій.

Системи менеджменту в організації.

У більшості українських неурядових організацій за процес прийняття рішень завжди відповідають виконавчий директор та колективний керівний орган (відповідно 86% і 71% опитаних організацій). Значно рідше до цього процесу залучаються члени організації (10% НУО) та персонал (15% респон-

* Різниця статистично значуща на рівні 5%

дентів). Формальну (друковану або електронну) систему реєстрацію документів має 84% неурядових організацій.

Зовнішні зв'язки, або спроможність організації «співіснувати»

Зовнішні зв'язки включають такі компоненти як: стосунки з донорами, державою, бізнесом, ЗМІ, громадськістю, іншими НУО, тощо.

Співпраця з державними структурами

З державними органами співпрацюють 93% організацій. Про щоденну співпрацю з владними структурами заявили 14% респондентів. Контакт з державними органами хоча б раз на тиждень мають 34% організацій, а раз на місяць - 24%, щокварталу – 9%. Незначна кількість представників неурядових організацій контактує з державними структурами *щоквартально, щорічно або нерегулярно*.

Як вважають 62% респондентів, співпраця з державними структурами відбувається переважно з ініціативи обох сторін. Майже удвічі рідше говорять про бажання співпрацювати з державою виключно з боку неурядових організацій (30% НУО) і досить низько представники НУО оцінюють бажання держави ініціювати співпрацю (3% респондентів). Незважаючи на те, що НУО та владні структури співпрацюють досить часто, рівень такої співпраці залишається невисоким. Протягом 2010 року, 26% неурядових організацій взагалі не виконували спільних проектів з державою, 17% НУО минулого року працювали в партнерстві з державними структурами над трьома проектами. Лише 9% виконало більше ніж 5 спільних проектів. Більшість опитаних НУО вказало, що рівень співпраці між НУО та владою є низьким. Згідно з відповідями респондентів, головними перешкодами для НУО у співпраці з владою є *нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур та відсутність у владних структур інформації про діяльність НУО*. Отримані дані свідчать, що співпраця між НУО та державними структурами на регіональному або місцевому рівні є кращою, ніж на національному.

Робота з іншими НУО

Серед опитаних представників організацій, більшість (90%) респондентів повідомила, що їх організація співпрацює з іншими неурядовими організаціями. 25% представників НУО зазначили, що вони значною мірою обізнані з діяльністю інших організацій, які займаються такими ж або подібними питаннями на міжнародному рівні. Міра обізнаності респондентів у цьому питанні значно зростає, якщо йдеться про регіональний або місцевий рівень. Наприклад, більше половини опитаних організацій (79%) є обізнаними про подібні до них місцеві організації. Найпоширенішими видами співпраці НУО є обмін інформацією, про який заявили 85% респондентів, зустрічі (73%) та спільна діяльність (72%). Практика надання консультацій, послуг, спільної діяльності та виконання партнерських проектів серед українських організацій також є досить поширеною. 34% опитаних організацій співпрацюють з іншими організаціями через надання їм послуг.

Відповідно до отриманих у 2010 році даних співпраця між НУО надає їм *можливість залучити додатковий досвід (67%) розширити діяльність і результативність програм (65%)*. Незважаючи на те, що майже всі НУО співпрацюють з іншими неурядовими організаціями, більшість респондентів відзначають недостатній рівень співпраці між НУО, що спричинено переважно нестачею професіоналізму НУО, амбіціями лідерів, які конфліктують один з одним, а також конкуренцією за ресурси.

Робота з бізнесом

Близько третини (34%) НУО зовсім не співпрацюють з бізнес-сектором. 26% організацій співпрацюють з 1–2 бізнес-структурами, 20% організацій — з 3–5 бізнес-структурами і 18% респондентів

співпрацюють з більш ніж 5 бізнес-структурами. Вагомою причиною для співпраці з бізнесом майже половина опитаних схильна вважати отримання грошової або матеріальної негрошової допомоги, тоді як партнерство — лише третина (33% НУО), а можливість здобути новий досвід — тільки 16% неурядових організацій. Проведені протягом дев'яти років дослідження показали, що 82% опитаних вважають рівень співпраці з бізнес-сектором недостатнім. Головними перешкодами на шляху співпраці респонденти вважають *небажання бізнесу співпрацювати з НУО, необізнаність бізнес-структур щодо діяльності неурядових організацій, а також недостатній професіоналізм НУО*. Такий стан речей можна пояснити, зокрема, неефективними PR-кампаніями неурядових організацій.

Робота з донорськими організаціями

З донорськими організаціями співпрацюють 66% опитаних НУО. Незважаючи на те, що більшість НУО вбачають у співпраці з донорськими структурами можливість отримання технічної та фінансової підтримки, окремі з них все-таки мають більш високий рівень співпраці — *партнер* (16% НУО) або *виконавчий партнер* (9% НУО). Ці організації намагаються відігравати активнішу роль у співпраці з донорськими структурами та залучаються до процесу розробки програм донорських організацій.

Робота з громадськістю

Представники 47% організацій-учасників дослідження щодня проводять зустрічі з клієнтами. Найпопулярніший спосіб поширення інформації про діяльність неурядової організації — через пресу чи у формі буклетів/листівок (85% та 48% організацій відповідно). 46% респондентів поширює інформацію про НУО через презентації, 40% опитаних НУО поширює інформацію через сторінку інших НУО, а 38% через власну веб-сторінку.

Робота зі ЗМІ

Регулярно співпрацюють зі ЗМІ 53% опитаних НУО, у 45% співпраця має епізодичний характер. Тобто, так чи інакше зі ЗМІ контактують 98% неурядових організацій України. Наведені дані оптимістичні, але вони не відображають змісту співпраці. Річ у тім, що ЗМІ співпрацюють з НУО різною мірою в залежності від виду засобу масової інформації. Відповідно до отриманих у 2010 році даних для поширення інформації про власну діяльність НУО найчастіше використовують газети (89% респондентів). Наступним за популярністю використання є телебачення (58%) та радіо, де інформацію про себе розміщують 46% організацій.

Програмна діяльність, або спроможність організації «виконувати та впливати»

Програмна діяльність характеризується наданням послуг і підходами до планування діяльності, оцінкою діяльності та звітуванням, партнерством і участю в коаліціях, обізнаністю з питань законодавства, наявністю етичних норм і відношенням до прозорості у діяльності організації.

Надання послуг

Як вже було зазначено вище, основними видами діяльності опитаних НУО є надання тренінгових та консультаційних послуг, представлення інтересів та захист прав, надання інформації, освітянська діяльність. Більша половина (51%) неурядових організацій протягом 2010 року виконали від 1 до 3 проектів. Найбільшу активність, яка характеризується виконанням понад п'ять проектів на рік, проявляють 23% організацій-респондентів.

Планування програмної діяльності

У більшості організацій відповідальність за планування програмної діяльності покладається на виконавчого директора (86% НУО обрали відповідь *завжди* чи *здебільшого*). Колективний керівний ор-

ган є залученим до планування також у більшості організацій (96%). Персонал, фінансовий директор та члени організації залучаються *час від часу* або *рідко*. Потреби своїх цільових груп при плануванні нового проекту або послуги оцінюють 94% опитаних організацій.

Оцінка програмної діяльності НУО

Оцінку своєї програмної діяльності проводять 78% організацій, що взяли участь в дослідженні, причому 23% з них запрошують для цього зовнішніх оцінників. Серед причин, що спонукали НУО до проведення оцінки, переважає альтернатива *потреби внутрішнього менеджменту* (78% організацій). Така причина, як *вимога донорів* була зазначена у близько половини НУО (47% опитаних організацій), а от *державна* та *клієнти* спонукають до проведення оцінки програмної діяльності організації – лише у 5% та 8% організацій відповідно.

Звітування

Річні звіти у 2010 році публікували 50% організацій. 58% організацій надсилає річні звіти державним установам, 55% НУО – членам організації, 51% респондентів – донорам, і лише 16% опитаних надсилають річні звіти клієнтам організації.

68% опитаних організацій мають бухгалтера, 62% лідерів НУО вважають, що система бухгалтерського обліку їх організацій відповідає міжнародним та/або національним стандартам. На думку 61% респондентів, у їх організаціях є система фінансового менеджменту для відповідного планування, виконання та звітування.

26% НУО має досвід проходження зовнішнього аудиту, половина (50%) організацій не проходили аудиту, але готові пройти. 13% респондентів заявили про свою неготовність до перевірки

Партнерства та коаліції

Членами коаліцій або робочих груп є 69% опитаних НУО. Серед причин участі в коаліціях НУО зазначили популяризацію НУО, планування спільних акцій, зростання можливостей зустрічатися з іншими лідерами НУО.

Прозорість діяльності. Відкритість. Етичні норми

80% опитаних НУО підтвердили бажання надати доступ до фінансових звітів організації своїм членам. 72% організацій звітують перед своїми членами. 64% НУО надають звіти донорам та 59% респондентів державним установам. Лише 19% опитаних НУО звітуються перед своїми клієнтами. 64% опитаних організацій мають власні написані та визначені етичні норми.

Законодавство

Більшість опитаних НУО (57%) вважають себе обізнаними щодо законів і регуляторних актів, які впливають на їх діяльність. Ще 41% представників НУО вважають себе частково обізнаними в цьому питанні. На думку половини опитаних представників НУО, найвагомішими чинниками, які перешкоджають ефективній діяльності сектору, є пасивність НУО в забезпеченні того, щоб закони та регуляторні акти належним чином втілювались в життя, податкове законодавство та законодавство в цілому. Найефективнішим джерелом поширення інформації щодо новин законодавства є Інтернет (84% опитаних НУО) та зустрічі/семінари, які зазначили 56% респондентів.

Індекс організаційної спроможності українських НУО

Індекс організаційної спроможності визначається такими сімома компонентами діяльності НУО: стратегічний менеджмент, система керівництва, система лідерства та менеджменту, стратегія НУО щодо залучення коштів, відповідність фінансового менеджменту НУО стандартам бухгалтерського обліку, процедури менеджменту людських і матеріальних ресурсів, легітимність організації (більш детально про Індекс можна дізнатись з розділу 6 даної публікації). Середнє значення Індeksu організаційної спроможності опитаних у 2010 році НУО становить **0.55** (при максимальному значенні 1), що свідчить про наявність певної базової спроможності до організаційного зростання та зміцнення. Існують необхідні адміністративні процедури менеджменту фінансових і людських ресурсів, НУО мають базові елементи і процедури керівництва та стратегічного управління, а також система менеджменту й лідерства. Фінансування опитані організації залучають досить хаотично.

Кожен із семи компонентів Індeksu організаційної спроможності має різне значення. НУО України сильні в налагодженні ефективної системи керівництва. Цей компонент індексу отримав найвищий середній бал — 0.82. Це свідчить про те, що переважна більшість НУО мають активно діючий керівний орган, функції та відповідальність якого чітко прописані та визначені. Вищий за середній бал НУО мають і в компоненті із фінансового менеджменту (0.61), що засвідчує те, що більшість організацій мають чітко визначені місію та стратегічні цілі, а принципи і стратегія організацій поділяються їх персоналом і членами. Однак не всі організації практикують довгострокове стратегічне планування, практика оновлення стратегічного плану ще не є загальноприйнятною.

Найслабшим компонентом у 2010 році став компонент з залучення фінансових ресурсів, який отримав лише 0.33 бала. Це свідчить про недостатню увагу керівників НУО до розробки та впровадження довгострокової стратегії залучення фінансування з різноманітних джерел.

Індекс спроможності НУО України представляти інтереси та захищати права

Спроможність НУО України представляти інтереси та захищати права у 2010 році дорівнює **3.01** балам за п'ятибальною шкалою. Тобто, можна говорити про вищий за середній рівень спроможності НУО відігравати значну роль у відстоюванні важливих для громадян питань та впливати на процес прийняття рішень. Індекс складається з семи компонентів, що були визначені як такі, що сприяють або перешкоджають розвитку спроможності НУО представляти інтереси та захищати права. Порівняння як загального середнього показника індексу (у 2009 році індекс складав 3,04 бала), так і його складових за окремими компонентами, дозволяє відзначити незначне зменшення спроможності українських НУО займатися питаннями адвокатування. Найвищу активність українські неурядові організації виявляють у зборі інформації та отриманні допомоги, зворотного зв'язку від своїх членів і громадськості з конкретного питання.

Три компоненти індексу: формулювання та відстоювання прийнятої позиції, проведення залучення та використання матеріальних, фінансових і часових ресурсів на представлення і захист прав з конкретного питання - не набрали й трьох балів Тобто НУО України за цими компонентами так і не вийшли на середній рівень.

Індекс ефективності участі НУО в коаліціях та мережах

У 2010 році Індекс ефективності участі НУО в коаліціях та мережах дорівнює **0.41**. У 2009 році даний Індекс склав 0,71. Більшість організацій (69%), що взяли участь в дослідженні є членами коаліції або мережі. Опитані НУО регулярно співпрацюють між собою. Найпопулярнішими видами співпраці є обмін інформацією, зустрічі, спільна діяльність та партнерські проекти. Лише невеликий відсоток опитаних НУО надає послуги іншим організаціям. Більшість опитаних організацій – члени однієї коаліції.

Індекс легітимності опитаних організацій

У 2010 році Індекс легітимності опитаних організацій дорівнює **0.56** (при максимальному значенні 1). Результати дослідження різних компонентів показали, що у переважній більшості опитаних НУО в колективному органі представлений, хоча б один представник цільової групи організації. Більшість опитаних організацій вивчають потреби цільових груп, на які спрямований проект (0.89), проводять оцінки програм та проектів (0.78) та мають механізм зворотного зв'язку з клієнтами організації (0.69). Досить низьким є рівень залучення клієнтів організації до планування програмної діяльності (0.05). Слід вказати, що порівняно із 2009 роком даний Індекс дещо знизився (0.67 у 2009 році).

Частина I. Засади проведення дослідження

Перша частина звіту присвячена засадам проведення дослідження. Перший розділ даної частини містить інформацію про мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, опис основного інструмента – анкети для опитування лідерів НУО, вибірки, а також організаційних особливостей даного дослідження. Другий розділ подає загальну характеристику організацій, представники яких були опитані, а саме представляє їх за датою та формою реєстрації, секторами, видами діяльності та клієнтами НУО, а також за наявністю власного веб-сайту в організації.

1. Методологія дослідження

1.1 Мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження

З 1997 року Творчим центром ТЦК проводились дослідження потреб і стану розвитку неурядових організацій України. З 2002 по 2007 роки дане дослідження здійснено в межах програми „Мережі громадянської дії в Україні” (UCAN). У 2008 році дослідження потреб та стану розвитку неурядових організацій України не проводилося. Дослідження 2009-2010 років було проведено в межах проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)». Учасниками останнього опитування стали організації, які брали участь у попередніх семи опитуваннях, а також нові організації, що відповідають методологічним вимогам дослідження. Таким чином, дослідження можна вважати *панельним*.

Мета дослідження - визначення рівня розвитку НУО України¹.

Упродовж цього дослідження були виконані такі *завдання*:

- Визначений рівень організаційної спроможності НУО.
- Визначені зовнішні зв'язки організацій, включаючи співпрацю з урядом, бізнесом, засобами масової інформації, громадами та іншими організаціями громадянського суспільства (ОГС) та рівень зовнішньої співпраці НУО.
- Визначена ефективність програмної діяльності організацій.
- Визначений рівень спроможності та ефективності НУО у представленні інтересів та захисті прав.
- Визначено рівень легітимності НУО.
- Визначено потреби НУО.
- Визначена динаміка діяльності НУО за дев'ять років (2002-2010) у вищезазначених сферах.

Предметом дослідження був розвиток сектору НУО України.

Об'єкт дослідження - сектор активних НУО України. Відповідно до завдань дослідження його одніцею є неурядова організація. Джерелом даних про НУО були представники організацій, які володіють вичерпною інформацією про їх діяльність, про загальний стан розвитку НУО, законодавчу та нормативну базу України, яка регулює діяльність неурядових організацій. Таким чином, участь у дослідженні брали представники керівної ланки НУО: голова організації або його заступник.

1.2 Опис інструменту дослідження

З опитувальником, що був використаний у дослідженні цього року, можна ознайомитись у додатку 1 до цього звіту. Анкета складається зі 121 запитань. У 2010 році в анкету були внесені додаткові запитання відповідно до завдань проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)». Крім запитань, опитувальник містить докладну інструкцію щодо його заповнення та інформацію про дослідження. Нижче наведено перелік основних розділів опитувальника.

Інформація про організацію

Даний розділ анкети містить головні відомості про організацію-респондента, контактну інформацію, дату та форму реєстрації, сектор діяльності НУО, види діяльності та категорії клієнтів.

¹ У даному дослідженні НУО визначаються як незалежні об'єднання, які представляють інтереси громадян України з метою створення можливостей активної участі кожної людини у розбудові України. До цих організацій входять громадські організації, зареєстровані відповідно до Закону України "Про об'єднання громадян", та благодійні організації, зареєстровані відповідно до Закону України "Про благодійництво та благодійні організації".

Організаційний розвиток

У цій частині опитувальника збиралась інформація про мету створення організації, спрямування діяльності, досвід і практику стратегічного планування, структуру керівництва НУО, наявність і функції керівного органу, людські ресурси НУО, джерела фінансування та бюджет організації, системи фінансового менеджменту. Наведено основні джерела фінансування та зазначено, чи отримує НУО підтримку від державних структур чи бізнесу в грошовій або не грошовій формах.

Зовнішні зв'язки

Під час відповідей на запитання цього розділу респонденти надавали відомості про відносини організації з зовнішнім оточенням та основні характеристики співпраці з бізнес-структурами, державними структурами, громадськістю, засобами масової інформації, донорами та іншими НУО.

Програмна діяльність

Розділ присвячений питанням щодо розробки програм та послуг, підзвітності, етичних норм, обізнаності представників НУО щодо норм чинного законодавства. Порівняно з попередніми роками до анкети було внесено нові запитання щодо форми в якій оприлюднюється річний звіт.

Представництво та захист прав

Відповіді на запитання в цій частині анкети надають відомості про те, якою мірою неурядові організації представляють інтереси та захищають права своїх клієнтів або членів. Наведено розроблений індекс для визначення рівня спроможності НУО представляти інтереси та захищати права. Порівняно з попередніми роками до анкети було внесено нові запитання щодо результатів кампанії громадського представництва.

Існуючі потреби та необхідна допомога

Останній розділ анкети присвячений визначенню проблем українських НУО, а саме: внутрішнім проблемам організації, зовнішнім проблемам організації та необхідній допомозі.

1.3 Вибірка

Станом на кінець 2010 року в Україні нараховувалося 63,000 зареєстрованих неурядових організацій (відповідно до офіційних даних Міністерства юстиції України). Але активно діє не більше 3–4 тисяч (багато НУО щороку припиняють активну діяльність без формальних дій для припинення реєстрації як юридичних осіб). У цьому дослідженні під терміном “активно діюча” мається на увазі організація, яка відповідає таким критеріям:

- є офіційно зареєстрованою;
- працює не менше 2-х років²;
- має досвід виконання не менше 2-х програм чи проектів;
- має успішний досвід виконання проектів та відома в регіоні.

Генеральна сукупність складається з 3-4 тисяч активно діючих неурядових організацій. Вибірка в даному дослідженні склала 623 НУО. Проте через формальні причини до опрацювання було допущено 610 анкет. Частина організацій (61%) склали НУО, що були опитані у 2002-2009 роках. Решта вибірки (39%) формувалась за принципом снігової кулі, тобто координатори-експерти на місцях відбирали респондентів, виходячи із заданих критеріїв. Таким чином дослідження можна вважати панельним.

До списків було внесено 672 НУО. Частину представників НУО, що були у списках респондентів, не опитано з наступних причин: НУО змінила контактну інформацію або припинила власну діяльність, у респондента не було часу заповнити анкету, респондент не повернув анкету, відмовлено без зазначення причин, інше. Гранична похибка вибірки становить 3.56 при довірчій імовірності 95%.

² Дане дослідження проводилося за особливими показниками проектом «Об'єднуємося заради реформ». Тому до участі у дослідженні було допущено 4 НУО зареєстровані у 2008 році, які є грантоотримувачами проекту «Об'єднуємося заради реформ».

³ Станом на 2009 рік знизилася кількість активно діючих організацій. У 2006 році було 4-5 тисяч активно діючих НУО.

1.4 Організація дослідження

Основні етапи дослідження включали:

- удосконалення опитувальника у відповідності до завдань проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)»;
- відбір та підготовку координаторів у регіонах;
- проведення польового етапу (анкетування);
- контроль роботи координаторів, підготовку анкет до введення, введення даних;
- аналіз та підготовку звіту.

Розробка опитувальника

Інструментом дослідження є анкета. Базовою моделлю була анкета для визначення розвитку сектору НУО, що розроблена в 2002 р. на основі опитувальника 1998 року. У 2008 році до анкети внесено нові запитання до блоку запитань з організаційного розвитку та фінансових питань. В 2009 році до опитувальника було внесено нові запитання до розділів організаційний розвиток та програмна діяльність. Цього року до анкети було внесено запитання, які стосуються форми видання річного звіту та результатів кампанії громадського представництва. Остаточний варіант інструменту дослідження складався з таких розділів, як інформація про НУО, організаційний розвиток, зовнішні зв'язки, програмна діяльність організації, внутрішні та зовнішні перешкоди розвитку НУО, підзвітність, етичні норми, професіоналізм, законодавство, представлення інтересів.

Навчання координаторів

Мережа координаторів складається з представників Творчого центру ТЦК, інших неурядових організацій, що працюють в регіонах та обізнані з третім сектором у своїй області. Координатор відповідав за збір даних в одній або двох областях. У польовому етапі дослідження брали участь 22 координатори. Інструктаж координаторів було проведено в квітні 2010 року. Під час одноденної зустрічі регіональним координаторам було надано інформацію про мету та завдання опитування, механізм залучення НУО до заповнення анкети, механізм перевірки анкет.

Проведення польових робіт

Польовий етап дослідження почався 01 травня 2010 р. і закінчився 04 червня 2010 р. Завданням місцевих координаторів дослідження було опитати від 22 до 27 представників НУО в кожній з 24 областей, в АР Крим та місті Київ. Координатори отримували список НУО – учасників дослідження минулих років, перевіряли відповідність заданим критеріям вибірки, у разі потреби додавали нові організації, які відповідали критеріям учасників дослідження.

Респондент самостійно заповнював анкету. В обов'язки координатора входило особисто передати опитувальник та роз'яснити правила його заповнення. Заповнений опитувальник респонденти особисто передавали регіональному координатору.

У 2010 році було отримано 623 заповнених анкети. Після перевірки якості заповнення до аналізу допущені 610 анкет.

Контроль роботи координаторів

Контроль роботи координаторів складався з таких процедур: контроль факту проведення опитування шляхом повторного контакту з респондентами; контроль якості заповнення анкет (відповідність організації вимогам дослідження, відсоток відповідей не знаю, повнота заповнення анкети) та аналізу. Виявлені анкети з значним відсотком відповідей не знаю або значною кількістю пропущених запитань відправлялися на доопрацювання або були не зараховані.

Кодування

Кодування і редагування опитувальників здійснювалося таким чином: проводилась реєстрація заповнених опитувальників та присвоєння унікального коду кожному з них, перевірялась правильність заповнення анкет (дотримання інструкцій для заповнення).

Введення інформації

Дані з опитувальників вводили 8 операторів, які пройшли попереднє навчання та отримали письмові інструкції щодо введення даних. Кожен оператор мав можливість консультуватись у разі потреби з фахівцем з інформаційних технологій. Масив даних був перевірений за логічними умовами.

Аналіз даних

Дані були проаналізовані на базі програмного забезпечення для статистичної обробки інформації Excel та OSA.

Підготовка звіту

Підготовка звіту здійснювалася Творчим центром ТЦК.

При написанні звіту ставилось за мету представити дані, що описують рівень розвитку НУО України у 2010 році відповідно до основних принципів сталого розвитку та описати і проаналізувати тенденції розвитку третього сектору в Україні.

2. Учасники дослідження – НУО України

Наведені у розділі дані створюють загальний портрет досліджених НУО, відображаючи їх географічне розташування, дату та форму реєстрації, сектор та види діяльності, основних клієнтів, а також наявність електронної пошти та власного веб-сайту.

Об'єктом дослідження у 2010 році, як і в попередні роки, був сектор неурядових організацій України. Джерелом інформації були представники керівної ланки НУО, які володіють повною інформацією про діяльність організації. Вибірку дослідження 2002-2009 років повторюють 61% опитуваних. НУО, які не брали участь хоча б в одному чи декількох дослідженнях 2002-2009 років, але відповідають характеристикам та критеріям організацій, що вибули з панельної вибірки, становлять 39%.

2.1 Географічний розподіл опитаних НУО

Кількість заповнених анкет з кожної регіональної одиниці наведено на Рисунку 2.1.1

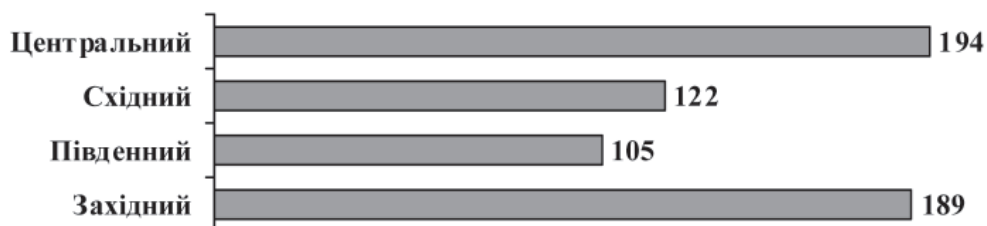
Рисунок 2.1.1

Географічний розподіл опитаних НУО

У ході польового етапу опитано 623 лідерів НУО в 26 географічних одиницях (24 області, республіка Крим, а також місто Київ).

Виходячи з припущення про географічну зумовленість розвитку НУО, яке базується на результатах аналогічних досліджень минулих років, та з метою дослідження регіональних тенденцій НУО були об'єднані у чотири групи, що представляють чотири умовні регіони України: Західний, Центральний, Південний та Східний. До Західного регіону увійшли НУО з таких областей, як Волинська, Рівненська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Закарпатська, Чернівецька, Хмельницька. Східний регіон складається з НУО Харківської, Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Луганської областей. Центральний регіон представлений організаціями Житомирської, Черкаської, Кіровоградської, Вінницької, Чернігівської, Сумської, Полтавської та Київської областей та міста Києва. До Південного регіону були віднесені НУО Херсонської, Миколаївської, Одеської областей та Автономної Республіки Крим.

Кількість організацій, про які були зібрані дані у 2010 році по кожному з чотирьох регіонів, відображена на Графіку 2.1.2.

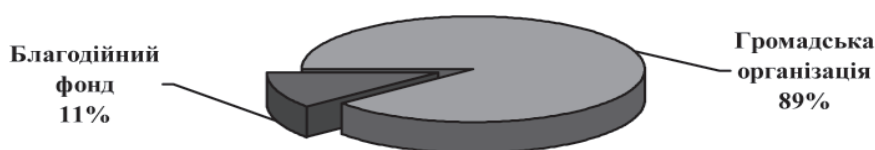
Графік 2.1.2

**Розподіл НУО за регіонами
(вказана кількість респондентів)**

2.2 Дата та форма реєстрації НУО

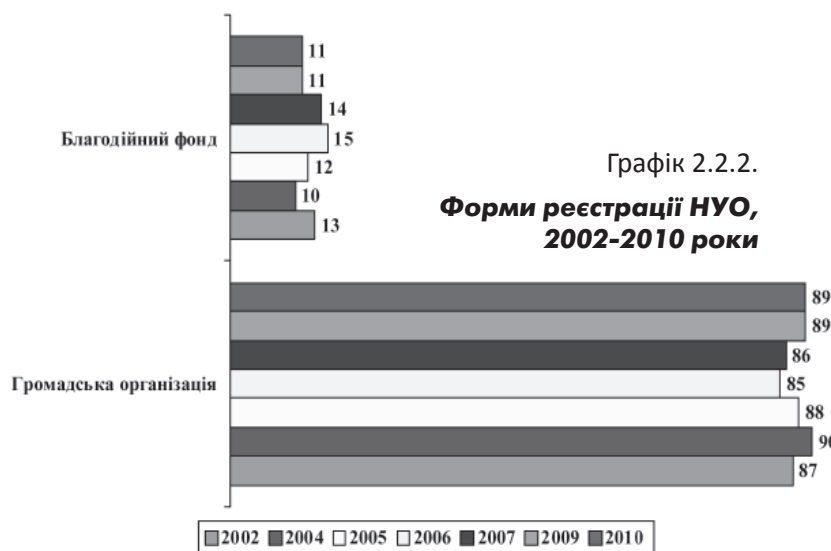
Форма реєстрації НУО

Відповідно до чинного законодавства України, неурядові організації можуть бути зареєстровані як громадські або благодійні організації (Закон України "Про об'єднання громадян", 1992 рік; Закон України "Про благодійність та благодійні організації", 1997 рік). Графік 2.2.1 показує дані щодо форми реєстрації НУО – учасників опитування 2010 року.

Графік 2.2.1

Форма реєстрації

Графік 2.2.2.

**Форми реєстрації НУО,
2002-2010 роки**

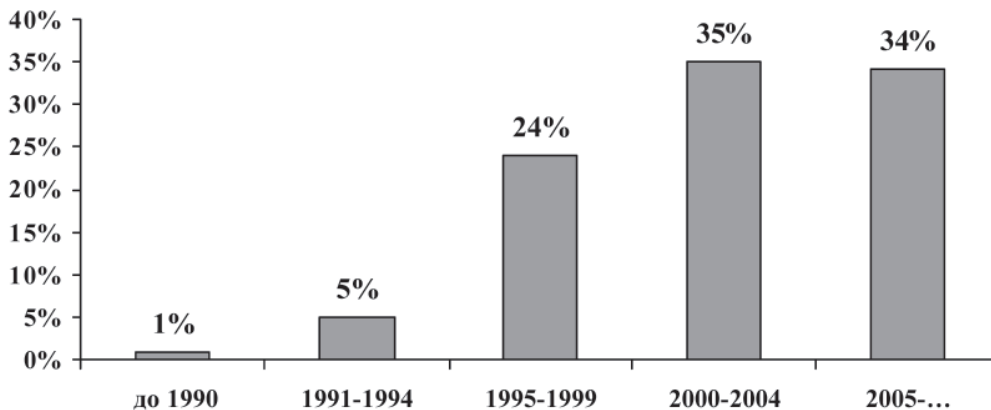
ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА (ОГС) - об'єднання громадян, які створенні в установленому законом порядку за їх власною ініціативою на основі спільних потреб та інтересів задля реалізації довгострокових цілей стосовно своїх немайнових прав та громадянських свобод без мети одержання прибутку. Такі організації не підлягають безпосередньому управлінню з боку держави. В цьому ж значенні можуть вживатися й такі терміни: «інституції громадянського суспільства», «неурядові організації», «організації «третього сектору». Такі організації можуть набувати різноманітних організаційно-правових форм, але при цьому: 1) бути легітимно визнані з боку держави; 2) бути самоврядними; 3) не мати за мету отримання прибутку для подальшого його розподілу між учасниками; 4) мати певну структуру; 5) мати визначені внутрішні процедури та правила управління, спільної діяльності, що визнаються усіма учасниками організації.

Згідно з даними опитування 2010 року, переважна більшість опитаних НУО (що становить 89% або 543 організацій) зареєстровані як громадські організації, і 11% (67 організацій) – як благодійні.

Згідно з графіку 2.2.2 форма реєстрації НУО за період 2002 - 2010 років суттєво не змінилася. У порівнянні з 2002 роком кількість благодійних організацій, які взяли участь в опитуванні, зменшилася на 2% (2010 рік - 11%, 2002 рік - 13%), різниця незначуща на рівні 5%.

Дата реєстрації НУО

Розподіл опитаних організацій за датою реєстрації у 2010 році не відрізняється від даних попередніх опитувань. Причини саме такого співвідношення у кількості зареєстрованих у кожен період організацій слід шукати у чинниках зовнішнього оточення, таких як законодавче регулювання діяльності НУО (а саме їх реєстрації), діяльності програм міжнародної технічної допомоги в Україні, та загальних тенденціях розвитку громадянського суспільства. У Графіку 2.2.3 наведений розподіл організацій, які взяли участь в опитуванні, за датою реєстрації.

Графік 2.2.3

Кількість зареєстрованих НУО*

Як показано на графіку 2.2.3, 1% опитаних організацій були зареєстровані до 1990 року; в період з 1991 по 1994 роки включно – 5%; 24% респондентів представляють організації, зареєстровані в період з 1995 по 1999 роки; 35% НУО почали свою діяльність в період з 2000 по 2004 роки, а 34% були зареєстровані після 2005 року

2.3 Основні сектори діяльності, види діяльності та клієнти НУО

Сектори діяльності НУО

Респонденти могли обрати до 3-х основних секторів, у яких працює їх організація, з 21 запропонованих. Також у випадку, коли в переліку не було сектору діяльності даної НУО, респонденти могли обрати відповідь «інше» та вказати, у якому саме секторі працює організація. На графіку 2.3.1 показана кількість організацій, що працюють у тому чи іншому секторі.

Майже половина респондентів зазначила сектор *діти і молодь* як один з трьох основних секторів своєї діяльності (44%). Наступними за вагомістю є сектори *громадянська освіта* (27%) та *права людини* (27%).

У секторі *вирішення соціальних питань* працюють 25% опитаних у 2010 році представників НУО.

Графік 2.3.1

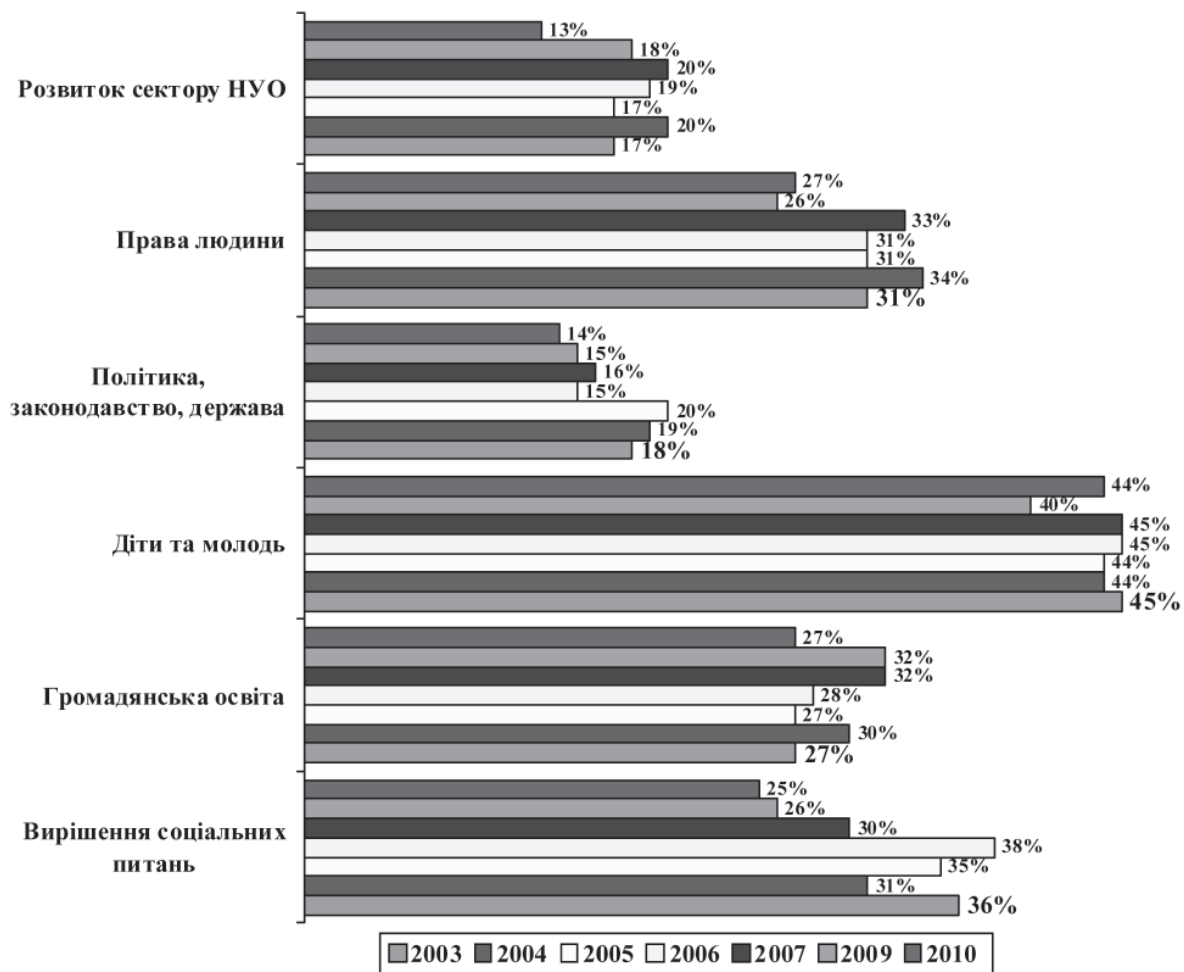
Сектори діяльності НУО*

* Питання №7 анкети
* Питання №9 анкети

Роль НУО в суспільстві залежить від попиту або пропозиції. НУО не отримуючи запити на послуги можуть створити попит на власні послуги. З точки зору надання послуг НУО існує, тому що організації можуть їх надавати найбільш нужденним верствам населення. Враховуючи попит на послуги НУО, можна дійти до висновку, що НУО можуть сприяти участі населення, а саме представляти потреби вразливих груп населення, мешканців віддалених районів при зміні законодавства та взаємодії з місцевими представниками влади та підвищувати здатність представників вразливих груп до впливу на державу.

Надання товарів та сервісу є однією з найбільш значущих функцій НУО, котрі хочуть та потребують бути активним учасником суспільства. Функцією НУО є також представництво інтересів недостатньо представлених верств населення, яка часто розглядається як найнеобхідніша функція НУО. Адвокаційна робота НУО може бути кваліфікована за трьома напрямками : 1) виявлення проблем; 2) розробка нових альтернатив та розширення дискусії, розширення можливостей та варіантів вирішення; 3) вплив на місцеві пріоритетні завдання, таким чином, щоб вони співпадали з національним пріоритетами та завданнями міжнародних конвенцій.

Графік 2.3.2 демонструє найбільш популярні сектори діяльності НУО в період з 2003 по 2010 роки, які незмінні протягом останніх семи років. Найбільш поширеними видами діяльності серед НУО є діти та молодь, громадянська освіта, права людини та вирішення соціальних питань. Аналізуючи дані графіку 2.3.2. можна дійти до висновку, що протягом 2003-2010 років зменшилася кількість організацій, які працюють у секторах вирішення соціальних питань (25% у 2010 році, 36% у 2003 році³), права людини (31% у 2010 році, 27% у 2003 році⁴), розвиток сектору НУО (13% у 2010 році, 17% у 2003 році⁵), політика, законодавство, держава (14% у 2010 році, 18% у 2003 році⁶).

Графік 2.3.2.

Найбільш популярні сектори діяльності НУО, 2003-2010 роки

³Різниця значуща на рівні 1%.

⁴Різниця значуща на рівні 1%.

⁵Різниця значуща на рівні 1%.

⁶Різниця значуща на рівні 1%.

Види діяльності НУО

Важливою характеристикою НУО є види діяльності організації. Респонденти могли обрати зі списку до 3-х основних видів діяльності або обрати відповідь «інше», зазначили свій вид діяльності.

Графік 2.3.3 та 2.3.1. наочно ілюструє різні види діяльності організацій які брали участь у дослідженні у 2003-2010 роках. Респонденти обирали із запропонованого списку до трьох альтернатив, і у переважній більшості випадків зазначили, що їх організації практикують декілька видів діяльності.

Графік 2.3.3

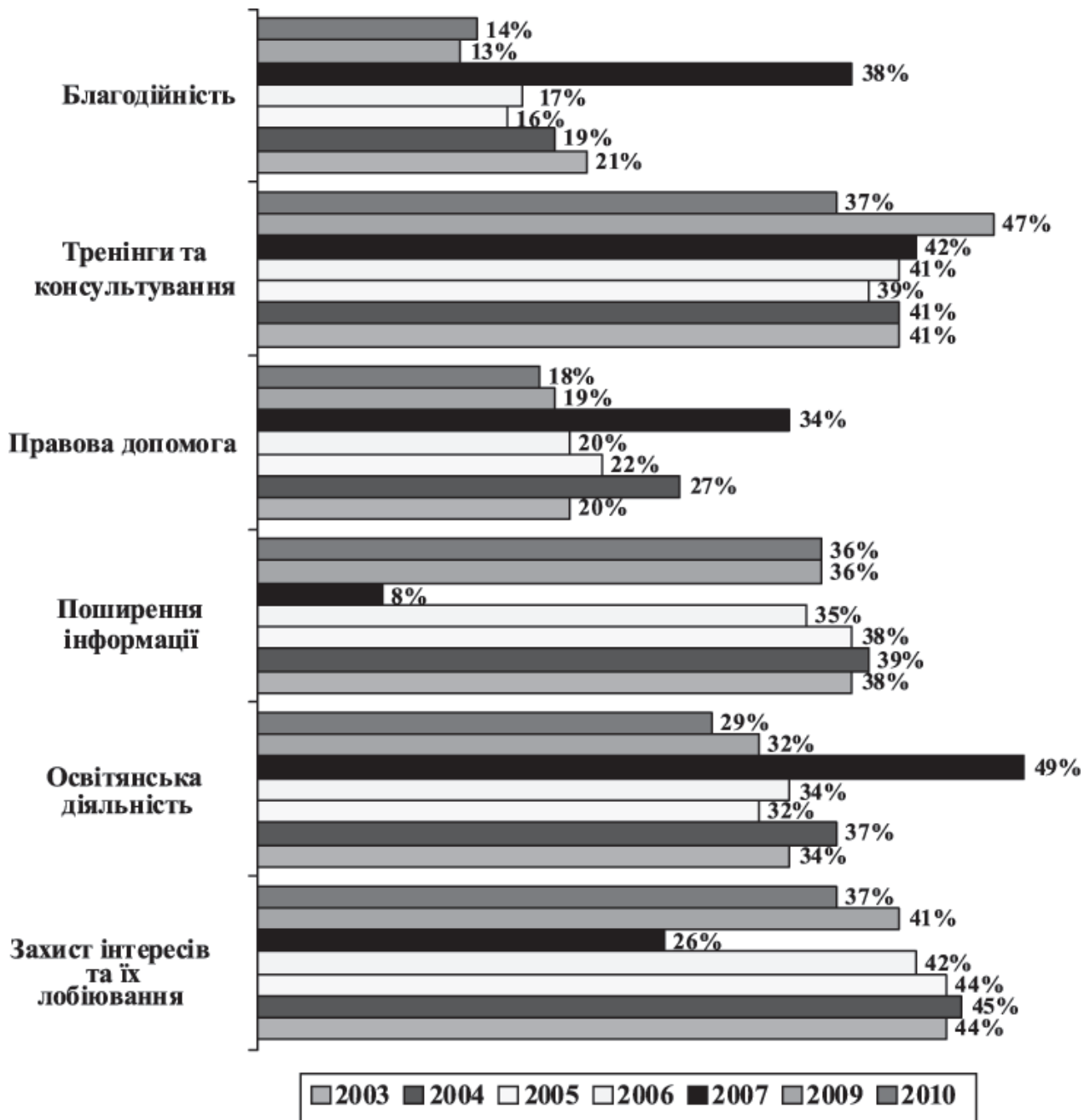
Види діяльності НУО*

Найбільш поширеними видами діяльності серед респондентів у 2010 році є *тренінги та консультування*, який обрали 37% респондентів (47% опитаних НУО в 2009 році (різниця значуща на рівні 1%), 42% опитаних НУО в 2007 році) та *захист інтересів та їх лобювання*, який обрали 37% респондентів у 2010р., 41% у 2009 році (різниця значуща на рівні 1%), 26% респондентів у 2007р.

Організації інформують, навчають і залучають громадян до визначення та вирішення питань, важливих для широкій громадськості. Це підтверджується високим відсотком організацій, що займаються *поширенням інформації* (36% у 2010 та 2009 рр., 8% - 2007 р., 35% - у 2006 р., 38% - у 2005 р., 39% - у 2004 р., 38% НУО - у 2003р.). Також організації активно займаються *освітньою діяльністю* - 29% у 2010 році; хоча у порівнянні з результатами дослідження 2009 року цей показник знизився на 3%. У 2009 році він був на рівні 33%.

Дослідженнями та аналітикою займаються 22% респондентів у 2010 році (24% у 2009 році, 9% у 2007 році, 23% - як у 2006, так і в 2004 та 2005 роках).

* Питання №10 анкети

Графік 2.3.4.

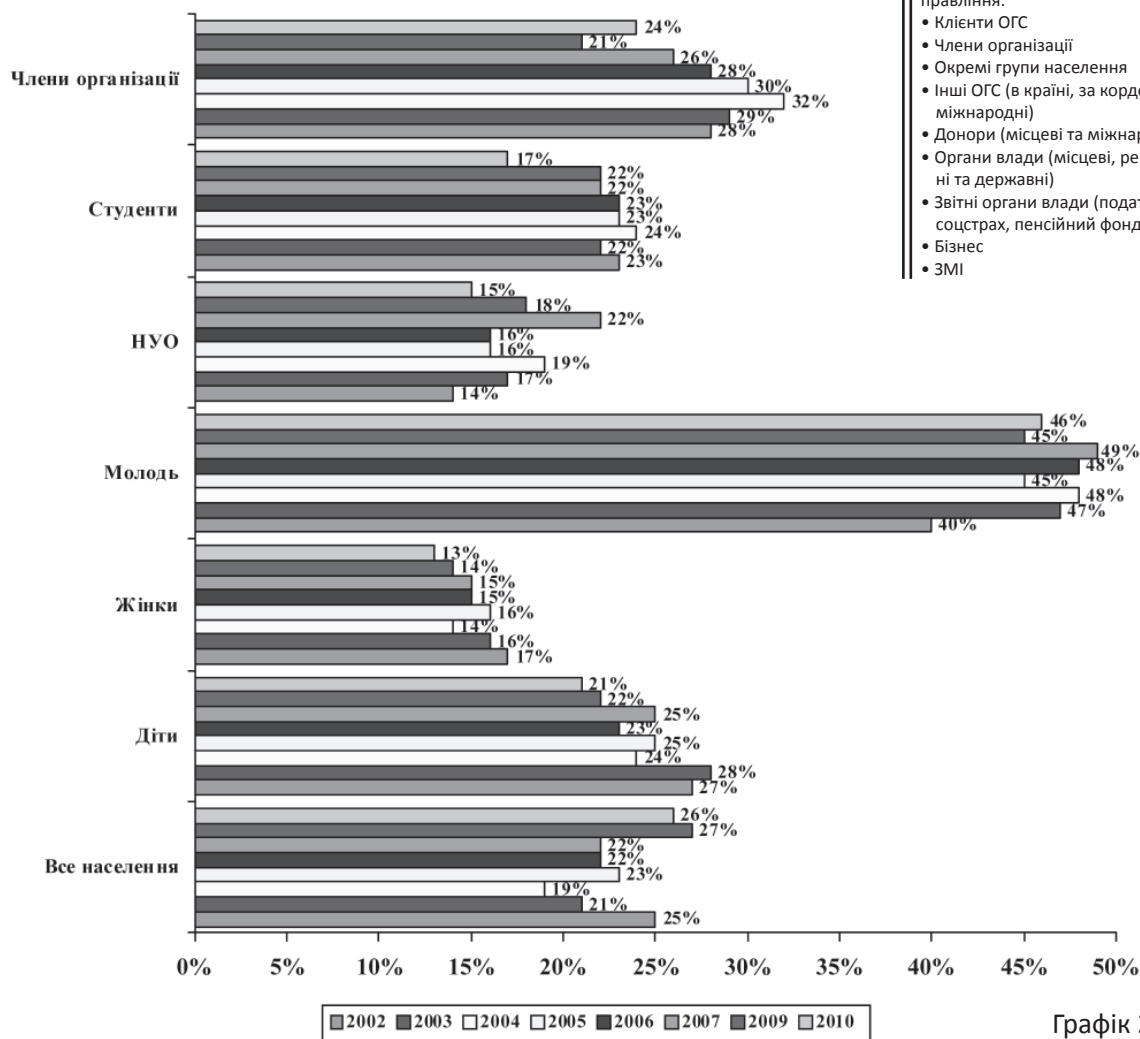
Види діяльності НУО в 2003-2009

Аналізуючи дані дослідження, можна зробити висновок, що в основному, значних змін у видах діяльності НУО не відбулося. Проте, у порівнянні із даними 2009 року, у 2010 році значуще зменшилася кількість НУО, які надають тренерські та консультативні послуги, здійснюють освітнянську діяльність та захищають інтереси та здійснюють їх лобіювання.

Клієнти НУО

Респонденти визначали клієнтів НУО так само, як і сектори та види діяльності, обираючи дотрьох альтернатив. Серед груп, що представляють клієнтів НУО, найбільш значною є *молодь* (46% респондентів). Наступними за популярністю є такі категорії як *все населення* (26%), *члени організації* (24%), *діти* (21%), *студенти* (17%).

На графіку 2.3.5 видно розподіл НУО, які опікуються тією чи іншою групою клієнтів протягом 2002- 2010 років.

КЛІЄНТИ - люди, які за власним вибором користуються Вашими послугами або від них відмовляються, члени Вашої організації і т.д. Їх необхідно розглядати як людей, потреби яких повинні задовольнятися. Кожна організація має декілька груп клієнтів: головні - ті, хто користується Вашими послугами, і другорядні - добровільні пожертви людей, які проживають в даній місцевості, членів правління.

- Клієнти ОГС
- Члени організації
- Окремі групи населення
- Інші ОГС (в країні, за кордоном, міжнародні)
- Донори (місцеві та міжнародні)
- Органи влади (місцеві, регіональні та державні)
- Звітні органи влади (податкова, соцстрах, пенсійний фонд тощо)
- Бізнес
- ЗМІ

Графік 2.3.5

Основні клієнти НУО*

У 2010 році порівняно з результатами дослідження 2009 року збільшилася кількість НУО, основними клієнтами яких є члени організації (2010 рік – 24%, 2009 рік - 21% опитаних НУО). Проте, зменшилася кількість організацій основними клієнтами яких є студенти (2010 рік – 17%, 2009 рік - 22% опитаних НУО⁷) та НУО (2010 рік – 15%, 2009 рік - 18% опитаних НУО).

Порівнюючи результати дослідження 2002 та 2010 років, можна помітити тенденцію щодо зменшення кількості НУО клієнтами яких діти (2010 рік – 21%, 2002 рік – 27%⁸), жінки (2010 рік – 17%, 2002 рік – 13%⁹). Проте, збільшилася кількість організацій клієнтами яких є молодь (2010 рік – 40%, 2002 рік – 46%¹⁰).

* Питання №11 анкети

⁷ Різниця значуща на рівні 1%.

⁸ Різниця значуща на рівні 1%.

⁹ Різниця значуща на рівні 1%.

¹⁰ Різниця значуща на рівні 1%.

Нижче наводяться результати аналізу щодо тенденцій зв'язків між секторами та видами діяльності неурядових організацій. Таким чином, отримано відповідь на питання, які види діяльності частіше всього практикують організації кожної з п'яти основних сфер діяльності, окреслених вище.

Більшість НУО, що працюють у сфері *діти та молодь*, як і в сфері громадська освіта зосереджуються на освітній діяльності, проведенні тренінгів та консультацій, поширенні інформації, а також на захисті інтересів та їхньому лобюванні.

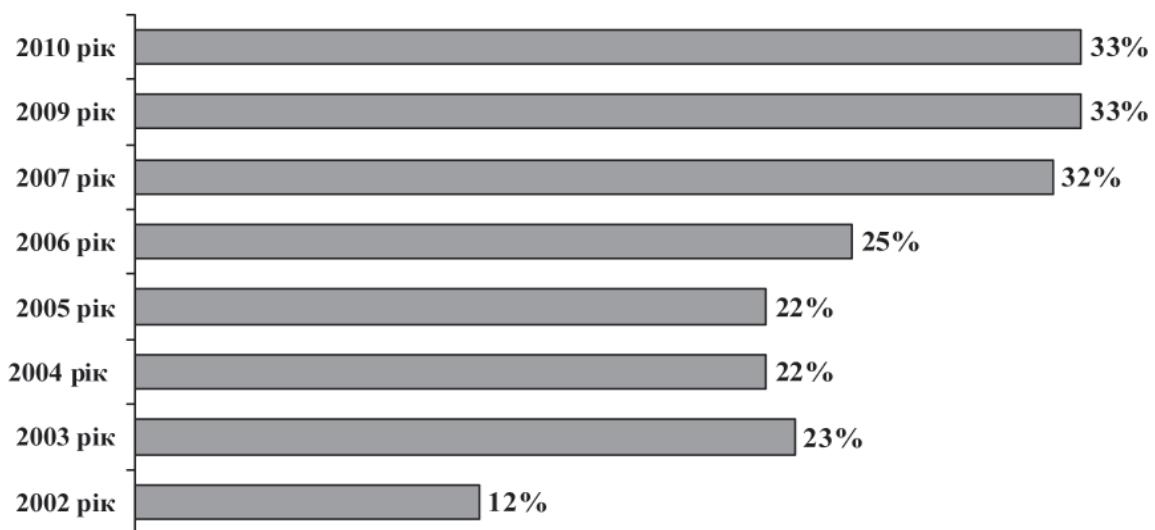
НУО, що працюють у секторі *права людини*, зазвичай захищають інтереси та лобюють їх, надають правову допомогу та проводять тренінги і консультації.

НУО, що працюють у секторі *вирішення соціальних питань*, зосереджуються на захисті інтересів, наданні соціальних послуг, поширенні інформації, дослідженні та аналітиці та адмініструванні грантових програм.

Висновок. У кожному з наведених секторів діяльності НУО варіант захист інтересів та їх лобювання включено до трьох найбільш часто згадуваних відповідей. Це свідчить про значну кількість організацій, які займаються захистом інтересів та їх лобюванням в різних сферах діяльності неурядових організацій. Найбільш поширеними видами діяльності є тренінги і консультування, захист та лобювання прав та поширення інформації, а більшість респондентів працює з молоддю та всім населенням.

2.4 Наявність власного веб-сайту НУО

Аналіз Інтернет-ресурсів, що створюються та підтримуються НУО, показує зростання кількості НУО, що мають власний веб-ресурс. У 2002 році лише 12% НУО вказали адреси своїх веб-сайтів, в 2006 році таких організацій було 25%, в 2007 році – 32%, а в 2009 та в 2010 роках 33% НУО заявили, що мають власний веб-сайт.

Графік 2.4.1.

Наявність веб-сайтів у НУО

Частина II. Результати дослідження відповідно до моделі життєздатного розвитку

Друга частина даної публікації складається з трьох розділів відповідно до трьох складових моделі життєздатного розвитку неурядових організацій, а саме: результатів аналізу внутрішньої спроможності неурядових організацій, результатів аналізу зовнішніх зв'язків, а також результатів аналізу програмної діяльності НУО. У першому розділі описані дані щодо мети створення та місії організації, стратегічного планування, лідерства і систем менеджменту в організації, людських і матеріальних ресурсів, роботи з волонтерами та членства в організації, джерел фінансування та стратегій його залучення. Другий розділ презентує результати дослідження щодо співпраці неурядових організацій з державними структурами, бізнесом, донорами, громадськістю, ЗМІ та іншими неурядовими організаціями. Третій розділ даної частини присвячений програмній діяльності неурядових організацій, а саме: наданню послуг і розробці програм, звітуванню, участі НУО в партнерствах та коаліціях, етичним нормам, прозорості і відкритості НУО, а також законодавчим аспектам.

Результати дослідження 2010 року були порівнянні з даними за 2002-2009 роки з метою виявлення тенденцій у розвитку організаційної спроможності неурядових організацій протягом 2002-2010 років.

Модель життєздатного розвитку НУО INTRAC

Згідно з даною моделлю три ключові чинники визначають здатність НУО до стійкого розвитку і впливають на рівень розвитку будь-якої організації:

1. Складові організаційної спроможності НУО, або внутрішньої спроможності організації «бути»:

- Самовизначеність організації (наявність місії, бачення та розробленої стратегії).
- Наскільки організація є легітимною, що включає юридичну та соціальну легітимність
- Чи є організація відповідальною перед засновниками.
- Чи має організація відповідні структури, які складаються з систем планування та фінансового менеджменту, моніторингу й оцінки, робота з персоналом та волонтерами, адміністративне управління організацією.
- Якою є система фінансового менеджменту.
- Чи проходила організація аудит.
- Чи має організація план залучення фінансування.
- Чи готує організація річний звіт.
- Чи налагоджена система внутрішньої документації.
- Якою є структура організації.
- Якою є структура керівних органів організації та чи визначено та прописано обов'язки керівних органів.
- Якою є процедура прийняття рішень в організації та хто залучений до процесу прийняття рішень.
- Якою є організаційна культура в організації.
- Хто є лідером в організації.
- Якими є ресурси організації: людські, фінансові, матеріально-технічні.

Дев'ять критерій успішної НУО Пітера Брінкерхофа

1. Чітко сформульована та зрозуміла місія.
2. Правління.
3. Наявність згуртованої команди професіоналів.
4. Наявність відпрацьованої системи управління.
5. Використання маркетингу у всіх сферах діяльності організації.
6. Чітке бачення майбутнього.
7. Наявність кількох альтернативних джерел фінансування.
8. Соціальне спрямування діяльності.
9. Швидке реагування на зміну умов середовища.

2. Складові зовнішніх зв'язків організації або спроможність організації «співіснувати»:

- Якими є стосунки з донорами, іншими НУО, державою, бізнесом, ЗМІ, громадськістю.
- Як організація бере участь у стратегічних альянсах, коаліціях, мережах.
- Чи співпрацює НУО з клієнтами організації.
- Чи зберігає організація незалежність і чи має стратегію виходу зі складних ситуацій.

3. Складові програмної діяльності організації або спроможність організації «працювати та впливати»:

- Чи впливає організація на життя людей (мікрорівень).
- Чи покращує організація життя та зміцнює громади.
- Чи проводить організація виявлення та захист інтересів своїх клієнтів.
- Чи впливає організація на формування політики держави (макрорівень) .
- Як і перед ким звітується НУО про свою діяльність.
- Яким є рівень прозорості та відкритості НУО.
- Чи володіє організація знанням законів, які регулюють діяльність НУО.

3. Внутрішня спроможність організації, або спроможність організації «бути»

У цьому розділі представлені результати аналізу внутрішньої спроможності організацій третього сектору, зробленого на основі даних дослідження неурядових організацій України 2010 року, а також аналізом тенденцій у розвитку внутрішньої спроможності НУО протягом 2002-2010 років.

3.1 Мета створення та місія НУО

Самовизначення організації є одним із визначальних компонентів внутрішньої спроможності організації та основою для програмної діяльності. Мета створення організації та її місія є одними з базових характеристик самовизначення організації. Респондентам ставили запитання про мету створення їхньої організації. Отримані дані свідчать, що головними причинами створення НУО їх керівники назвали *можливість вплинути на розвиток суспільства (74%) та бажання допомогти іншим (66%)*. *Допомога членам організації* була зазначена 31% респондентів, *самореалізація засновників* була зазначена 33% респондентів, тоді як *можливість отримання фінансування* обрали лише 15% респондентів. Відповідно до даних, отриманих під час дослідження у 2010 році за панельною вибіркою, в основному суттєвих змін у відповідях респондентів щодо причин створення НУО протягом останніх дев'яти років не відбулося. Виключення складає варіант *самореалізація засновників*, з 2007 року по 2010 рік кількість НУО, які обрали цю відповідь зменшилася на 7% (2002 рік – 41%, 2004 рік – 40%, 2005 рік – 37%, 2006 рік – 36%, 2007 рік – 40%, 2009 рік – 34%, 2010 рік – 33%) - різниця значуща на рівні 1. Також протягом 2002-2010 років зменшилася кількість організацій, які обрали варіант відповіді *обставини, що склалися* (2010 рік – 7%, 2002 рік – 12%, різниця значуща на рівні 1).

Повний розподіл відповідей респондентів у дослідженні 2010 року щодо причин створення організацій відображений на графіку 3.1.1.

Графік 3.1.1

Мета створення організації*

МІСІЯ - це те, заради чого діє ваша організація. Той кінцевий результат, якого Ви хочете досягти в організації. Вона визначає, чому Ви робите, те що робите і її основна мета – мобілізації людських ресурсів для досягнення необхідного.

Чотири секрети успішної місії

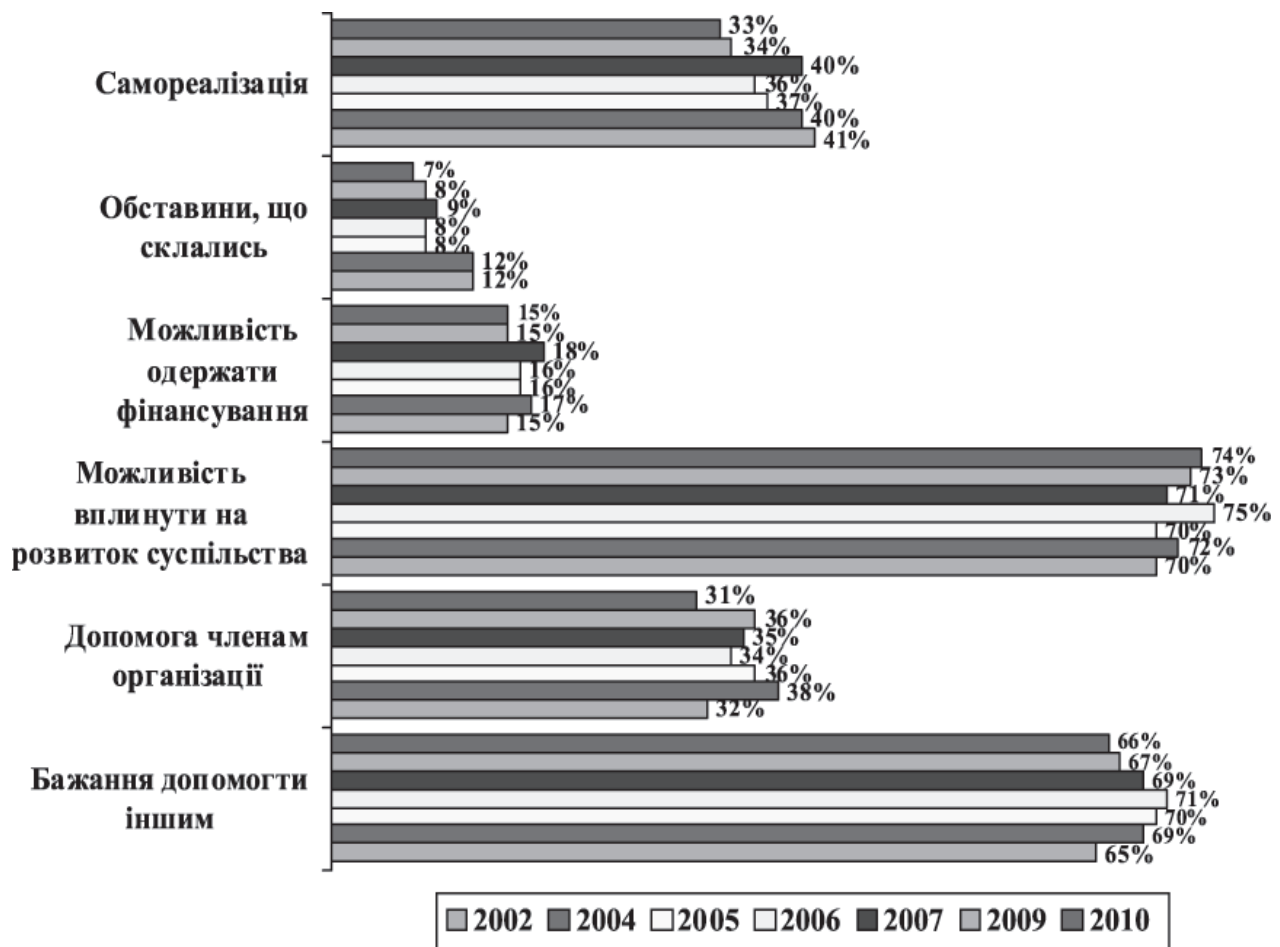
Місія організації повинна мати чотири важливі ознаки: широту, довгостроковість, виклик, та унікальність. Висловлювання має бути широким за змістом, бо місія — це “парасолька”, яка охоплює всі види програм та послуг організації. Вона повинна бути довгостроковою, визначаючи провідний шлях функціонування організації впродовж наступних двадцяти років. Вона має являти собою безперервний виклик керівництву, персоналу, волонтерам, окреслюючи очікувані результати та засоби (що і як) їх досягнення. Виклик полягає в наданні можливості клієнтам досягти “повного потенціалу” і так у “кожному аспекті життя”. Нарешті, місія повинна вирізняти вашу організацію з-поміж інших, відокремлюючи її роботу від роботи інших подібних організацій.

Використовуйте місію для

- Планування : бути впевненим, що плани складаються в правильному напрямі, частіше звертайтеся до Вашої місії протягом всього процесу планування;
- обслуговування клієнтів: клієнти почували себе комфортно, мали чітке уявлення про Вашу НУО, місію організації можна вивісити на видному місці;
- маркетингу: упевнити, що ви представляєте вашу організацію ясно, коректно та позитивно у всіх випадках, Розмістіть місію на матеріалах з маркетинговою та загальною інформацією, а також на першій сторінці стратегічного плану та річного звіту. Це зробить уявлення громадськості про Вашу НУО чітким та коректним;
- фандрейзingu: посилення позитивного враження до заяв та запитів на фінансування додавайте місію Вашої організації.

* Питання №12 анкети

Порівняння по рокам мети створення організації наведено на графіку 3.1.2.

Графік 3.1.2

Мета створення організації, 2002-2010 роки

Місія НУО

Більшість НУО (75%), опитаних в 2010 році, мають написану місію, яка визначає мету існування організації (78% у 2009 році, 86% у 2006 році, 83% у 2005 році, 87% у 2004 році та 89% у 2002 та 2003р.). Статистичний аналіз показників досліджуваних років підтверджує зменшення кількості організацій, що мають сформульовану місію (різниця значуща на рівні 1%).

Висновок. Отримані дані свідчать про те, що НУО створюються для представлення інтересів громадськості, оскільки основними цілями створення організації були такі: можливість вплинути на розвиток суспільства та бажання допомогти іншим. Ці альтернативи обрало вдвічі більше лідерів НУО, ніж самореалізацію засновників чи допомогу членам організації. В той же час, незначна кількість респондентів визнали, що метою створення організації була можливість одержати фінансування або незалежні обставини. Разом з тим, тенденцією останніх дев'яти років є зменшення доли НУО, які мають написану місію своєї діяльності.

3.2 Стратегічне планування

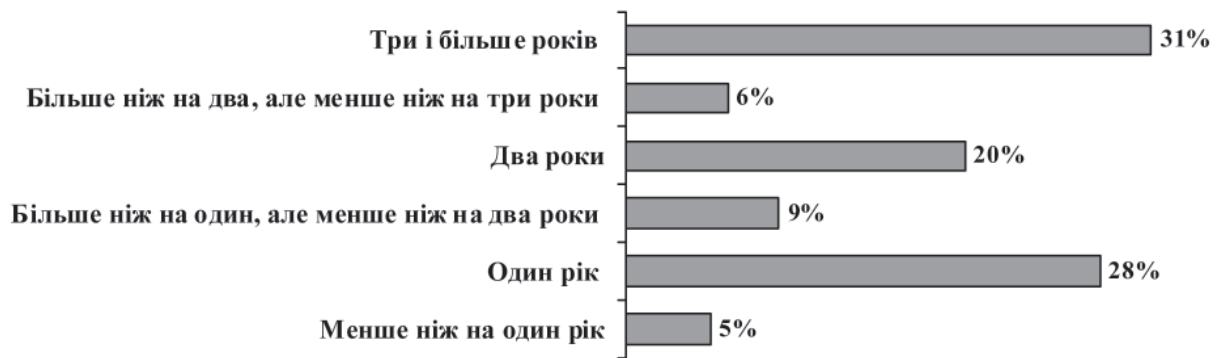
Стратегічне планування є невід’ємною складовою життєздатності організації та проявом її зусиль, направлених на розвиток власної спроможності, здатності передбачати нові можливості та загрози. У 2010 році 55% респондентів зазначили, що вони мають стратегічний план, однак не у всіх організацій стратегічний план переглядався та оновлювався протягом останніх 2 років (лише у 70% тих, хто має план).

Проаналізувавши дані досліджень минулих років, можна відзначити тенденцію до зменшення кількості організацій, що мають написаний стратегічний план. Такий план у 2002 році мали 75% організацій, і поступово відсоток зменшився до 61%¹¹ у 2005 році, в 2006 році зріс до 68%, а в 2007 році знизився до 59%, залишився без змін у 2009 році та зменшився до 55% у 2010 році¹².

Згідно з даними опитування 2010 року щодо терміну дії стратегічного плану (див. графік 3.2.1) 31% опитаних організацій мають плани на 3 і більше років, це лише на 1% більше ніж у 2009 році. Станом на 2010 рік 28% респондентів мають стратегічний план строком на 1 рік, 20% опитаних НУО мають стратегічний план строком на 2 роки, 9% опитаних організацій мають стратегічний план більш ніж на 1, але менше ніж на 2 роки, та близько 6% організацій мають плани більше ніж на 2, але менше ніж на 3 роки, 5% респондентів мають стратегічний план менше ніж на 1 рік.

Стратегічне планування — це процес визначення того, що Ваша організація збирається виконати, та як Ви будете спрямовувати організацію та її ресурси до виконання цих цілей найближчими місяцями та роками. Таке планування зазвичай включає узгодження певних ключових питань:

- місія та цілі НУО;
- клієнти та отримувачі послуг НУО (для кого Ви працюєте);
- роль організації в громаді;
- види послуг чи продуктів, які ви пропонуєте;
- ресурси, потрібні для успіху — люди, гроші, зв’язки, спорядження тощо;
- оптимальна комбінація ресурсів, планування та зв’язків для досягнення місії Вашої організації.

Графік 3.2.1

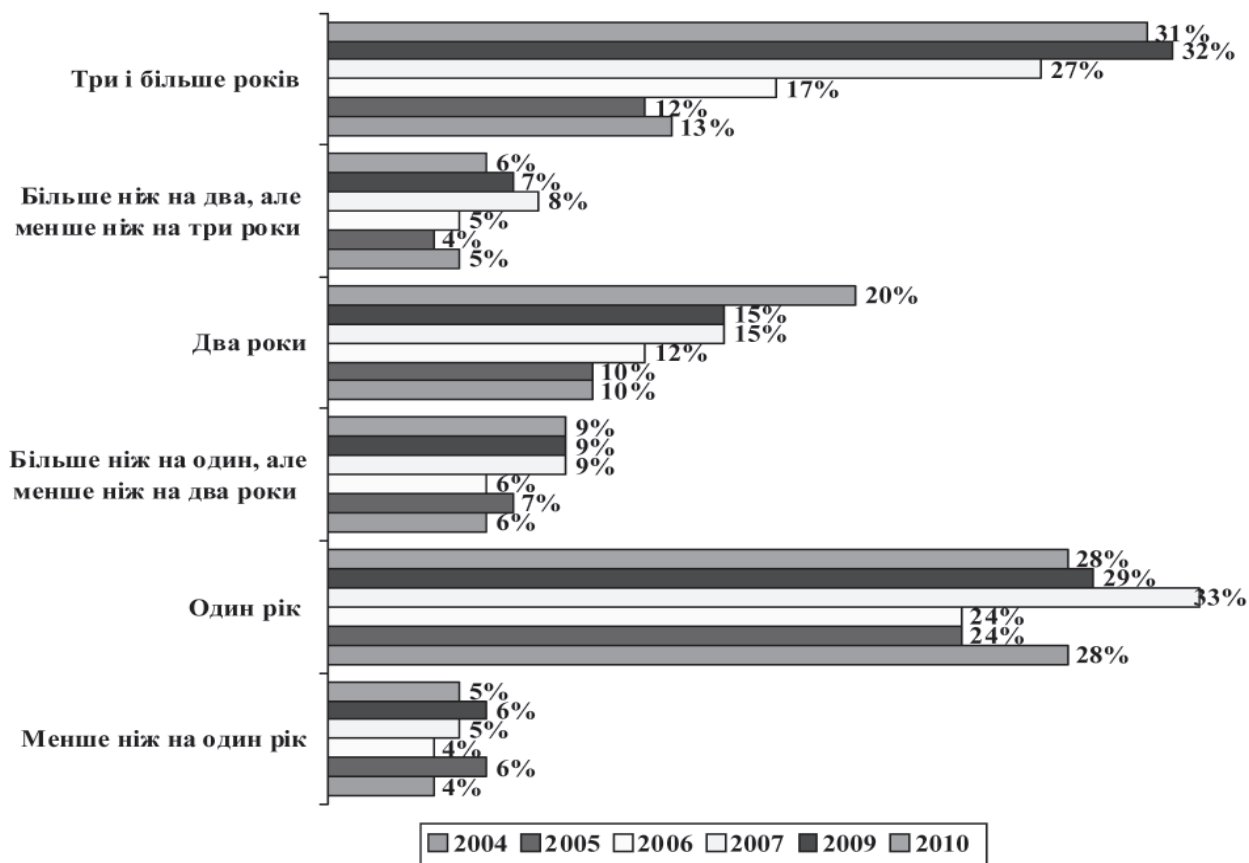
Термін, на який розрахований стратегічний план*

Аналіз показує, що НУО, які мають стратегічні плани на 1 рік - це здебільшого молоді організації, зареєстровані в наступні періоди: 16% НУО в період з 1995 по 1999 роки; 29% НУО в період з 2000 по 2004 роки; 44% НУО після 2005 року і лише 5% НУО в період з 1991 по 1994 роки, 1% НУО зареєстровані до 1991 року. НУО, які мають стратегічний план на три і більше років – це також молоді організації, зареєстровані в наступні періоди, 29% НУО в період з 2000 по 2004 роки, 29% НУО в період 1995 по 1999 роки, 40% НУО зареєстровані після 2005 року, 7% НУО в період з 1991 по 1994 роки і лише 2% НУО зареєстровані до 1991 року.

¹¹ різниця незначуща на рівні 5%.

¹² різниця незначуща на рівні 1%.

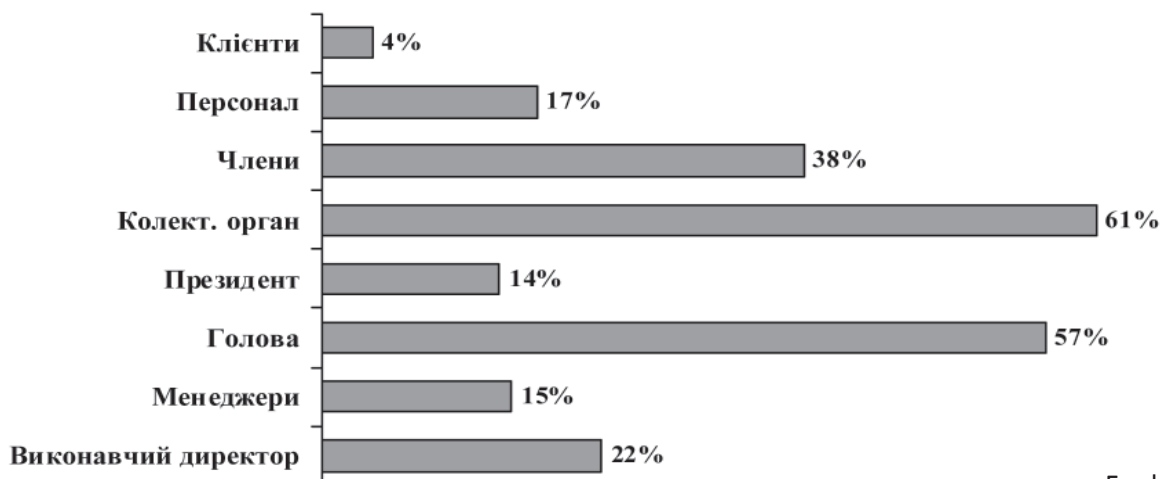
* Питання №15 анкети

Графік 3.2.2.

Термін, на який розрахований стратегічний план, 2004-2010 роки

Хто зазвичай розробляє стратегічний план організації видно з графіку 3.2.3.

Графік 3.2.3

Особи та органи, що займаються розробкою стратегічного плану НУО*

Особи та органи, що залучені до розробки стратегічного плану, визначені тільки для тих організацій, які мають такий план (55% опитаних НУО).

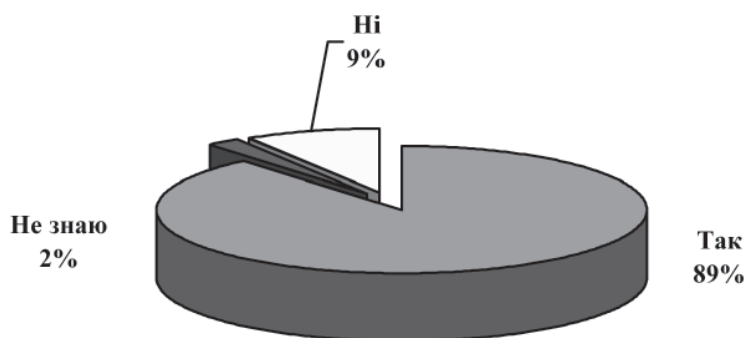
* Питання №16 анкети

Колективний керівний орган на чолі з головою уособлює «законодавчу» владу в НУО, і високий відсоток їх залучення до розробки стратегічного плану є цілком передбачуваним. Аналіз цього питання дещо ускладнюється особливостями структури НУО. У більшості неурядових організацій України такі посади як президент, виконавчий директор, голова, означають найвищу керівну посаду, але мають різну назву. Дуже часто ці посади суміщаються і їх обіймає одна людина. Тому, керівник організації, чи то президент, чи то голова, чи то виконавчий директор, залучений до стратегічного планування у 51% опитаних організацій з тих, які мають план. Те, що сума відсотків усіх альтернатив перевищує сто, означає, що до стратегічного планування залучені як керівник організації, так і персонал, клієнти та/або керівний орган. Це важливо, оскільки одноосібне планування є недостатнім для розробки стратегічного плану адекватного внутрішній спроможності організації.

Згідно з даними не всі організації, які розробляють стратегічний план, оновлюють його хоча б раз на два роки (70% респондентів, які відповіли на дане запитання). Це свідчить про те, що план не завжди є робочим документом, а часто існує окремо від діяльності організації. Із запропонованого списку осіб, відповідальних за оновлення стратегічного плану, респонденти вибрали всіх тих, хто бере участь у його розробці.

3.3 Керівні органи та лідерство

Колективний керівний орган мають 89% НУО, представники яких були опитані у 2010 році (див. графік 3.3.1). Цей показник коливається з року в рік на декілька відсотків. У 2009 році цей показник становив 93% (різниця показників є значущою на рівні 1%).

Графік 3.3.1

Наявність колективного керівного органу*

Розподіл за типами колективного керівного органу в 89% НУО, які мають такий орган, виглядає так: більшість організацій-респондентів (73%) мають правління, тоді як третина організацій (27%) — різного типу рад (дорадчі ради, наглядові ради, ради директорів, наукові ради, ради товариства тощо).

13% НУО обрали варіант відповіді *інше*, зазначивши такі види: ради різних типів, збори членів, президія.

Разом з тим треба зазначити, що є такі НУО, які обрали відповідь *консультанти* (1% опитаних НУО) та *дорадчі ради* (6% опитаних НУО). Обране є не керівними, а дорадчими органами НУО.

Колективний керівний орган, роль та обов'язки

Встановлювати напрямок:

- спрямовувати діяльність та розвиток НУО відповідно до місії;
- устанавлювати стратегічний напрямок діяльності та наглядати за його дотриманням;
- делегувати та розподіляти обов'язки;
- чітко формулювати, оберігати, оформлювати та пропагувати цінності організації;

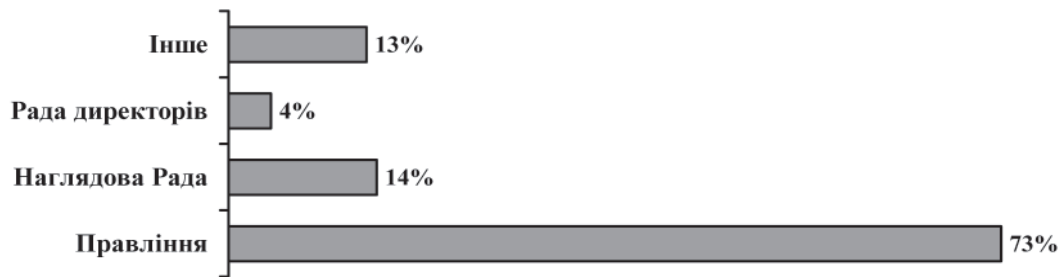
Забезпечувати ресурсами:

- визначати людські та матеріальні ресурси, потрібні для реалізації місії;
- розробляти стратегії для знаходження цих ресурсів, включаючи стратегії участі у процесі членів правління;
- забезпечувати доступ до необхідних ресурсів;

Здійснювати контроль:

- забезпечувати чітку фінансову звітність;
- стежити за законністю діяльності НУО та відповідністю етичним стандартам;
- стежити за прогресом та оцінювати результати.

* Питання анкети №21

Графік 3.3.2

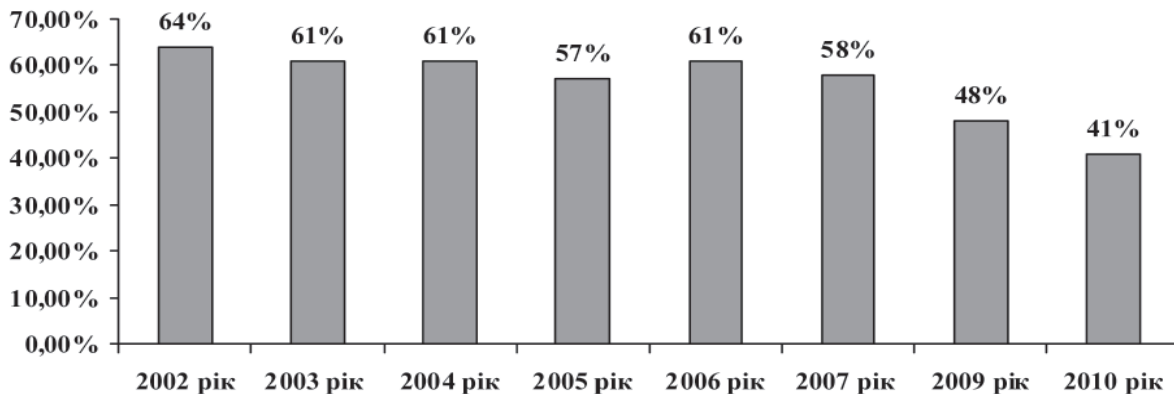
Тип колективного керівного органу НУО**

90% опитаних НУО, які мають колективний керівний орган, мають і письмовий документ, що визначає функції та обов'язки колективного керівного органу. Щоквартально проводять зустрічі колективного керівного органу 35% опитаних НУО, 32% НУО проводять зустрічі частіше, ніж чотири рази на рік. Двічі на рік збираються керівні органи 17% НУО і щорічно 16%.

У 99% опитаних НУО організацій виконавчий директор відвідує зустрічі колективного керівного органу, у 80% респондентів хоч б раз проводились вибори членів колективного керівного органу з того часу, як він був сформований (у 2009 - 80%, у 2006 році - 78%, 70% за результатами 2003 року, у 76% - у 2004 році та у 73% - у 2005¹³).

3.4 Людські ресурси НУО

У 2010 році 41% респондентів зазначили, що їх організації мають постійний оплачуваний персонал. Хоча у 2009 році – 48%¹⁴, у 2007 - 58%, у 2006 році - 61%, у 2005 році - 57%, у 2002 році - 64% опитаних НУО вказали, що мають постійний персонал.

Графік 3.4.1.

Кількість постійного персоналу в НУО

У середньому організація має 3 постійних співробітників. Даний показник є найменшими за останніх дев'ять років, у 2009-2006 роками - 4 постійних співробітника, в 2005 році – 5 постійних співробітників (різниця незначуща на рівні 5%). Щодо форм працевлаштування в НУО, то 25% організацій мають постійний персонал, у 19% НУО персонал працює за контрактом, 15% респондентів – за сумісництвом, 4 % респондентів – погодинно, 14% організацій наймають персонал для виконання разових робіт.

** Питання анкети № 22

¹³ різниця незначуща на рівні 5%¹⁴ різниця значуща на рівні 1%

Середня заробітна плата опитаних НУО у 2009 році коливається від 859 до 2537 гривень на місяць. У порівнянні середній розмір зарплати службовця в галузі соціальної допомоги в 2009 році становила 1427 гривень за місяць (за даними Державного комітету статистики України¹⁵).

У 32% опитаних організацій є розроблені в письмовій формі функціональні обов'язки персоналу, 48% організацій мають прописані адміністративні правила і процедури (наприклад, Довідник працівника).

44% організацій з тих, що мають прописані адміністративні правила та процедури, оновлювали їх протягом останнього року. У 71% опитаних НУО адміністративні правила та процедури розробляє керівник організації, у 59% - колективний керівний орган, у 19% - члени організації, у 10% - менеджери та у 9% - персонал.

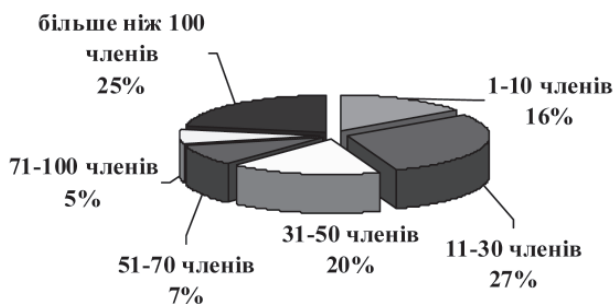
Досить часто до розробки адміністративних правил та процедур долучаються колективний керівний орган та члени НУО. Що свідчить про те, що менеджмент в організаціях відбувається із залученням всіх зацікавлених і тих, на кого він розповсюджується.

66% організацій, що взяли участь у дослідженні, заохочують професійний розвиток персоналу шляхом виділення коштів на відвідання персоналом конференцій, круглих столів або освітніх та тренінгових курсів.

Протягом останніх дев'яти років спостерігається тенденція із зменшення долі НУО, що мають постійний персонал. Також у 2010 році зменшилася кількість постійних працівників НУО. В інших показниках суттєвих змін, що стосуються людських ресурсів НУО не відбулося.

3.5 Членство в НУО

79% організацій-респондентів є членськими: 27% із них налічує від 11 до 30 членів, більше 100 членів має 25% неурядових організацій. Графік 3.5.1 відображає розподіл кількості членів НУО.

Графік 3.5.1* **Кількість членів в організації**

48% опитаних у 2010 році (36% в 2009 році¹⁶) повідомили, що кількість членів у їхній організації збільшилась порівняно з попереднім роком, 40% організацій зазначили, що кількість членів залишилась такою самою, та 10% опитаних заявили про зменшення кількості членів.

У 30% опитаних організацій головним методом залучення нових членів була власна ініціатива нових членів, а також особисті контакти членів НУО (про це заявило 33% респондентів). Разом з тим 18% респондентів проводили спеціальні акції, а 13% респондентів залучили нових прихильників через співробітників. Оголошення та поширення інформації через засоби масової інформації зумовило збільшення кількості членів лише в 8% неурядових організацій.

Відповіді лідерів неурядових організацій у дослідженні 2010 року свідчать, що, порівняно з 2002-2009 роками, кількість членських організацій та методи їх залучення суттєво не змінилися. Проте, суттєво зросла кількість членів організації залучених протягом року.

¹⁵ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

* Питання анкети № 36 б

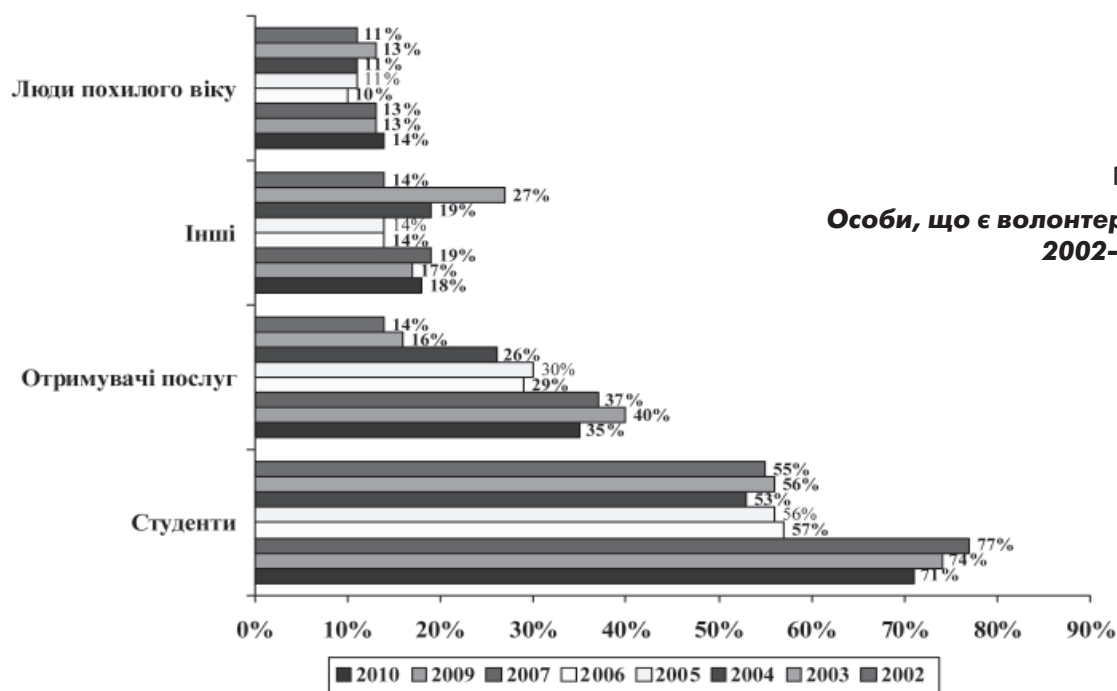
¹⁶ різниця значуща на рівні 1%

3.6 Робота з волонтерами

За результатами дослідження 2010 року з волонтерами працюють 75% опитаних організацій (показник є стабільним протягом дев'яти років). У середньому в неурядовій організації працюють 28 волонтерів. Таке велике середнє число спричинене тим, що деякі організації мають велику кількість волонтерів, і це, в свою чергу, впливає на середній показник по сектору. У середньому волонтер присвячує роботі в організації 6 годин робочого часу на тиждень. У 2010 році середня кількість годин на тиждень, протягом яких волонтери працюють в організації, збільшилась у 17% організацій, залишилась такою ж у 64% НУО та зменшилась у 12% опитаних організацій.

Проте, кількість волонтерів у 42% опитаних організацій за останній рік залишилась такою ж, у 39% опитаних НУО збільшилась (у 2009 році - 22%¹⁷), а у 16% НУО кількість волонтерів протягом останнього року зменшилась.

Графік 3.6.1 відображає соціальний портрет волонтерів у НУО, які брали участь в опитуванні протягом 2002-2010 років. Результати аналізу дослідження 2010 року показують, що у більшості НУО волонтерами є студенти (71%). Лише в деяких організаціях волонтерами є отримувачі послуг (35%), люди похилого віку (14%), безробітні (15%), домогосподарки (12%), та інші (18%).

Графік 3.6.1
Особи, що є волонтерами НУО,
2002-2010 роки

Варто звернути увагу на скорочення у 2010 році відсотку НУО, які залучають отримувачів послуг до волонтерства. У 2010 році цей показник становив 35%, 2009 році цей показник становив 17%¹⁸, у 2007 році – 19%, у 2006 році - 14%, а в 2005 році - 14%, в 2004 році – 19%, в 2003 році – 27%, а в 2002 році – 14%. У порівнянні з результатами дослідження 2002 року, в 2010 році значно зріс відсоток залучення студентів до волонтерства. Проте, даний показник зменшився у порівнянні із 2009 роком

¹⁷ Різниця значуща на рівні 1%

¹⁸ Різниця значуща на рівні 1%

(71% - 2010 рік, 74% - 2009 рік¹⁹). Можна зробити припущення, що збільшення рівня залучення молоді протягом 2002-2010 років пов'язано із підвищенням рівня громадської активності в молодіжному середовищі, збільшення рівня безробіття, вищої конкуренції на ринку.

Показник залучення людей похилого віку коливається з 10% до 14% у період з 2002 по 2009 роки. Мінімальний показник залучення людей похилого віку був у 2006 році (10%), а максимальний – 14% у 2010 років (значуща на рівні 1%).

Рівень залучення безробітних коливається з 11% до 16%. Причому мінімальний рівень залучення волонтерів був у 2009 року (11% респондентів), а максимальний (16% респондентів) у 2004 та 2006 роках. Також слід вказати, що у 2010 році рівень залучення безробітних знову підвищився до 15%.

У 2010 році було досліджено питання винагороди волонтерів за їх роботу. Результати опитування показали, що 67% респондентів надають волонтерам винагороду за їх роботу. В більшості цих НУО (91%) – це можливість отримання знань, у 81% - отримати інформаційну допомогу, у 39% - мати кар'єрний ріст. Для 19% НУО - це можливість підтримати волонтерів матеріально, а для 10% опитаних НУО - це можливість підтримати волонтерів фінансово.

Порівнюючи дані за 2002-2010 роки, можна зазначити, що значних змін у роботі НУО з волонтерами не відбулось.

3.7 Матеріальні ресурси НУО

Наявність матеріальних ресурсів є важливим елементом спроможності організації виконувати проекти та надавати послуги. Крім того, матеріальні ресурси НУО свідчать про рівень життєздатності та незалежності організації. Наприклад, існування власного офісного приміщення дозволяє організації працювати та надавати послуги навіть за відсутності фінансової підтримки з боку зовнішніх джерел. Існуючі матеріальні ресурси, які зазначили лідери НУО, представлені у Таблиці 3.7.1.

Елементи матеріального забезпечення	2002		2003		2004		2005		2006		2007		2009		2010
Приміщення, надане безплатно	40%	–	38%	–	37%	–	35%	–	30%	–	28%	↑	35%	↓	35%
Власне приміщення	–		11%	–	13%	–	14%	–	12%		11%	–	11%	↓	12%
Приміщення, орендоване	40%	↑	47%	–	44%	–	45%	–	48%	↑	53%	–	47%	↓	46%
Офісні меблі	59%	↑	70%	–	70%	–	71%	–	70%	↑	73%	–	74%	↓	72%
Телефон	65%	↑	82%	–	79%	–	83%	–	84%	□	82%	–	84%	↓	76%
Факс	40%	↑	50%	–	48%	–	51%	–	51%	↑	59%	–	54%	↓	50%
Копіювальний апарат	37%	↑	45%	–	43%	–	46%	–	47%	↑	55%	–	56%	↑	59%
Комп'ютер	55%	↑	76%	–	75%	–	79%	–	81%	↑	82%	–	84%	↓	82%
Електронна пошта та доступ до Інтернету	47%	↑	67%	–	65%	–	67%	↑	75%	–	75%	↑	79%	↓	77%
Автомобіль	9%	–	12%	–	11%	–	9%	–	12%	–	11%	–	10%	↓	11%

Таблиця 3.7.1

Матеріальне забезпечення НУО***

Три елементи матеріального забезпечення потребують більш детального аналізу: наявність приміщення наданого безоплатно²¹, наявність комп'ютерів²² і доступ до електронної пошти та Інтернету²³.

*** Питання №61 анкети
 21 Різниця значуща на рівні 1%
 22 Різниця значуща на рівні 5%
 23 Різниця значуща на рівні 1%

Проаналізувавши дані опитування можна дійти висновку, що кількість опитаних НУО, які отримали приміщення безоплатно коливається в діапазоні 12% протягом 2002 – 2010 років. В 2010 році кількість опитаних організацій, які отримали приміщення безоплатно у порівнянні із 2009 роком залишилася без змін. Про найвищу кількість приміщення наданого безоплатно НУО заявили у 2004 році (37%), протягом шести років цей показник поступово знизився до 30% у 2006 році, але знову зріс до 35% у 2009 та 2010 роках.

Варто проаналізувати рівень забезпеченості опитаних НУО орендованим приміщенням. Протягом 2002-2010 років даний показник постійно коливається. У 2002 році 40% опитаних НУО заявило про те, що орендують приміщення, у 2007 році даний показник зріс на 7% (47% респондентів), протягом 2004-2006 років спостерігалось незначне коливання рівня забезпеченості НУО орендованим приміщенням. У 2007 році даний показник підвищився на 5% (53% опитаних НУО). Проте, у 2010 році кількість організацій, які орендують приміщення, знизилася до 46%²⁴.

Кількість комп'ютерів і доступ до електронної пошти та Інтернету значно вирости в 2003 році і три роки поспіль суттєво не змінювались – різниця значуща на рівні 1%. У 2006 році даний показник зріс до 81% - різниця значуща на рівні 5% (див. таблицю 3.7.1). У 2007 році даний показник становив 82%, а в 2009 році 84%. Проте, знову знизилася у 2010 році до 82%. Подібна динаміка спостерігається при аналізі кількості власних веб-сайтів* та електронних адрес НУО**. У 2010 році показник доступу до Інтернету становив 77%, у 2009 році – 79%, у 2007 році – 75%. У 2006 році значно зріс показник доступу до Інтернету в українських НУО – 75% респондентів обрали цей вид матеріального забезпечення організації. У 2005 році цей відсоток становив 67% НУО (див. Таблицю 3.7.2). Кількість адрес електронної пошти, вказаних в анкетах у 2010 році дещо більша, ніж кількість НУО, що мають доступ до електронної пошти та Інтернету. Ця різниця свідчить про те, що деякі НУО користуються зазначеними ресурсами поза межами своїх організацій (можливо, мають персональний доступ чи користуються ресурсами інших організацій).

3.8 Джерела фінансування НУО

У цьому підрозділі описані джерела фінансування українських НУО, проаналізовані частки фінансування, що надійшли з різних джерел, та подано розмір загального бюджету організацій. Таким чином, оцінено різноманітність та інтенсивність залучення джерел фінансування організаціями, частку кожного джерела і обсяги наданих коштів, а також показана динаміка зміни розміру річних бюджетів опитаних неурядових організацій.

Крім безпосередньо фінансових питань, респонденти давали відповідь на питання про наявність письмового плану залучення фінансування щонайменше на рік. Такий план свідчить про фінансове планування в організації відповідно до місії організації та напрямків діяльності, і не є виключно відповіддю на оголошення донорів про конкурси та гранти. Лише 34% опитаних у 2010 році організацій мають написаний план залучення фінансування. Даний показник знизився на 5% у порівнянні з результатами дослідження 2009 року (36%)²⁵

Аналіз питання щодо відповідальних за залучення фінансування в НУО показало, що обов'язки по залученню фінансування у більшості організацій не є чітко визначеними та розподіленими серед працівників організацій.

Аналіз даних опитування 2010 року показав, що частка НУО (77%), в яких виконавчий директор *завжди* займається залученням фінансування, несуттєво знизилася у порівнянні з 2009 роком (79%), але зросла порівняно з 2003 роком (68%) (різниця значуща на рівні 1%). У 14% організацій вико-

²⁴ Різниця значуща на рівні 1%

* Питання №66 анкети

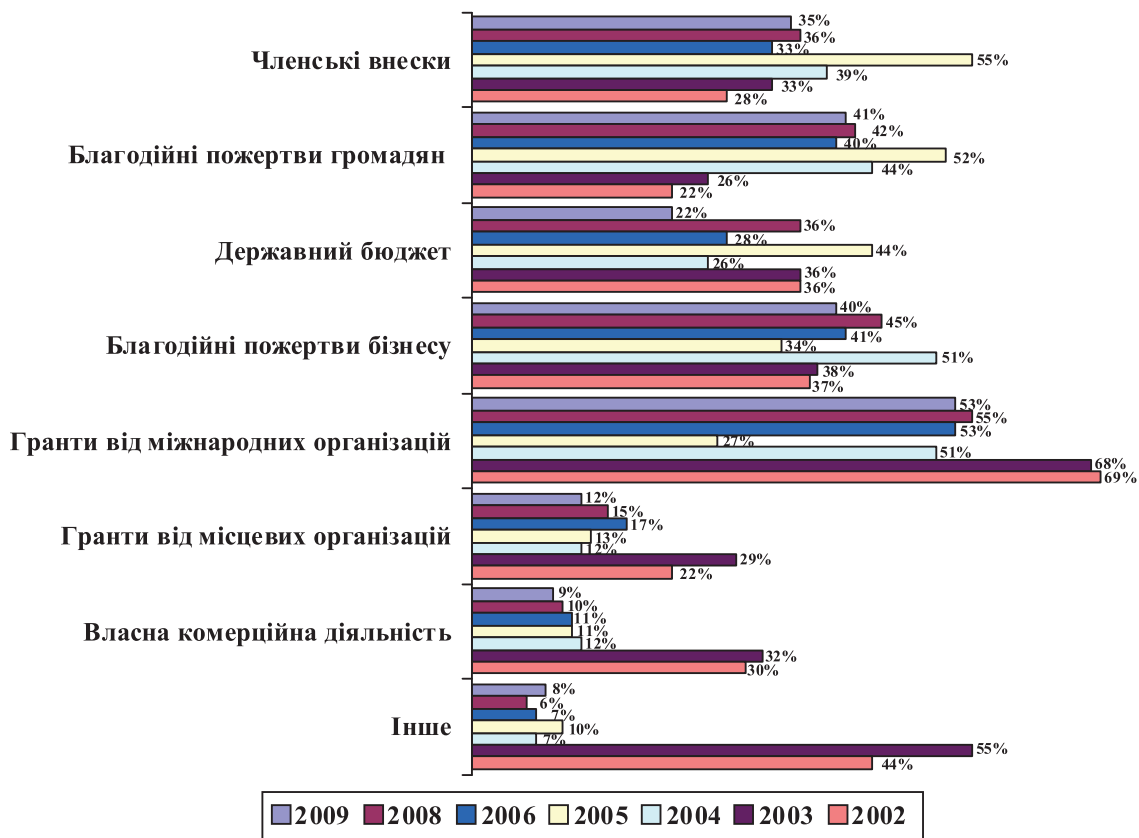
** Питання №6а анкети

²⁵ різниця значуща на рівні 1%

навчій директор є залученим до фандрейзингу в більшості випадків. Колективний керівний орган завжди залучений до фандрейзингової діяльності в 23% опитаних, у більшості випадків – у 25% організацій, час від часу – в 16% НУО; члени організації завжди займаються залученням фінансування тільки в 7% організацій-респондентів, у більшості випадків – у 16% опитаних, час від часу – в 27% НУО та іноді – у 20% організацій. Ситуація із залученням тих чи інших представників НУО до фандрейзингової діяльності протягом останніх дев'яти років майже не змінилась, окрім зростання ролі виконавчого директора організації у цьому процесі.

Ситуація щодо наявності написаних фінансових планів організації окремо від фінансових планів проектів знаходиться майже на тому рівні що й наявність фандрейзингового плану. Лише 31% опитаних НУО у 2010 році мають написані фінансові плани організації окремо від фінансових планів проектів (у 2009 році цей відсоток становив 30%). 69% з тих НУО, які мають фінансовий план, розробили його терміном на один рік (у 2009 році - 64%²⁶). План менш ніж на один рік мають 8% опитаних у 2009 році організацій, що менше, ніж у 2006 році - 17%, 2005 році - 10%, 11% - у 2004 та 16% НУО у 2003, але більше ніж у 2009 році - 7% респондентів.

Графік 3.8.1 демонструє джерела фінансування НУО. Відсотки, зазначені у графіку, характеризують кількість організацій, які отримують фінансування з даного джерела. Всі фінансові запитання в анкеті стосувались 2009 календарного року.

Графік 3.8.1

Джерела фінансування НУО у 2002-2009 роках*

Середня частка того чи іншого джерела фінансування у бюджеті організацій дає більш повну картину джерел надходжень українського третього сектору. Аналізуючи дані Графіку 3.8.1. та 3.8.2. можна зробити висновки щодо бюджету середньостатистичної НУО. Так, про допомогу від бізнес сектору вказали 40% опитаних НУО, проте частка благодійних пожертв бізнесу становить лише 14% у бюдже-

²⁶ різниця не значуща на рівні 1%
* Питання №48 анкети

ті організації. Кількість НУО, які отримали фінансування від міжнародних донорів є порівняно більшою і становить 53% опитаних НУО, але в річному бюджеті частка грантів від міжнародних організацій становить 43%. Аналогічно, державні виплати отримують 22% респондентів, але вони складають лише 9% в бюджеті НУО. Пожертви громадян отримують 41% опитаних організацій, а їх частка в бюджеті становить лише 12%. Гранти від місцевих організацій отримують 12% НУО, їх частка в бюджеті також становить 5%. Власна комерційна діяльність є джерелом фінансування у 9% респондентів, але їх частка в бюджеті становить лише 3%.

Графік 3.8.2 дає змогу побачити частку кожного джерела в бюджеті НУО та зміни, що відбулися за цим показником у 2002-2009 рр. Відсоток певного джерела у бюджеті поданий для тих НУО, що використовують це джерело.

	2002		2003		2004		2005		2006		2008		2009
Благодійні пожертви громадян	11%	-	11%	↑	12%	↓	11%	↑	12%	↓	11%	↑	12%
Гранти від місцевих організацій	3%	-	3%	↑	4%	↑	5%	↑	5%	↑	4%	↑	5%
Членські внески	12%	↑	14%	↓	12%	↓	9%	↑	12%	↑	10%	-	10%
Власна комерційна діяльність, така як соціальне підприємництво	4%	↓	3%	↑	4%	-	4%	-	4%	↓	3%	-	3%
Державний бюджет	11%	↓	10%	↓	9%	↑	10%	↑	10%	↑	13%	↑	10%
Благодійні пожертви бізнесу	20%	↑	21%	↑	19%	-	19%	↓	15%	↑	16%	↓	14%
Інші джерела	4%	↑	6%	↓	3%	↑	4%	↓	3%	↑	2%	-	3%
Гранти від міжнародних організацій	35%	↓	32%	↑	37%	↑	38%	↑	39%	↑	41%	↑	43%

Графік 3.8.2

Кошторис середньо статистичної НУО щодо фінансування з різних джерел (2002-2009 роки*)

У порівнянні з результатами 2008 фінансового скоротилися обсяги фінансування з наступних джерел фінансування: державного бюджету (2009 рік – 9%, 2008 рік – 13%²⁷) та благодійних пожертв бізнесу (2009 рік – 14%, 2008 рік – 16%).

В таблиці 3.8.3. показано розмір бюджету опитаних НУО протягом 2002-2009 років.

	2002		2003		2004		2005		2006		2008		2009
\$0 - \$500	26%	↓	25%	↓	24%	↓	21%	↓	7%	↑	15%	↑	16%
\$501 - \$999	11%	↓	10%	↑	12%	↑	13%	↑	18%	↓	11%	↓	9%
\$1 000 - \$4 999	17%	↑	20%	↓	18%	-	18%	↓	7%	↑	16%	↑	17%
\$5 000 - \$9 999	12%	-	12%	↓	11%	↓	9%	↑	15%	↓	13%	↑	14%
\$10 000 - \$19 999	10%	↓	9%	↑	12%	↓	11%	↑	15%	↓	10%	↑	11%
\$20 000 - \$29 999	4%	↑	6%	-	6%	↑	8%	↓	10%	↓	7%	-	7%
\$30 000 - \$49 999	3%	-	3%	↑	4%	↑	6%	↑	8%	↓	7%	-	7%
Більше ніж \$50 000	6%	↓	5%	↑	8%	↑	9%	↓	5%	↑	12%	↓	10%
Не знаю	11%	↓	10%	↓	5%	↑	5%	↑	15%	↓	9%	↓	9%

Графік 3.8.3

Бюджет НУО у 2002-2009 роках*

* Питання №49 анкети

²⁷ Різниця значуща на рівні 1%

* Питання №50 анкети

Протягом 2002-2009 років коливається кількість НУО, які мають річний бюджет до 500\$, у 2002 році 26% респондентів зазначили, що мають бюджет до 500\$, у 2003 році даний показник становив 25%, у 2004 році – 24%, в 2005 році – 21%, в 2006 році кількість опитаних НУО, які мають річний бюджет до 500\$ знизився до 7%, а в 2008 році показник підвищився удвічі та становив 15% опитаних НУО)²⁸, у 2009 році даний показник становив 16%.

У 2009 році порівнянні з 2008 роком зменшилася кількість організацій з бюджетом до 1000\$ (2009 рік – 9%, 2008 рік -11%²⁹, 2006 рік-18%)³⁰; та з річним бюджетом до 20 000\$ (2008 рік - 10%, 2006 рік -15%)³¹. Річний бюджет більше ніж 50 000\$ мають 10% опитаних НУО у 2010 році.

Аналізуючи дані таблиці 3.8.3. можна дійти висновку, що суттєвих змін у розмірі річного звіту протягом 2009 фінансового року не відбулося. Варто звернути увагу, що 6% опитаних НУО в 2010 році не надали інформацію про розмір річного бюджету.

Портрет НУО з бюджетом від \$1000 до \$5000 на рік:

Загалом інформацію про розмір бюджету надали 576 представників НУО (94% від всіх опитаних).

З тих респондентів, які надали відповідь, 104 респонденти (18% НУО, що надали інформацію про розмір бюджету) зазначили, що їх річний бюджет складає від \$1,000 до \$5 000 (далі - досліджувана група). Для більш повного уявлення про особливості неурядових організацій з бюджетом від \$1,000 до \$5 000, нижче наведені декілька показників стосовно досліджуваної групи у порівнянні з даними по масиву 610 опитаних НУО в цілому (показники взяті з розділів «Організаційна спроможність» та «Зовнішні зв'язки»).

94% досліджуваної групи НУО проти 89% НУО по масиву зареєстровані як громадські організації. 6% досліджуваної групи НУО проти 11% НУО по масиву зареєстровані як благодійні фонди. Розподіл за чотирма регіонами (Центр, Захід, Схід та Південь) цього року показав рівну кількість організацій з бюджетом від \$1,000 до \$5 000 в Південному та Східному регіонах (18 організації на Півдні та 18 на Сході). Найбільша кількість організацій із досліджуваної групи розміщено на Заході, а саме 36. 32 організації з бюджетом від \$1,000 до \$5 000 знаходиться в Центрі.

Більша частина організацій з досліджуваної групи (80 НУО з 104 опитаних) мають написану місію, 47 чи 45% з 104 опитаних організацій займаються стратегічним плануванням (серед усіх 610 опитаних організацій стратегічні плани мають 55% НУО) і 92 з 104, а це 88% респондентів мають колективний керівний орган (загалом по масиву – 89%³²).

НУО з бюджетом до \$5 000 отримують фінансування переважно у вигляді благодійних пожертв бізнесу – 56% (51 з 104 опитаних), благодійних пожертв громадян – 50% (52 організацій з 104 опитаних) та членських внесків – 42% (44 НУО з 104 опитаних). Спостерігається різниця у фінансуванні організацій з досліджуваної групи та загального масиву респондентів. 40% усіх опитаних організацій отримують фінансування у вигляді благодійних пожертв бізнесу (проти 56% респондентів у досліджуваній групі), 41% респондентів отримують допомогу у вигляді благодійних пожертв громадян (проти 50% респондентів у досліджуваній групі), 35% отримують допомогу у вигляді членських внесків (проти 42% респондентів у досліджуваній групі). Різниця спостерігається у підході до залучення коштів.

Висновок. Серед організацій з бюджетом від \$1,000 до \$5 000 громадська організація як форма реєстрації зустрічається частіше ніж в цілому по масиву. Більшість НУО цієї групи мають написану місію, розроблений стратегічний план та колективний керівний орган. У порівнянні з загальним масивом у досліджуваної групи відрізняються джерела фінансування.

²⁸ Різниця значуща на рівні 1%.

²⁹ Різниця значуща на рівні 5%.

³⁰ Різниця значуща на рівні 1%.

³¹ Різниця значуща на рівні 1%.

³² Різниця значуща на рівні 1%.

Портрет НУО з бюджетом більше \$50 000 на рік:

З тих респондентів, які надали відповідь, 62 респонденти зазначили, що їх НУО мають річний бюджет більше \$50,000 (далі - досліджувана група). Для більш повного уявлення про особливості неурядових організацій з бюджетом більше \$50,000, нижче наведені декілька показників стосовно досліджуваної групи у порівнянні з даними по масиву 610 опитаних НУО в цілому (показники взяті з розділів «Організаційна спроможність» та «Зовнішні зв'язки»).

Отже, благодійна організація як форма реєстрації, серед досліджуваної групи НУО зустрічається значно частіше, ніж у середньому по масиву (610 опитаних організацій), а саме - 26% (16 організацій з 62) проти 11% НУО. Розподіл за чотирма регіонами (Центр, Захід, Схід та Південь) цього року показав майже рівну кількість організацій з бюджетом більше \$50,000 у Центральному та Західному регіонах (21 організація на Заході та 24 в Центрі). Найменша кількість таких НУО на Сході – 8, на Півдні організацій з бюджетом більше \$50,000 нараховується 9.

Більша частина організації з досліджуваної групи 85% (53 з 62 опитаних) мають написану місію, а 69% опитаних НУО (43 з 62 опитаних організацій) займаються стратегічним плануванням (серед усіх 610 опитаних організацій стратегічні плани мають лише 55% НУО) і 97% опитаних організацій (60 з 62 респондентів) мають колективний керівний орган (загалом по масиву – 89%).

Найбільш поширеними джерелами фінансування серед опитаних НУО з найбільшими в Україні бюджетами є гранти від міжнародних організацій – 89% (55 з 62 опитаних), благодійні пожертви громадян – 42% (26 організацій з 62 опитаних) та державного бюджету – 37% (23 НУО з 62 опитаних). Спостерігається різниця у фінансуванні організацій з досліджуваної групи та загального масиву респондентів. 53% всіх опитаних організацій отримують допомогу від міжнародних організацій (проти 89% респондентів у досліджуваній групі), 42% опитаних організацій отримують фінансування у вигляді благодійних пожертв громадян (проти 23% в досліджуваній групі).

Висновок. Серед організацій з бюджетом більше \$50,000 благодійний фонд як форма реєстрації зустрічається частіше, ніж серед усіх опитаних. Більше половини НУО цієї групи мають написану місію, розроблений стратегічний план і колективний керівний орган. Досліджувана група має та кож вищі показники фінансування від донорів та членських внесків, ніж у цілому по масиву.

Підтримка від держави

У даній частині звіту розглядається фінансова та матеріальна негрошова допомога від держави.

27% НУО зазначили, що у 2009 році вони отримували фінансову допомогу від держави. З них 28% отримали фінансову допомогу в розмірі менш ніж \$500 (див. графік 3.8.4). Слід вказати на скорочення фінансової підтримки у розмірі від \$501 до \$999 (11% у 2009 році, 15% у 2008 році³³, 10% у 2006 році), \$1000 - \$1999 (19% у 2009 році, 13% у 2008 році³⁴, 17% у 2006 році³⁵), \$2000 - \$3999 (13% у 2009 році, 18% у 2008 році³⁶, 13% у 2006 році³⁷) та більше ніж \$10 000 (8% у 2009 році, 13% у 2008-2006 роках³⁸).

25% НУО отримали матеріальну негрошову допомогу від держави або органів місцевого самоврядування, а саме: приміщення надане безоплатно, офісні меблі тощо. У 2009 році 47% цих організацій отримали матеріальну негрошову допомогу в розмірі менше \$500 (2008 рік – 41%³⁹, 2006 рік - 38%⁴⁰, 2005 рік – 49%, 2004 рік - 55%, 2003 рік - 64%, 2002 рік - 65%) (див. графік 3.8.5). Слід вказати про збільшення кількості НУО, які отримують не грошову допомогу від держави або органів місцевого самоврядування (47% у 2009 році, 41% у 2008 році⁴¹, 38% у 2006 році⁴²).

³³ Різниця значуща на рівні 1%.

³⁴ Різниця значуща на рівні 1%.

³⁵ Різниця значуща на рівні 1%.

³⁶ Різниця значуща на рівні 1%.

³⁷ Різниця значуща на рівні 1%.

³⁸ Різниця значуща на рівні 1%.

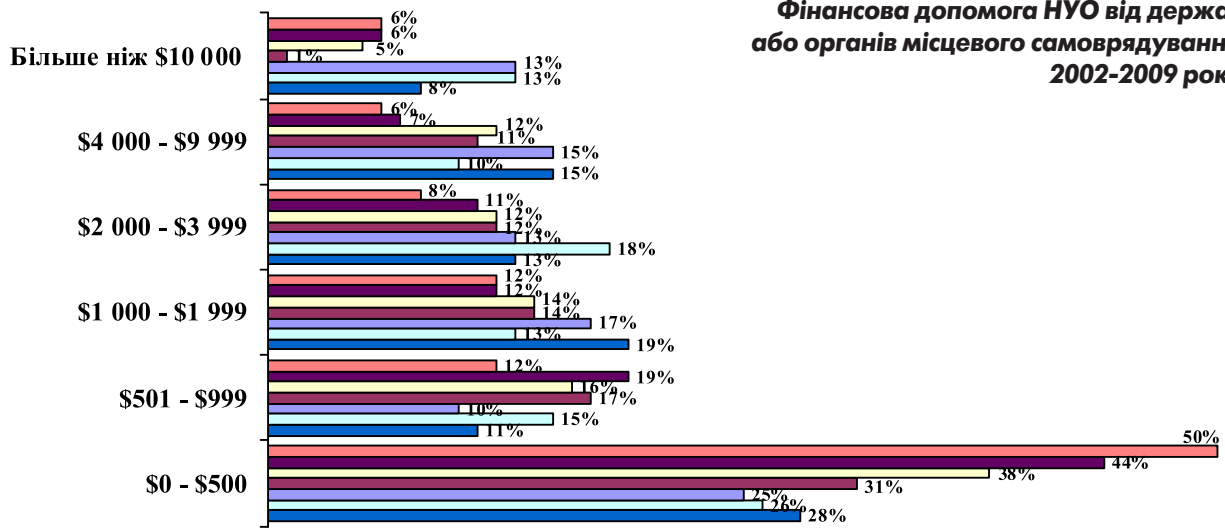
³⁹ Різниця значуща на рівні 1%.

⁴⁰ Різниця значуща на рівні 5%.

⁴² Різниця значуща на рівні 1%.

Графік 3.8.4

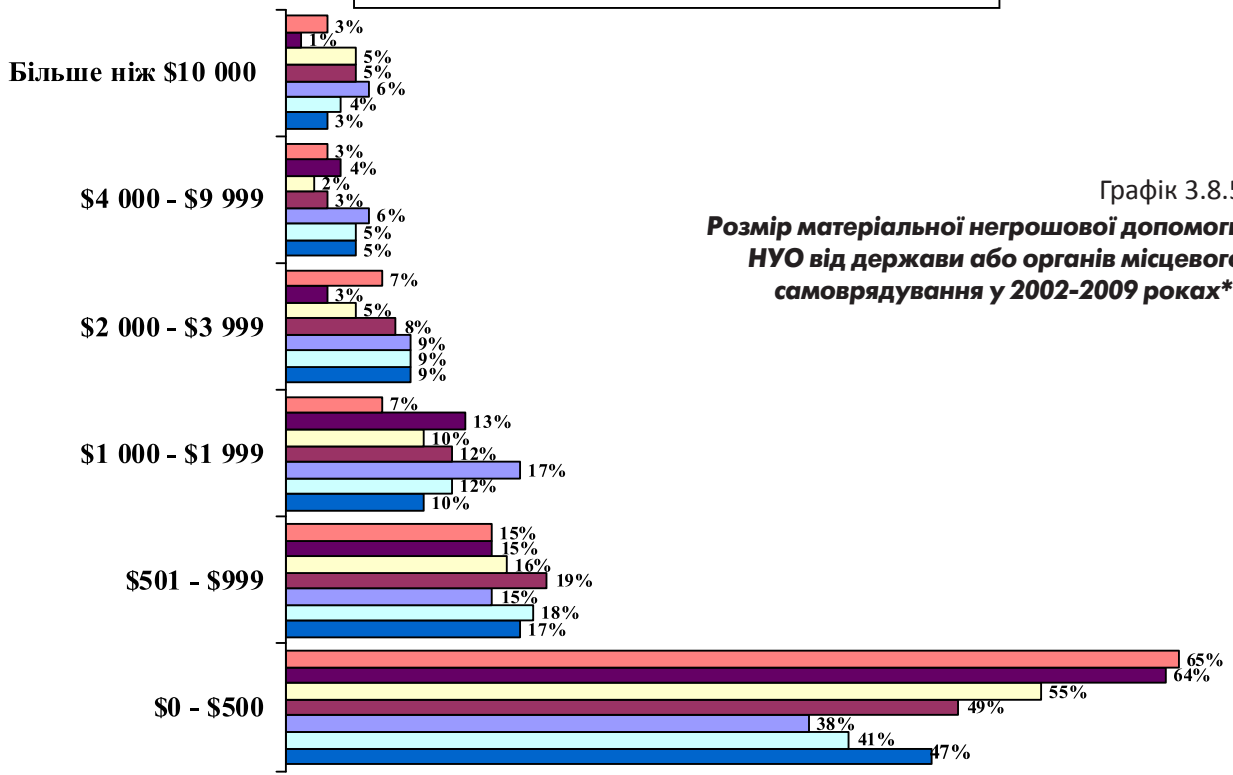
Фінансова допомога НУО від держави або органів місцевого самоврядування в 2002-2009 роках

■ 2009 ■ 2008 ■ 2006 ■ 2005 ■ 2004 ■ 2003 ■ 2002

Графік 3.8.5

Розмір матеріальної негрошової допомоги НУО від держави або органів місцевого самоврядування у 2002-2009 роках**

■ 2009 ■ 2008 ■ 2006 ■ 2005 ■ 2004 ■ 2003 ■ 2002

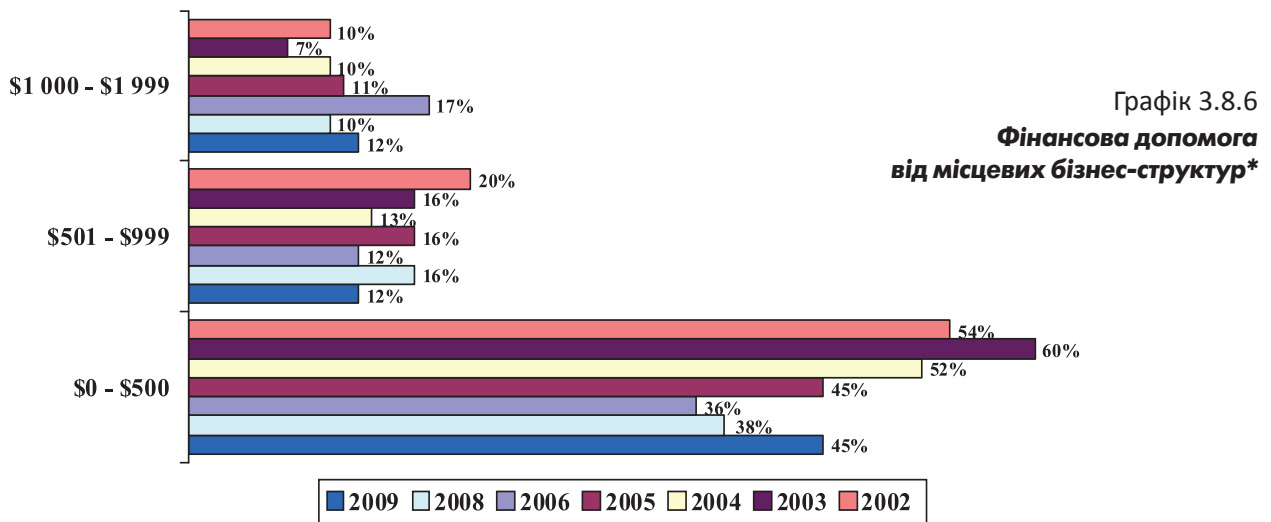
Висновок. У 2010 році порівняно із попередніми роками зменшилася кількість організацій, які отримали грошову та не грошову допомогу від держави та органів місцевого самоврядування. Слід вказати про загальне зменшення обсягів фінансової допомоги від державних органів. На тлі зменшення фінансування від держави слід зазначити про зростання нематеріальної допомоги в обсязі від \$0 до \$500. Розмір нематеріальної допомоги від державних органів переважно залишився на рівні з 2008 роком.

** Питання №526 анкети

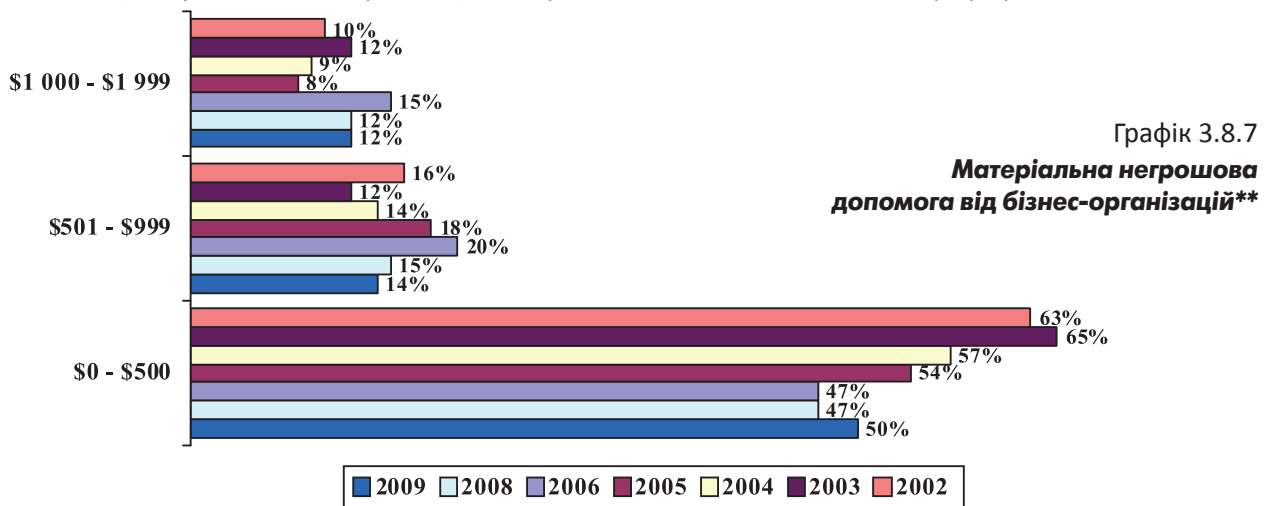
Допомога від місцевих бізнес-структур

Протягом 2009 фінансового року опитані НУО отримували від бізнес-структур, як фінансову допомогу, так і фінансову не грошову допомогу.

40% опитаних НУО у 2009 році отримували фінансову допомогу від місцевих бізнес-структур. 45% з них отримали допомогу, що не перевищує \$500 за рік (38% у 2008 році⁴³, 36% у 2006 році), 12% респондентів отримали фінансову допомогу від бізнес-структур у розмірі до \$1000 зменшилася кількість НУО, які отримали фінансову допомогу від місцевих бізнес структур (див. графік 3.8.6).

Близько 33% НУО у 2009 році отримали матеріальну негрошову допомогу від бізнес-організацій, саме: офісні меблі, телефон, факс, копіювальний апарат, доступ до електронної пошти та Інтернету. 50% з організацій, які отримали матеріальну негрошову допомогу від бізнес-організацій отримали до \$500 (47% у 2008 та 2006 роках⁴⁴). Розмір цієї допомоги показаний на графіку 3.8.7.

Висновок. У 2010 році порівняно із результатами досліджень 2009 року несуттєво зменшилася кількість НУО, які отримали фінансову грошову допомогу від місцевих бізнес-структур. Зросла кількість організацій, які отримали грошову допомогу у розмірі до \$500 та \$2000. Проте, зменшилася кількість організацій із розміром фінансової допомоги до \$1000. Розмір нематеріальної допомоги від бізнес-структур залишився без змін.

⁴³ Різниця значуща на рівні 1%.

* Питання №536 анкети

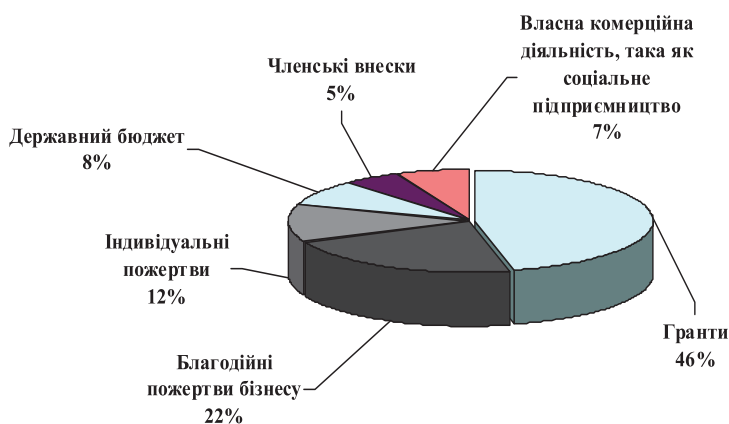
⁴⁴ Різниця незначуща на рівні 5%.

** Питання №546 анкети

3.9 Стратегії залучення фінансування

63% опитаних у 2010 році НУО оновлюють базу даних потенційних джерел фінансування. 38% респондентів залучають фінансування відповідно до стратегічного плану організації, 26% респондентів – спонтанно, 23% організацій - шляхом проведення кампанії із залучення фінансування. 32% НУО повідомили, що у них з'явилися нові джерела фінансування порівняно з минулим роком. Розподіл нових джерел фінансування показано на графіку 3.9.1.

Відсоток НУО, які зазначили, що рівень їх фінансування зріс порівняно з минулим роком, залишився майже на тому самому рівні (33% у 2010 році, 34% у 2009 році). Частка НУО, які повідомили про зниження рівня фінансування становила 27% у 2002 до 20% у 2005р., а в 2006 році цей показник повернувся на рівень 2002 року (26% НУО). У 2009 році⁴⁵ цей показник становив 35%, в 2010 році даний показник знизився до 32%.

Графік 3.9.1
Нові джерела фінансування НУО*

Висновок. Незважаючи на те, що залучення фінансування є одним із найважливіших чинників, який впливає на життєздатність НУО, організаціям досі бракує розуміння, що залучення ресурсів в організації буде ефективним не у випадку короткострокових або спонтанних кампаній, а тільки за умови, що вони будуть приділяти достатньо уваги фінансовому плануванню всередині організації та плануванню процесу фандрейзингу відповідно до місії НУО. Організації продемонстрували наявність досвіду фінансового планування та залучення ресурсів з різних джерел, але в НУО досі немає системного підходу як до планування, так і до проведення діяльності відповідно до розроблених планів.

3.10 Системи менеджменту в організації

Система менеджменту НУО відображає процес прийняття рішень в організації, систему внутрішнього контролю і процедури делегування повноважень. Існування добре налагоджених систем менеджменту сприяє спроможності організації виконувати проекти та її стабільному розвитку.

Респонденти дали відповіді про те, хто і якою мірою залучається до процесу прийняття рішень щодо програм і діяльності НУО. Виконавчий директор *завжди* та у *більшості випадків* бере участь у процесі прийняття рішень у 86% організацій-респондентів. Колективний керівний орган такою ж мірою залучений у 71% організацій. Персонал бере участь у процесі прийняття рішень у *більшості випадків* та *завжди* у 37% організацій. Члени НУО беруть участь у процесі прийняття рішень в *більшості випадків* та *час від часу* в 48% організацій, а *завжди* – у 10%. Клієнти беруть участь у процесі прийняття рішення у *більшості випадків* та *час від часу* в 12% організацій, а *завжди* – у 2%. Повний розподіл відповідей на дане питання (у відсотках) наведений у таблиці 3.10.1.

Як ефективний Довідник Працівника може покращити роботу Організації?

Довідник Працівника – це засіб спілкування між лідером НУО та персоналом. Довідник Працівника повинен містити базову інформацію про організацію, основні стратегії та принципи, важливі для щоденної роботи персоналу. Довідник Працівника може стати могутнім засобом для формування команди та донесення до працівників переваг роботи саме в цій організації. Більшість нових працівників, починаючи працювати, мають велику кількість очікувань щодо їх нового робочого середовища. Насамперед це стосується працівників, нових в третьому секторі. Неприбуткові організації сформовані на "високу" місію, і більшість нових робітників приходять з ідеалізованими очікуваннями щодо робочого середовища. Ці очікування можуть відрізнятися від реальної робочої культури та практики організації.

* Питання №60 анкети
⁴⁵ Різниця значуща на рівні 1%.

	Ніколи	Іноді	Час від часу	У більш. випадків	Завжди	Не знаю
Керівник організації	0%	1%	10%	86%	0%	4%
Колективний орган	3%	4%	10%	29%	42%	0%
Персонал	16%	6%	11%	22%	15%	1%
Фінансовий директор	21%	5%	7%	10%	15%	1%
Члени організації	8%	15%	24%	24%	10%	1%
Волонтери	19%	23%	19%	8%	4%	1%
Клієнти	29%	20%	9%	3%	2%	2%
Інші	9%	1%	0%	1%	1%	1%

Таблиця 3.10.1

Особи та групи, залучені до процесу прийняття рішень щодо програм та діяльності НУО*
(частота залученості у відсотках)

У більшості організацій відповідальними за прийняття рішень є виконавчий директор, колективний керівний орган і члени НУО. Залучення колективного керівного органу до вирішення питань, які стосуються діяльності за проектами, дозволяє зробити висновок, що колективний керівний орган бере участь не тільки в стратегічному плануванні, а й у безпосередній діяльності організації, що не відповідає первинній ролі, яку він повинен виконувати в НУО.

Значна кількість організацій (86% у 2010 та 2009 роках, 84% НУО у 2006 році⁴⁶; 61% у 2002 році⁴⁷) у яких керівник делегує повноваження щодо програмних та/або адміністративних завдань персоналу, з одного боку, свідчить про використання керівниками підходу "за участю" у менеджменті організації. З іншого боку, при аналізі варто враховувати, що відповідь на питання щодо делегування повноважень давали самі керівники організацій.

Організації продемонстрували високі показники щодо існування формальної системи реєстрації документів. Формальна (друкована або електронна) система реєстрації документів існує у 84% організацій опитаних в 2010 році (у 2009 році - 81%, у 2006 році - 81%⁴⁸, у 2003 - 88%⁴⁹).

Українські НУО також продемонстрували високі показники в галузі систем фінансового менеджменту та контролю. Більше ніж дві третини організацій мають бухгалтера (68%); 62% респондентів вважають, що їх бухгалтерська система відповідає національним або міжнародним бухгалтерським стандартам. 61% опитаних відповіли, що в їх організації встановлено системи фінансового менеджменту для планування, використання фінансів та фінансової звітності.

26% респондентів має досвід проходження **зовнішнього аудиту**, а половина (50% організацій) не проходили аудиту, але готові пройти. Решта (13% НУО) заявили про свою неготовність до перевірки.

Інституційний бюджет організації відділений від бюджетів проектів у половині НУО (52%).

78% організацій проводять поточну оцінку власної діяльності, що є хорошим індикатором обізнаності НУО з перевагами оцінки та важливістю оцінки для систем менеджменту. З іншого боку, лише 23% організацій залучають зовнішніх експертів до проведення оцінки, що дещо менше, ніж 2009 року (28% НУО⁵⁰). Тим не менш, можна говорити про суб'єктивність оцінок, бо останні проводяться з використанням внутрішніх спеціалістів НУО.

Висновок. НУО продемонстрували високі показники щодо існування у них таких формальних компонентів менеджменту в організаціях, як система реєстрації документів, система внутрішнього фінансового контролю, система прийняття рішень і залучення членів організації до процесу прийняття рішень щодо програм та діяльності НУО.

* Питання № 94 анкети

⁴⁶ різниця значуща на рівні 5%⁴⁷ різниця значуща на рівні 1%⁴⁸ різниця значуща на рівні 5%⁴⁹ різниця значуща на рівні 1%⁵⁰ різниця значуща на рівні 1%

4. Зовнішні зв'язки НУО, або спроможність організації «співіснувати»

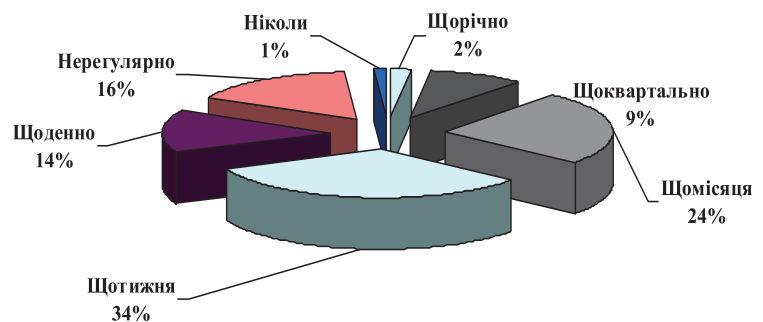
У розділі представлені дані щодо відносин опитаних НУО з державою, бізнесом, донорськими організаціями, громадськістю, засобами масової інформації та співпраці між неурядовими організаціями.

4.1 Співпраця з державними структурами

Співпраця НУО з державними структурами є важливим чинником, який відбивається на спроможності НУО представляти та захищати інтереси клієнтів і впливати на формування демократичного суспільства. Для багатьох НУО продуктивна співпраця з місцевою владою є можливістю отримати фінансування з місцевих джерел для надання соціальних послуг, залучити представників державних структур до діяльності організації та зацікавити їх в успіхах організації через особисту участь у діяльності НУО. Тому ефективно впливати на громадську політику і досягати стабільної життєздатності на місцевому рівні НУО можуть лише за умови залучення державного сектору до діяльності та вирішення питань третього сектору.

З метою визначення видів та форм співпраці НУО та уряду респондентам було запропоноване широке коло питань. По-перше, завданням дослідження було визначити частоту зустрічей представників НУО та державних структур (див. графік 4.1.1).

Переважає більшість опитаних НУО (93%) зазначила, що організації контактують (формально чи неформально) з державними структурами. Про щоденну співпрацю між НУО та владними структурами заявили 14% респондентів. Контакт з державними органами принаймні раз на тиждень мають 34% організацій, а на місяць — 24%, щокварталу — 9%. Незначна кількість НУО контактує з державними структурами щороку. 16% представників неурядових організацій співпрацюють з державою нерегулярно.

Графік 4.1.1.

Частота контактів (формальних чи неформальних) державних структур та представників НУО*

На сьогоднішній день ініціатором спілкування між НУО та державними структурами в більшості випадків (62%) виступають обидві сторони, а у 2009 році цей відсоток був вищий на 3% (65%). Виключно з боку НУО ініціатива надходить у майже третині випадків (30%), а з боку державних структур — майже ніколи (лише у 3% випадків).

Загалом можна відзначити збільшення частоти контактів українських НУО з державою в період з 2002 по 2010 рік. Проте велика кількість контактів ще не дає можливості оцінити якість та продуктивність цих контактів.

З метою визначення якості співпраці НУО з державними структурами респондентам було запропоноване додаткове запитання щодо кількості спільних проектів. Значна частка НУО (45% респондентів) зазначила, що в 2010 році вони працювали в партнерстві з органами влади над виконанням одного-двох проектів. Взагалі не були залучені до спільних з державними структурами проектів 26% НУО. Близько чверті НУО (17%) протягом останнього року працювали в партнерстві з урядом більше ніж над трьома проектами. Лише 9% НУО в партнерстві з державними структурами виконали понад 5 проектів.

* Питання № 68 анкети

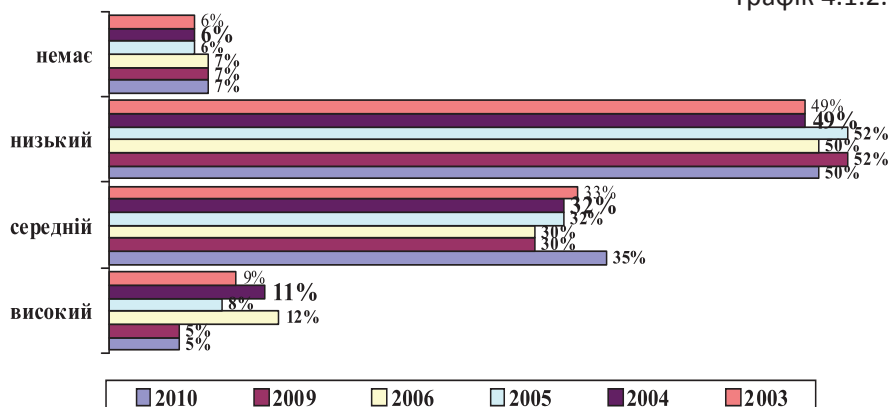
Кількість організацій, які не мали спільних проектів з державними структурами, зменшилася з 36% у 2006 році до 26% у 2010 році (різниця статистично значуща на рівні 1%).

Рівень співпраці між неурядовими організаціями та представниками державних структур у порівнянні з 2009 та 2007 роками істотно не змінився.

Різні типи співпраці між урядом та НУО презентовані Наджа (2000) нахтовкують на запитання про зміст та мету. Інституційні актори - урядові та неурядові - кожен з яких ставить для себе цілі та надає перевагу певним способам для їх досягнення (стратегію). Існує чотири способи співпраці, які тісно переплітаються між собою (4C's):

- НУО та органи державної влади мають однакові цілі та шляхи їх досягнення НУО та органи державної влади мають однакові цілі, але різні шляхи їх досягнення;
- НУО та органи державної влади мають однакові шляхи досягнення, але різні цілі;
- НУО та органи державної влади мають різні цілі та різні шляхи їх досягнення.

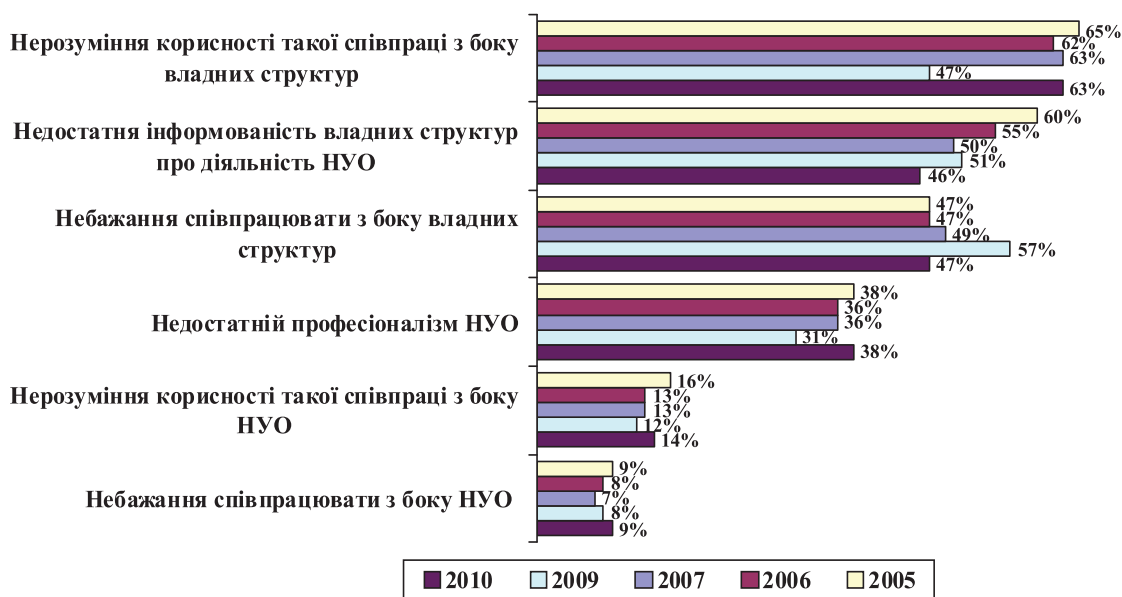
Графік 4.1.2.

Рівень співпраці НУО та державних структур на національному рівні *

На запитання щодо якості співпраці на національному рівні 50% опитаних відповіли, що співпраця між НУО та урядом є *низьким*. У 2010 році зросла кількість НУО, які вказали про *середній* рівень співпраці між владою на національному рівні та НУО (35% у 2010 році, 30% у 2009-2007 роках⁵¹). Тільки 5% представників НУО зазначили, що співпраця між НУО та урядом на національному рівні відбувається на *високому рівні*, даний показник не змінився у порівнянні з 2009 роком, проте суттєво зменшився у порівнянні із 2006 роком (12% у 2006 році⁵²). Про відсутність співпраці на національному рівні між НУО та державою заявили 7% респондентів, даний показник є сталим протягом 2010-2006 років.

Представники НУО, які вказали, що рівень співпраці не є високим, визначили причини такої ситуації. Респонденти мали можливість обрати всі варіанти відповіді, які їм підходили (результати у відсотках подані на графіку 4.1.3.) :

Графік 4.1.3

Причини недостатньої співпраці між НУО та державними структурами на загальнонаціональному рівні**

* Питання №71 анкети

** Питання №72 анкети

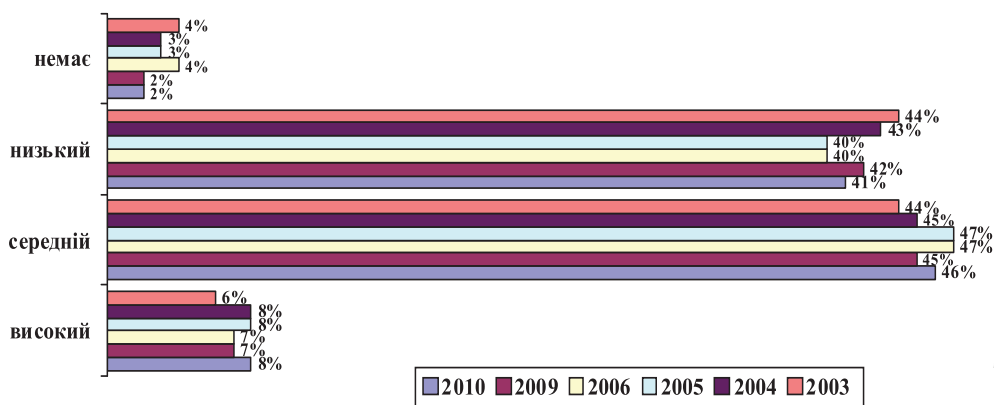
51 Різниця значуща на рівні 1%

52 Різниця значуща на рівні 1%

Протягом 2005-2009 рр. спостерігалася тенденція зменшення кількості респондентів, які серед причин недостатньої співпраці на національному рівні між НУО та державними структурами називають «нерозуміння корисності такої співпраці з боку держави» (2005 рік – 65%, 2006 рік – 62%, 2007 рік – 63%, 2009 рік – 47%⁵³). Проте, у 2010 році дану причину недостатньої співпраці влади та НУО обрало 63%, на 16% більше ніж у 2009 році (у 2010 році 63%, у 2009 році 47%⁵⁴).

У 2010 році зменшилася кількість НУО, які вказали на небажання співпрацювати з боку владних структур (47% у 2010 році, 57% опитаних у 2009 році⁵⁵, 49% опитаних в 2007 році, 47% опитаних в 2006 та 2005 роках⁵⁶). За результатами опитування 2010 року на 7% зросла кількість НУО, які обрали варіант відповіді недостатній професіоналізм НУО (38% опитаних в 2010 році, 31% опитаних в 2009 році⁵⁷, 36% опитаних в 2006-2007 роках, 38% опитаних в 2005 році⁵⁸). Зменшилася кількість НУО, які обрали варіант відповіді «недостатня інформованість владних структур щодо діяльності НУО» (46% у 2010 році, 51% у 2009 році⁵⁹, 50% у 2007 році, 55% у 2006 році, 60% у 2005 році).

Лідери НУО також висловили свою думку щодо рівня співпраці з державними структурами на регіональному або місцевому рівні (графік 4.1.4).

Графік 4.1.4
Рівень співпраці НУО та органів влади на регіональному або місцевому рівні*

Відповідно до отриманих даних, рівень співпраці між неурядовими організаціями та державними структурами на регіональному або місцевому рівні є дещо вищим, ніж на національному рівні. Відсоток респондентів, що зазначили відсутність співпраці на регіональному рівні є меншим, аніж на національному (2% проти 7%), а відсоток представників НУО, які вважають, що рівень співпраці є середнім – більшим (46% проти 35%) також дещо вищою є кількість НУО на місцевому рівні ніж на національному, які вказали про високий рівень співпраці (8% проти 5% відповідно). Обидві різниці відсотків є значущими на рівні 1%. 87% респондентів вказали на середній або низький рівень співпраці між НУО та владою на регіональному або місцевому рівнях. Порівняно із результатами дослідження попередніх років рівень співпраці між НУО та органами влади на місцевому та регіональному рівнях не зазнав суттєвих змін. Порівняно із 2009 роком у 2010 році несуттєво підвищилася кількість НУО, які вказали на високий рівень співпраці між НУО та органами влади на регіональному або місцевому рівні (8% у 2010 році, 7% у 2009 році). У 2010 році зменшилася кількість НУО, які заявили про низький рівень співпраці між НУО та органами влади на регіональному або місцевому рівні (41% у 2010 році, 42% у 2009 році, 38% у 2007 році⁶⁰).

Респондентам, які зазначили, що рівень співпраці є середнім, низьким, або співпраці немає взагалі, пропонувалося визначити основні причини такої ситуації на регіональному або місцевому рівнях (див. графік 4.1.5).

* Питання №73 анкети.

⁵³ Різниця значуща на рівні 1%.

⁵⁴ Різниця значуща на рівні 1%.

⁵⁵ Різниця значуща на рівні 1%.

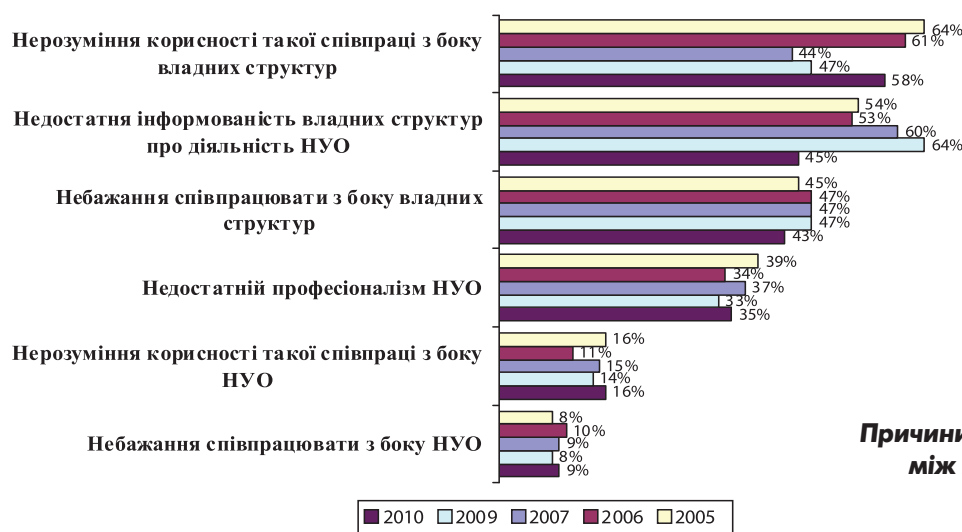
⁵⁶ Різниця значуща на рівні 1%.

⁵⁷ Різниця значуща на рівні 1%

⁵⁸ Різниця значуща на рівні 1%

⁵⁹ 47% опитаних НУО вказали

⁶⁰ Різниця значуща на рівні 1%

Графік 4.1.5

Причини недостатньої співпраці між НУО та органами влади на регіональному або місцевому рівні*

Головними перешкодами НУО назвали: *нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур* (58%), *недостатню інформованість владних структур про діяльність НУО* (45%) та *небажання співпрацювати з боку владних структур* (43%). Таким чином, представники третього сектору в Україні схильні «звинувачувати» у недостатній співпраці владні структури.

Аналіз динаміки зазначених показників протягом 2003-2010 років дозволяє говорити про зменшення в 2010 році частки НУО, які вказали на *небажання владних структур співпрацювати з НУО*. У 2010 році 43% опитаних НУО обрали даний варіант, 2009⁶¹ - 2006 роках 47% респондентів вказали даний варіант як основну причину недостатньої співпраці НУО та влади, у 2005 році цю альтернативу обрали 45% опитаних. У 2010 зменшилася кількість організацій, які обрали варіант відповіді *недостатня інформованість владних структур про діяльність НУО* (45% у 2010 році, 64% у 2009 році⁶², 60% у 2007 році, 53% у 2006 році та 54% у 2005 році).

Також слід вказати, що у 2010 році збільшилася кількість організацій, які обрали варіант відповіді *нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур* (58% у 2010 році, 47% у 2009 році⁶³, 44% у 2007 році, 61% у 2006 році та 64% у 2005 році).

Аналізуючи причини недостатньої співпраці між НУО та органами влади на національному та регіональному рівнях можна побачити, що на регіональному рівні менше респондентів вказали на причину *нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур* та *небажання співпрацювати з боку владних структур*. Це можна пояснити більш тісною співпрацею між НУО та владою на місцевому рівні. Причина *недостатнього професіоналізму НУО* на регіональному та національному рівнях є майже однаковою (38% опитаних на національному рівні, 35% - на регіональному рівні).

Висновок. *НУО регулярно контактують з владними структурами і в більшості випадків обидві сторони зацікавлені у співпраці. Дані свідчать, що ініціатором таких контактів у більшості випадків є обидві сторони. Незважаючи на те, що певна співпраця відбувається, часто її рівень є невисоким. Лише близько 17% опитаних НУО виконали за минулий рік більш ніж три спільних з державними структурами проекти, а 26% респондентів взагалі не практикувала виконання таких проектів у цей період. Отже, співпраця на рівні проектів досі має епізодичний характер і не стала розповсюдженою практикою. У 2010 році НУО почали більш ефективно інформувати владу про свою діяльність на національному та місцевому рівнях. Про це свідчить суттєве зменшення у порівнянні із попередніми роками кількості НУО, які вказували на недостатню поінформованість з боку владних структур про діяльність НУО на місцевому та регіональному рівнях. Позитивною тенденцією є зменшення у 2010 році кількості організацій, які вказували на небажання з боку владних структур співпрацювати з НУО на національному та місцевому рівнях. У 2010 році у порівнянні із 2009 роком збільшилася кількість НУО, які вказали на недостатній професіоналізм НУО, як причину недостатньої співпраці між НУО та владою. Також зросла кількість опитаних, які обрали нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур на національному та регіональному рівнях.*

* Питання №74 анкети

61 Різниця значуща на рівні 1%

62 Різниця значуща на рівні 1%

63 Різниця значуща на рівні 1%

4.2 Співпраця з іншими НУО

Обізнаність з діяльністю інших НУО — це перший крок до налагодження співпраці. Респондентам ставилося питання щодо рівня їх обізнаності з діяльністю НУО, які вирішують такі самі або подібні питання на міжнародному, національному, регіональному чи місцевому рівнях. Достатню обізнані з діяльністю на міжнародному рівні 25% опитаних НУО. Про діяльність НУО на національному рівні обізнані 45% респондентів. Якщо мова йде про регіональний або місцевий рівень, та відсоток НУО, обізнаних з діяльністю інших організацій, зростає. Наприклад, 79% опитаних заявили, що представники їх НУО досить обізнані з подібними організаціями на місцевому і 68% – на регіональному рівні.

90% респондентів зазначили, що вони співпрацюють з іншими НУО. Графік 4.2.1 відображає види співпраці між організаціями (респондентам надавалась можливість обирати декілька відповідей). Відповіді свідчать, що значний відсоток опитаних (85%) залучено до обміну інформацією з іншими НУО. Зустрічі відвідують 78% респондентів. У той же час практика співпраці через надання послуг є менш поширеною (34%). Спостерігається зменшення реалізації партнерських проектів протягом 2007 - 2010 років (з 68% до 60%), консультації (з 64% до 56%), обмін інформацією (з 98% до 85%), спільною діяльністю (з 73% до 72%), зустрічі (з 82% до 73%). Протягом 2003-2010 років прослідковується тенденція щодо зменшення рівня співпраці між НУО.

Співпраця між НУО

Американські дослідники виділяють дві основні причини співпраці НУО між собою. По-перше, НУО співпрацюють на вимогу донорів: співпраця як спосіб отримання грантів. У другому випадку, співпраця для НУО – нові можливості та потенціал більший, ніж проста сума потенціалів окремих організацій.

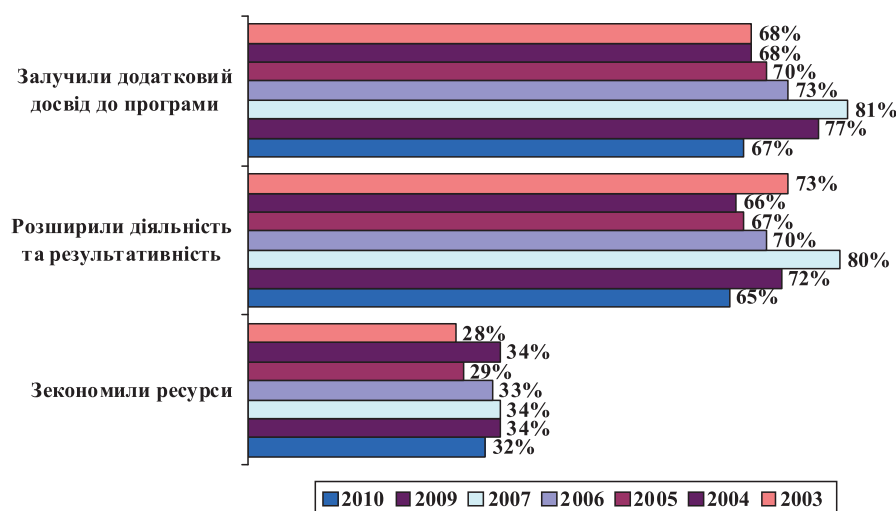
Характеристики якісної співпраці:

- Якісна співпраця передбачає спільне обговорення партнерами найважливіших стратегічних і не тільки питань.
- Якісна співпраця базується на довірі партнерів.
- Якісна співпраця є добровільною.
- Якісна співпраця є довготривалою і не обмежується рамками одного проекту.
- Якісну співпрацю важко побудувати, вона потребує від партнерів часу, зусиль та вміння йти на компроміси.
- Якісна співпраця не залежить від грантових коштів. Якщо лідери НУО бачать вигоди у співпраці, то вони співпрацюватимуть з чи без грошей донорів.
- Донори не можуть створити якісну співпрацю, але можуть допомогти, посилити співпрацю, яка вже існує.

Стадії «здорового» партнерства:

- **Натхнення.** Початкова стадія великою мірою залежить від лідерів НУО, їх бажання, готовності, бачення шляхів і способів співпраці.
- **Структуризація** починається з усвідомлення, що співпраця, яка до цього часу вже стосується багатьох аспектів діяльності партнерських НУО, має бути упорядкована.
- **Стале функціонування** – стадія, яка може тривати роками. Співпраця стає невід'ємною частиною повсякденної діяльності партнерів.
- **Інституалізація або закінчення співпраці?** Відповідь залежить від того, чи будуть НУО продовжувати спільну діяльність, коли ініціатори співпраці йдуть з організацій.

Графік 4.2.2 показує, які переваги співпраці між НУО були відзначені респондентами.

Графік 4.2.2
Переваги співпраці між НУО*

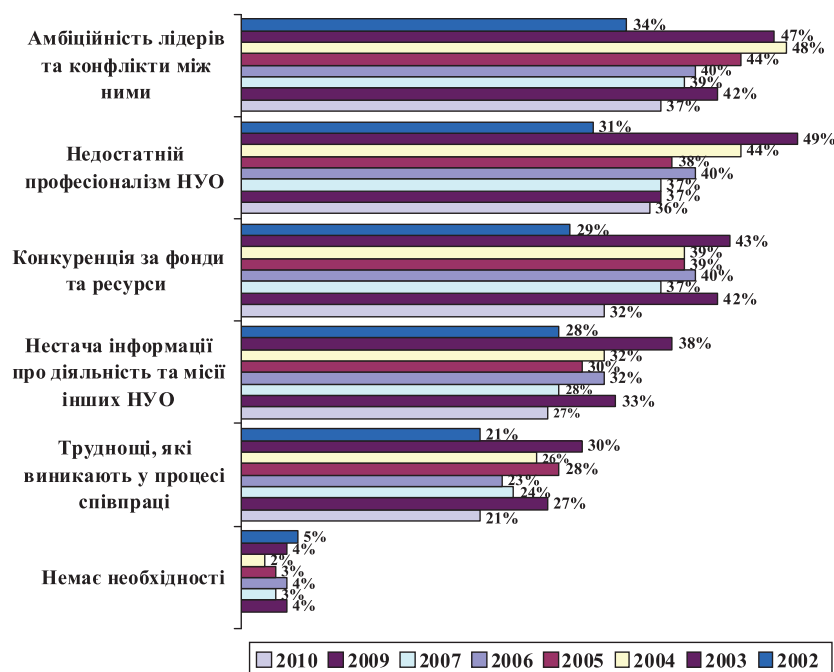
*Питання №78 анкети

Види співпраці	2003	2004	2005	2006	2007	2009	2010	
Надання послуг	43%	39%	35%	39%	44%	35%	34%	↓
Партнерські проекти	54%	57%	51%	59%	67%	64%	60%	↓
Консультації	64%	59%	58%	66%	64%	60%	56%	↓
Спільна діяльність	76%	70%	71%	70%	82%	73%	72%	↓
Зустрічі	82%	78%	77%	79%	82%	78%	73%	↓
Обмін інформацією	89%	88%	85%	92%	98%	89%	85%	↓

Графік 4.2.1
Види співпраці між НУО*

Більшість респондентів вважає, що співпраця між НУО дозволяє і підвищує якість наданих послуг шляхом залучення додаткового досвіду (67%) та розширити діяльність та результативність (65%). 32% опитаних НУО зазначили, що спільна діяльність допомогла їм зекономити ресурси. Проте, за результатами дослідження 2010 року суттєво зменшилася кількість опитаних НУО, які вважають перевагою співпраці між НУО залучення додаткового досвіду та розширення діяльності та результативності. Це можна пояснити зростанням конкуренції серед українських НУО за джерела фінансування. Лише 2% респондентів вказали, що спільна діяльність не була корисною.

Незважаючи на те, що багато представників НУО повідомили про співпрацю з іншими організаціями, і що така співпраця визнається ними успішною, більшість респондентів все-таки вважає, що неурядові організації співпрацюють недостатньо. Графік 4.2.3 показує, як розподілилися відповіді на питання про перешкоди на шляху до співпраці.

Графік 4.2.3
Причини недостатнього рівня співпраці між НУО*

Результати порівняння даних за 2010 - 2002 роки дають підстави стверджувати про підвищення уваги до даного питання з боку НУО та зменшення кількостей відповідей на кожний варіант відповіді на це питання.

* Питання №77 анкети

* Питання №80 анкети

У 2009 році 37% респондентів відзначили таку причину як *амбіційність лідерів* (42% у 2009 році⁶⁴, у 2007 рік – 39%⁶⁵, 2006 рік – 40%, 2005 рік – 44%, 2004 рік – 48%, 2003 рік – 47%, 2002 рік – 34%). Таку причину як *недостатній професіоналізм НУО* у 2010 році обрали 36% респондентів, 37% у 2009 та 2007 році, у 2006 році – 40%, а в 2003 році – 49%.

32% респондентів у 2009 році обрали серед причин конкуренцію за фонди та ресурси (у 2009 році – 42%⁶⁶, 2007 рік – 37%⁶⁷, 2006 рік – 40%, 2005 рік – 39%, 2004 рік – 39%, 2003 рік – 43%, 2002 рік – 29%). Отже, можна зробити припущення, що підвищення конкуренції серед опитаних НУО спричинено скороченням фінансування від міжнародних і місцевих донорів.

Труднощі, які виникають в процесі співпраці згадувалися більше в порівнянні з 2009 роком (27%⁶⁸), 2007 роком⁶⁹ (24%) та 2006 роком (23%), проте у 2005 році (28%), 2004 році (26%), 2003 році (30%) кількість згадок даної причини були частішими. Можна зробити припущення, що це пов'язано із слабкою інформативною діяльністю НУО та частково небажанням співпрацювати з іншими НУО.

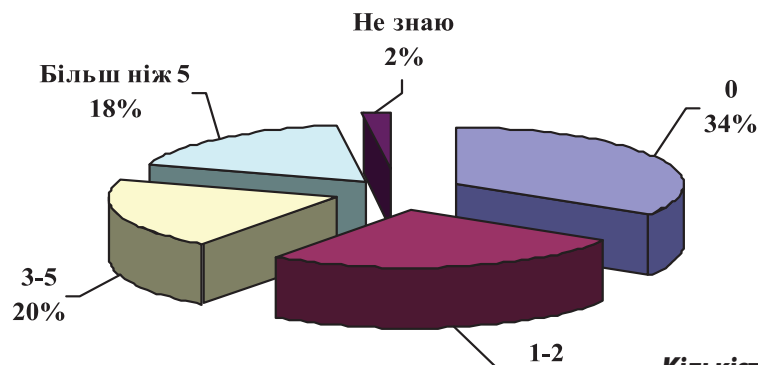
Висновок. Рівень співпраці між НУО протягом дев'яти років залишається на високому рівні. Представники неурядових організацій обмінюються інформацією, беруть участь у спільній діяльності та зустрічах. Такі різновиди співпраці, як обмін досвідом, зустрічі та спільна діяльність є найпопулярнішими видами співпраці між НУО. Прослідковується зменшення кількості організацій, які обрали варіанти відповідей *амбіційність лідерів та конфлікти між ними, конкуренція за фонди та ресурси, нестача інформації про діяльність та місії іншої НУО, труднощі, які виникають у процесі співпраці, як причини недостатньої співпраці між НУО.* В результаті співпраці з іншими НУО більшість респондентів залучили додатковий досвід та розширили діяльність та результативність. Слід вказати, що дані варіанти відповідей суттєво підвищилися у 2010 році.

4.3 Співпраця з бізнесом

Співпраця з бізнесом є важливим показником здатності НУО не просто співіснувати поруч із цим сектором, а й залучати місцеві бізнес-структури до фінансування діяльності НУО та встановлювати взаємовигідні ділові стосунки.

Аналіз співпраці НУО з бізнес-сектором є ще більш цікавим з огляду на значний відсоток у бюджеті організацій коштів, що надходять з бізнесових джерел.

Близько третини НУО (34%) не співпрацюють з бізнес-структурами. Дані дослідження свідчать, що 26% НУО співпрацюють з 1-2 бізнес-структурами, 20% НУО — з 3–5. 18% респондентів зазначили, що вони співпрацюють з більше ніж 5 бізнес-структурами (див. графік 4.3.1).

Графік 4.3.1
Кількість бізнес-структур, з якими співпрацює НУО*

⁶⁴ Різниця незначуща на рівні 1%.

⁶⁵ Різниця незначуща на рівні 5%.

⁶⁶ Різниця незначуща на рівні 1%.

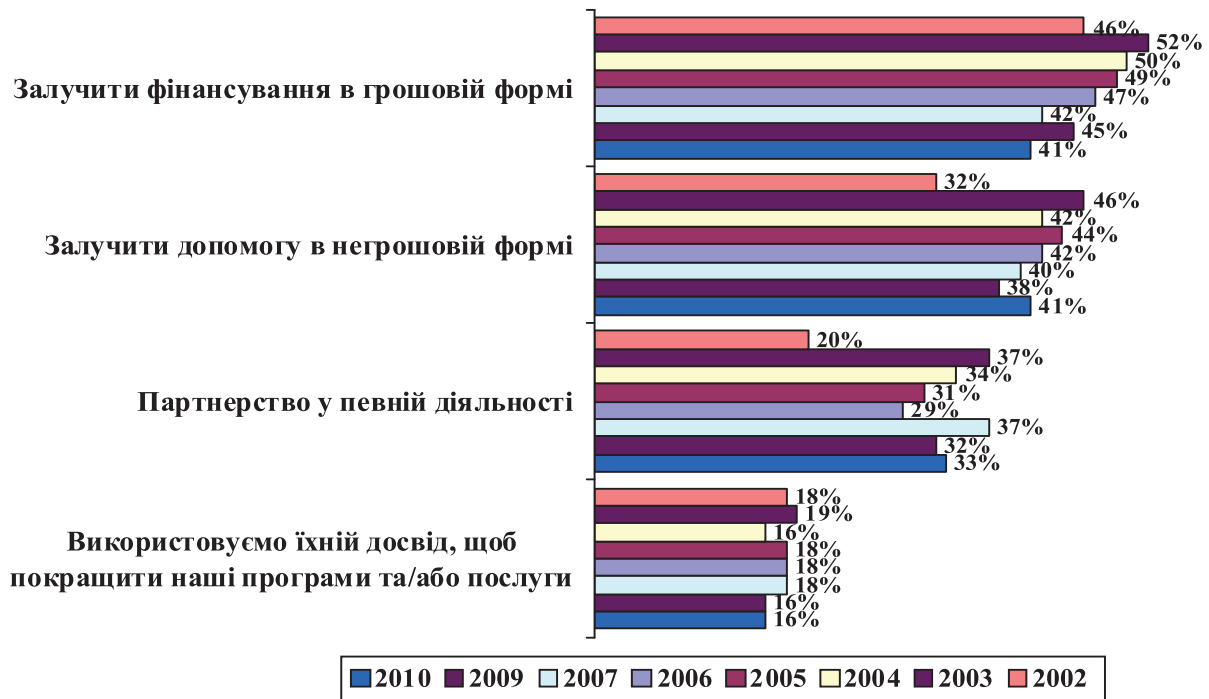
⁶⁷ Різниця значуща на рівні 1%.

⁶⁸ Різниця значуща на рівні 1%.

⁶⁹ Різниця значуща на рівні 5%.

* Питання №83 анкети.

Так само, як і при дослідженні співпраці між НУО, представники організацій третього сектору мали визначити основні чинники, що заохочують їх до співпраці з бізнесом (див. графік 4.3.2). Респонденти могли обирати кілька відповідей.

Графік 4.3.2
Основні причини співпраці НУО з бізнес-структурами*

Як видно з графіку 4.3.2, для НУО бізнес-структури є насамперед джерелом фінансової та матеріальної допомоги, рідше — партнерами у виконанні певної діяльності або джерелом додаткового досвіду. Частка респондентів, що заявляють про використання досвіду бізнесу, суттєво не змінюється протягом 2004 – 2010 років (16% у 2010 р.). Про партнерство з бізнесом у певній діяльності заявило 33% опитаних у 2010 році НУО (у 2009 році – 32%, у 2007 році – 37%). Збільшилася частка респондентів, що заявляють про залучення допомоги в не грошовій формі (у 2010 році – 41%, у 2009 році – 38%). Залучили фінансування в грошовій формі 41% респондентів, що на 4% менше ніж 2009 року. Це можна пояснити обмеженням ресурсів бізнесу через фінансову кризу.

Мотиви партнерства НУО і приватного сектору для бізнес-сектору

- Поява нових ринків;
- Авторитетність НУО серед громадськості в спірних питаннях;
- Потреба зовнішнього контролю;
- Взаємне збагачення ідеями;
- Більша ефективність в розподіленні ресурсів
- Бажання попередити негативні протиріччя у громаді;
- Бажання залучити зацікавлені сторони.

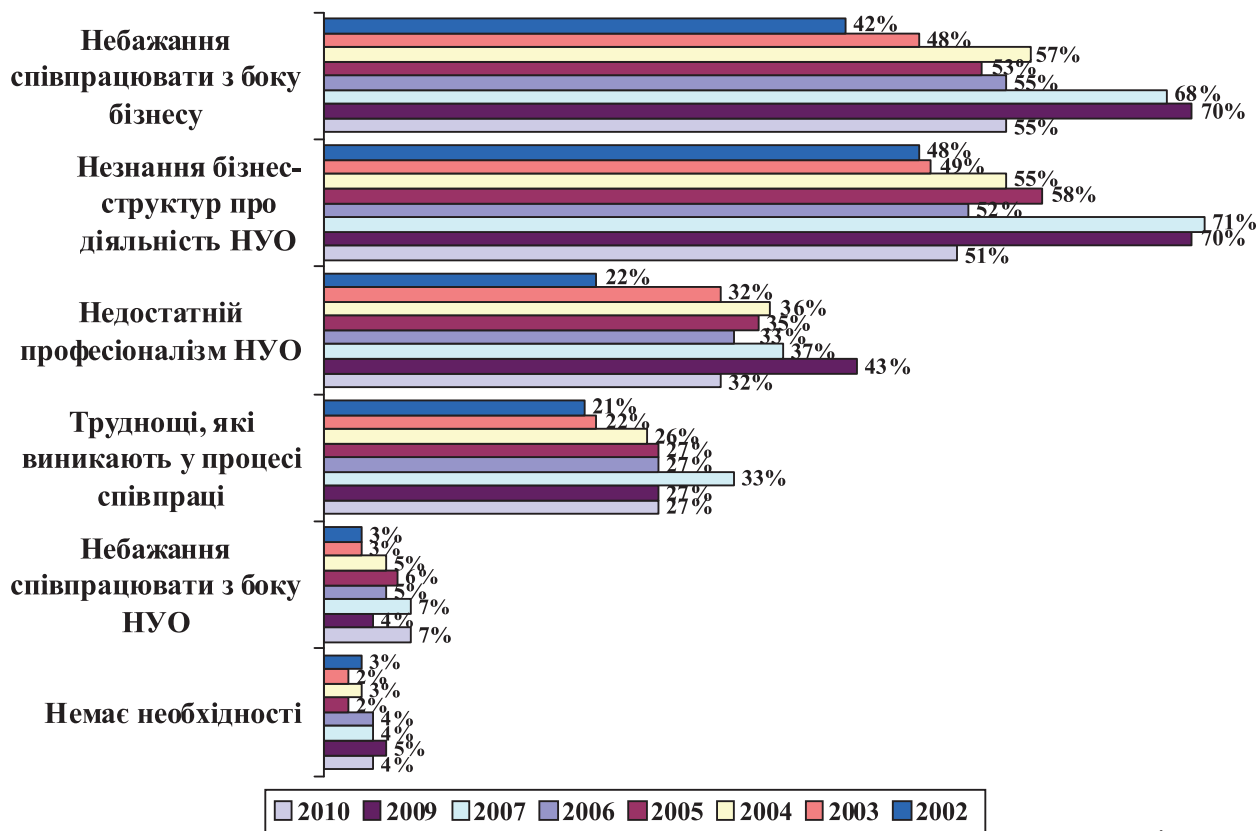
для НУО

- Зростання інтересу до ринку
- Послаблення ролі уряду у розв'язанні проблем;
- Потреба більшої кількості ресурсів: фінансування, технічної та управлінської експертизи;
- Зростання довіри між бізнесом та урядом;
- Взаємне збагачення ідеями;
- Доступ до, наприклад, ланцюга поставок;
- Збільшення платоспроможності.

Більшість опитаних представників організацій (82%) вважають, що рівень співпраці між НУО та бізнес-структурами є низьким. Такий високий показник може свідчити як про об'єктивно низький рівень співпраці, так і про розуміння неурядовими організаціями важливості даних зв'язків і усвідомлення потенціальних переваг співробітництва.

Відповідальність за недостатній рівень співпраці між НУО та бізнесом опитані організації, як правило, покладають насамперед на бізнес-структури. Розподіл відповідей на це запитання показано на графіку 4.3.3.

* Питання анкети № 84

Графік 4.3.3

Причини недостатньої співпраці між НУО та бізнесом*

Головними чинниками, що заважають співпраці НУО та бізнесу, є, на думку респондентів, небажання співпрацювати з боку бізнесу (55%) та незнання бізнес-структур про діяльність НУО (51%). В 2010 році 32% респондентів вважає, що співпраці перешкоджає недостатній професіоналізм НУО. Слід вказати, що у 2009 році про недостатній професіоналізм НУО зазначило суттєво більше респондентів (43%⁷⁰).

Зміни у співробітництві НУО з бізнес-структурами є незначними у порівнянні з двома попередніми дослідженнями. Проте, у порівнянні з результатами дослідження попередніх років зменшилася кількість респондентів, які обрали відповідь «недостатній професіоналізм НУО».

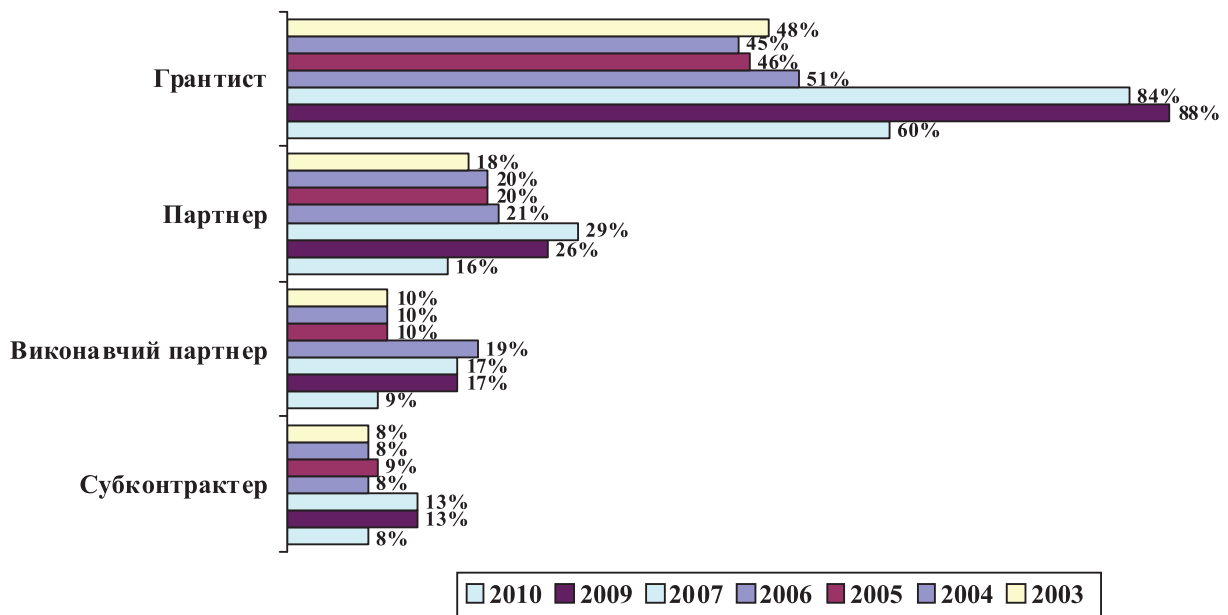
Суттєво не змінилося ставлення НУО до співпраці з бізнес-структурами. Значна частка НУО ставиться до бізнесу не лише як до джерела фінансової допомоги, а й як до потенційного партнера.

Висновок. В 2010 році, як і в попередні роки, НУО розглядають бізнес-структури, насамперед, як джерело фінансування. Слід вказати, що протягом 2002-2010 років прослідковується поступове зростання кількості НУО, які співпрацюють з бізнес-організаціями, як партнери. Варто вказати на зменшення кількості НУО, які обрали залучення фінансування в грошовій та негрошовій формах, як основні причини співпраці з бізнес-структурами. В 2010 році НУО більш ефективно співпрацювали з бізнесом у порівнянні із попередніми роками. Про це свідчить зменшення кількості опитаних, які вказали на небажання співпрацювати з боку бізнесу, незнання бізнес-структур про діяльність НУО, недостатній професіоналізм НУО, як причини недостатньої співпраці між НУО та бізнесом. Деколи НУО не бажають співпрацювати з бізнесом, проте свідчить збільшення у порівнянні із 2009 роком кількості респондентів, які обрали небажання співпрацювати з боку НУО, як причину недостатньої співпраці між НУО та бізнес-організаціями.

* Питання № 86 анкети
70 Різниця значуща на рівні 1%.

4.4 Співпраця НУО і донорів

Згідно даних за 2010 рік, в Україні 66% організацій, що взяли участь у дослідженні, співпрацюють з донорськими структурами. Лідери НУО мали можливість вказати всі види наявного типу співпраці. Відповіді респондентів наведено на графіку 4.4.1.

Графік 4.4.1

Яким чином Ваша організація співпрацює з донорськими організаціями*

Незважаючи на те, що найбільш поширеним видом співпраці НУО та донорів є надання останніми фінансової або технічної допомоги, деякі організації співпрацюють з донорами на вищому рівні — НУО як партнер або виконавчий партнер. У 2010 році відсоток НУО, які працюють з донорами в якості партнерів, зменшився порівняно з 2009 роком (16% і 26% відповідно⁷¹). Кількість НУО, які працюють з донорами, як виконавчий партнер зменшилася удвічі (у 2010 році – 9%, у 2009 році – 17%⁷²). Також зменшилася кількість організацій, які працюють з донорами як субконтрактери (у 2010 році – 8%, у 2009 році – 13%⁷³).

Зменшилася кількість НУО, які працюють з донорськими організаціями в якості грантерів (60% НУО у 2010 році⁷⁴, 88% опитаних НУО в 2009 році, 84% - в 2007 році, 51% - в 2006 році, 46% - в 2005 році, 45% - в 2004 році, 48% - в 2003 році).

Висновок. У 2010 році, як і в попередні роки, більшість організацій співпрацює з донорами, як грантисти. Проте, у порівнянні із попередніми двома роками спостерігається зменшення кількості організацій, які співпрацюють з донорськими, як грантисти. Слід вказати, що зменшилася кількість організацій, які співпрацюють з донорами, як партнери, виконавчі партнери та субконтрактери.

* Питання № 88 анкети

⁷¹ Різниця значуща на рівні 1%

⁷² Різниця значуща на рівні 1%

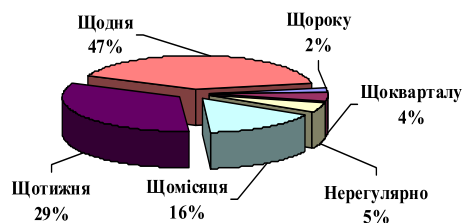
⁷³ Різниця значуща на рівні 1%

⁷⁴ Різниця значуща на рівні 1%

4.5 Співпраця з громадськістю

НУО потребують стабільної та довготривалої співпраці з громадськістю для заохочення громадянської активності та участі громадян у діяльності організацій. Підтримка діяльності НУО громадськістю необхідна і для успішної діяльності щодо захисту інтересів та їх лобювання.

Близько половини (47%) представників НУО щодня зустрічаються з людьми, на яких спрямована їх діяльність (див. графік 4.5.1). Щоденно з клієнтами зустрічаються 41% опитаних НУО, раз на тиждень 33% опитаних; раз на місяць — 16%, раз на квартал та нерегулярно — 4% та 5% відповідно.

За результатами дослідження IFES, проведеного у вересні 2010 року, 40% опитаних громадян повідомили, що їм відомо про діяльність НУО в Україні. В той же час 42% респондентів відповіли, що їм не відомо про діяльність НУО в Україні, 14% опитаних вказали, що не уявляють, що таке НУО.

Графік 4.5.1
Яким чином Ваша організація співпрацює з донорськими організаціями*

Кількість лідерів НУО, які заявляють про щоденні зустрічі представників своїх організацій з клієнтами, коливається з року в рік – 55% у 2002 році, 49% у 2003 (різниця значуща на рівні 5%), 53% у 2004 і 47% у 2005 та 2006, 40% у 2009 році⁷⁵ та 41% у 2010. Щодо решти відповідей, то коливання показників є незначними.

Графік 4.5.2 демонструє, як НУО зазвичай поширюють інформацію про себе та власну діяльність.

Рік	Подаємо інформацію в пресу	Поширюємо буклети, листівки про організацію	Проводимо презентації	Через веб-сторінку інших НУО	Через власну веб-сторінку	Видаємо власний бюлетень	Видаємо річні звіти
2010	85%	48%	46%	40%	38%	18%	17%
2009	84%	55%	53%	39%	38%	19%	19%
2007	80%	51%	49%	35%	36%	22%	19%
2006	78%	60%	51%	33%	31%	22%	20%
2005	88%	53%	46%	28%	26%	21%	19%
2004	85%	50%	42%	27%	24%	23%	23%
2003	86%	52%	43%	23%	25%	24%	20%
2002	81%	48%	39%	18%	18%	19%	14%

Графік 4.5.2
Способи поширення інформації про НУО*

Найпопулярніший спосіб поширення інформації про діяльність НУО — подання інформації в пресу (85% опитаних у 2010 році, 84% опитаних у 2009 році, 80% - у 2007 році⁷⁶, 78% - у 2006 році та 88% - у 2005 році). 48% опитаних НУО в 2010 році, 55% організацій в 2009 році⁷⁷, 51% в 2007 році займалися розповсюдженням буклетів чи листівок. 46% респондентів в 2010 році, 53% НУО в 2009 році⁷⁸, в 2007 році 49% респондентів проводили презентації. Якщо аналізувати тенденції за всі дев'ять років, то можна спостерігати поступове зростання популярності таких способів поширення інформації про організацію як подання інформацію в пресу та використання веб-сторінок.

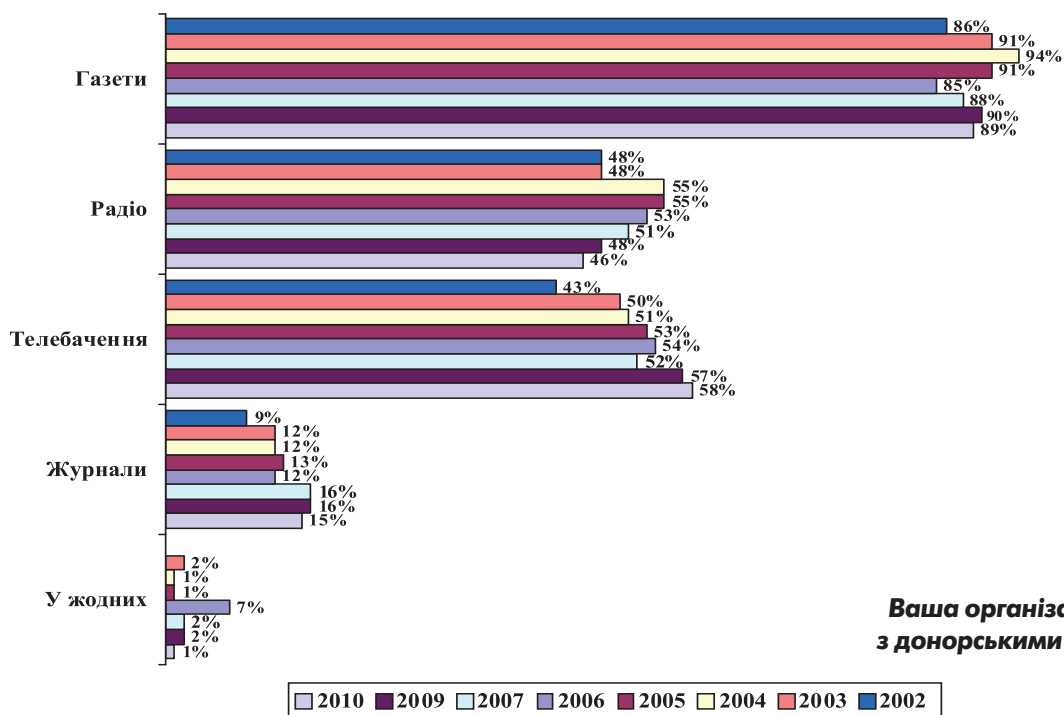
Представникам НУО було запропоновано визначити рівень обізнаності громадськості з їх діяльністю. 31% респондентів вказали, що громадськість знає про існування НУО, 45% – що громадськість обізнана з їх діяльністю. Ще 20% респондентів відповіли, що громадськість підтримує НУО своєю участю у їх діяльності.

* Питання № 89 анкети
⁷⁵ Різниця значуща на рівні 1%
 * Питання № 90 анкети
⁷⁶ Різниця значуща на рівні 1%
⁷⁷ Різниця значуща на рівні 1%
⁷⁸ Різниця значуща на рівні 1%

4.6 Співпраця із засобами масової інформації

Вид і частота контактів НУО із засобами масової інформації свідчить про спроможність неурядових організацій впливати на громадську думку щодо важливих питань, бажання та можливість доносити інформацію до широкого загалу.

Регулярно співпрацюють із засобами масової інформації 53% НУО та епізодично – 45%. Ці дані є досить оптимістичними, але вони самі по собі не відображають якості співпраці між НУО та ЗМІ. Респондентам було запропоновано відповісти на запитання про види ЗМІ, через які найчастіше поширювалась інформація про діяльність неурядових організацій впродовж останнього року (див. Графік 4.6.1).

Графік 4.6.1
Яким чином
Ваша організація співпрацює
з донорськими організаціями*

Відповідно до отриманих даних, для інформування про власну діяльність НУО найчастіше використовують газети (89%). Цей показник є майже не змінився у порівнянні із 2009 роком, проте є дещо вищим ніж у 2007 року – 88% та 2006 року, 2005 року – 91% та 2004 року – 94%. Наступним за популярністю використання є телебачення, де розміщують інформацію про себе 58% НУО. Показовим є зростання протягом останніх років показників співпраці НУО з телебаченням. Рівень використання радіо дещо скоротився у порівнянні з минулими роками (2010 рік – 46%, 2009 рік – 48%, 2007 рік – 51%⁷⁹, 2006 рік – 53%, 2005 та 2004 роки – 55%, 2003 та 2002 роки – 48%). Рівень використання журналів для розміщення інформації про НУО несуттєво знизився у порівнянні з 2009 роком (15% у 2010 році, 16% - 2009 роки).

Висновок. Українські НУО найчастіше поширюють інформацію про свою діяльність через ЗМІ, даний спосіб поширення інформації про діяльність НУО є найбільш популярним протягом дев'яти років проведення дослідження. Досить популярними способами поширення інформації про НУО є розповсюдження буклетів, листівок про організацію, проведення презентацій та поширення інформації через веб-сайт НУО або веб-сайт інших організацій. Спостерігається тенденція збільшення кількості НУО, які поширюють інформацію через власні веб-сайти або веб-сайти інших НУО. Дану тенденцію можна пов'язати із збільшеннями кількості організацій, які мають власний веб-сайт. Інформація про діяльність НУО найчастіше виходить у газетах, радіо та телебаченні.

⁷⁹ Різниця значуща на рівні 5%

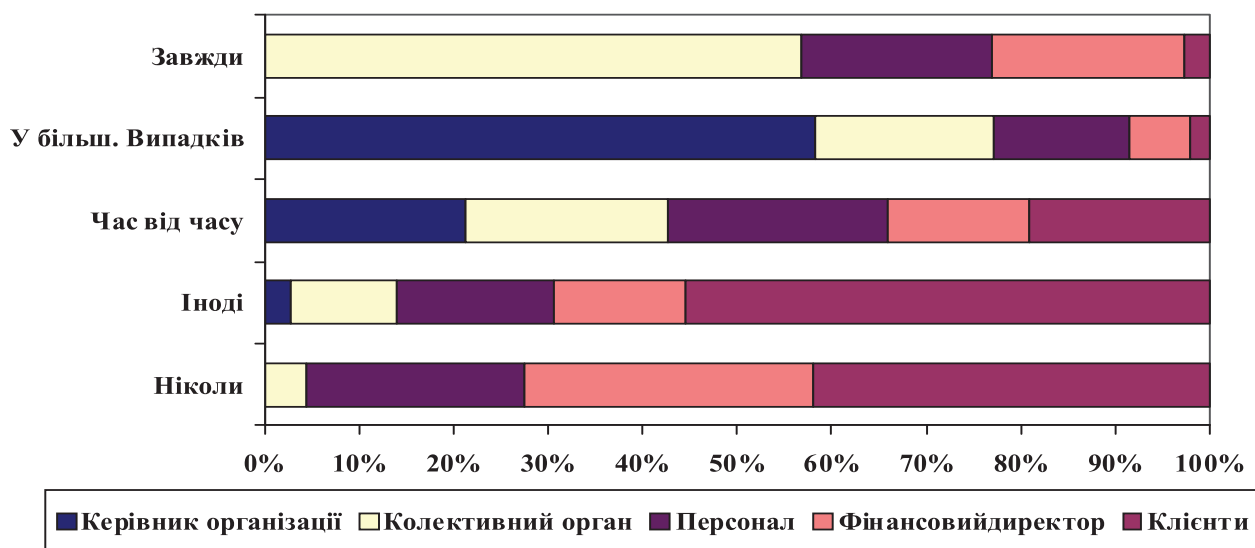
5. Програмна діяльність

Програмна діяльність визначається спроможністю НУО виконувати статутні цілі та надавати різні послуги в межах своєї місії. Програмна діяльність показує, які послуги НУО надає клієнтам, яким чином ці послуги розробляються, наскільки вони відповідають потребам клієнтів, а також дає можливість представити які методи оцінки використовуються, моніторингу та звітування щодо наданих послуг.

Разом з тим, проаналізовані такі аспекти як партнерство та розуміння діючого законодавства, що посилюють спроможність організації вести програмну діяльність.

5.1 Надання послуг та розробка програм НУО

У графіку 5.1.1 наведені відповіді респондентів щодо частоти залучення членів, персоналу, волонтерів, клієнтів до планування та розробки програмної діяльності НУО.

Графік 5.1.1

Частота залучення різних груп до планування та розробки програмної діяльності*

Згідно з результатами виконавчий директор є головною особою, яка відповідає за планування програмної діяльності. 96% респондентів обрали відповіді *завжди* та *здебільшого*.

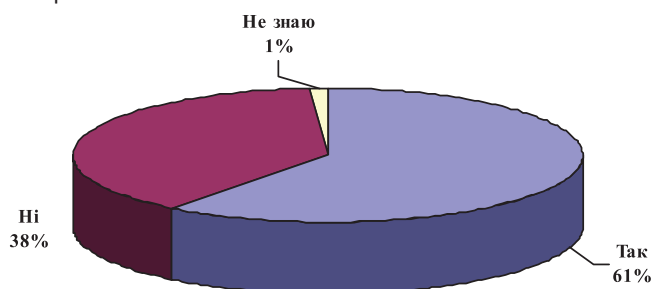
Аналогічно в 2010 році у 71% організацій колективний керівний орган був значною мірою залучений до планування програмної діяльності. Таким чином, показник залучення колективного керівного органу до планування програмної діяльності є високим.

Персонал, фінансовий директор, члени організації залучені у цей процес на рівні, який характеризувався відповідями *іноді*, *здебільшого* та *час від часу*. Проте, аналізуючи діяльність зазначених працівників, слід зважати і на причини високого показника альтернативи досить рідко зустрічається відповідь *не знаю*. Останній альтернативі відповідають випадки, коли респондент або не знав відповіді, або взагалі не міг обрати іншу альтернативу у зв'язку з відсутністю посади в організації. Наприклад, посада фінансового директора передбачена у штаті менше половини НУО. І ті організації, у штаті котрих є фінансовий директор, лише у 21% випадках не залучають цю посадову особу до планування та розробки програмної діяльності.

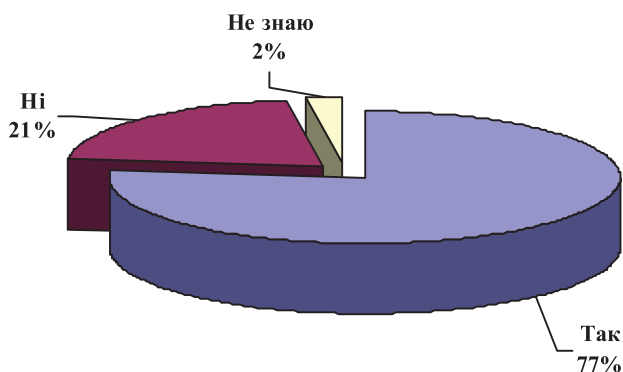
* Питання №94 анкети

Доволі високий рівень залучення волонтерів (в 12% НУО – *«завжди/у більшості випадків»*, а в 19% організацій – *«час від часу»*) до планування програмної діяльності пояснюється так званим «волонтерським» складом українських НУО, коли основні діячі НУО працюють на волонтерських засадах. Залучення клієнтів до планування та розробки програмної діяльності виявилась дуже низькою і нижчою порівняно із рівнем замученості волонтерів (в 5% НУО – *«завжди/у більшості випадків»*, та в 9% організацій – *«час від часу»*) до планування програмної діяльності.

Згідно даних графіку 5.1.2 можна зробити висновок, що більшість опитаних НУО (61%) ведуть облік клієнтів організації. Проте, досить суттєвий відсоток опитаних НУО (38%) не ведуть облік клієнтів організації.

Графік 5.1.2
Чи ведуть НУО облік клієнтів організації

За даними опитування 2010 року 77% опитаних НУО мають налагоджений механізм зворотнього зв'язку з клієнтами організації, а 21% - такого механізму не мають.

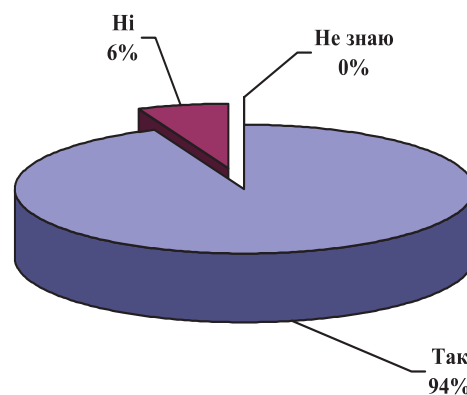
Графік 5.1.3
Чи є механізм зворотнього зв'язку з клієнтами організації

Оцінка потреб цільових груп, поточна оцінка діяльності НУО та оцінка програм та проектів

Моніторинг - це процес постійного накопичення інформації з усіх аспектів діяльності організації з метою визначення ходу виконання запланованих дій. Моніторинг виявляє проблеми, що постають, та необхідні зміни і дозволяє вносити вчасні корективи у діяльність та заходи до того, як вони стануть надто серйозними чи некерівними.

За даними дослідження 94% НУО оцінюють потреби цільових груп під час планування програмної діяльності чи розробки нового виду послуг. І лише 6% опитаних НУО цього не проводять.

78% респондентів зазначили, що їх організація проводить оцінку своїх програм/проектів у 2010 році. Порівняно з 2009 роком кількість організацій, які проводять оцінку діяльності, несуттєво зменшилася (79% -2009 рік).

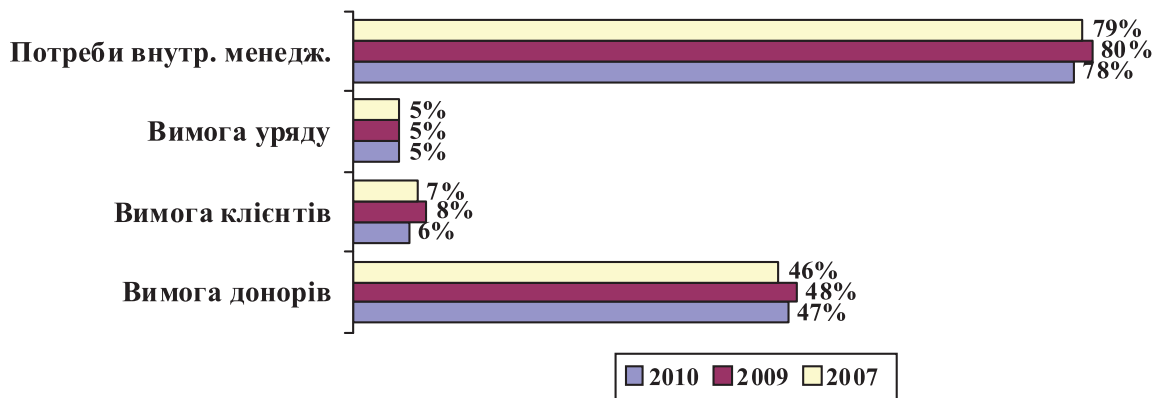

Графік 5.1.4
Вивчення потреб цільових груп, на які буде спрямований проект*

Дані графіку 5.1.5 дають змогу порівняти причини, що спонукало опитані НУО провести оцінку власної діяльності. Респонденти мали змогу вибрати всі варіанти відповідей, які підходять. 78% опитаних НУО відзначили, що провести оцінку діяльності їх спонукали потреби внутрішнього менеджменту, 47% - вказали, що провели внутрішню оцінку на вимогу донорів, і лише 8% респондентів провели оцінку діяльності на вимогу клієнтів та 5% провели оцінку діяльності на вимогу уряду.

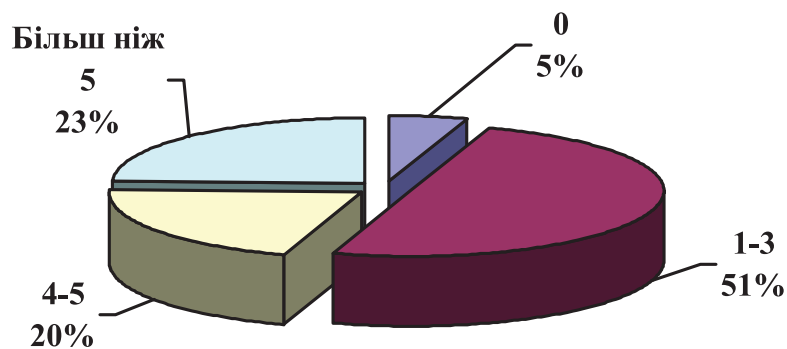
Оцінка програми – це систематичний збір інформації про діяльність, характеристики та результати програми для того, щоб: (а) оцінити програму, (б) покращити ефективність програми та/або (в) винести рішення щодо майбутньої діяльності.

Оцінка проекту - це процес збору та аналізу інформації з метою визначення відповідності вживаних впродовж виконання проекту заходів запланованим цілям, а також засвідчення, в якій мірі ці заходи сприяють досягненню сформульованої в проекті мети.

Графік 5.1.5
Причини, які спонукали провести оцінку діяльності в 2010-2007 роках⁸⁰

Графік 5.1.4 відображає інтенсивність програмної діяльності українських НУО за 2010 рік. Більше половини респондентів виконали від 1 до 3 проектів (51% респондентів), набагато менше організацій (20%) виконали 4-5 проектів, і 23% НУО, що взяли участь у дослідженні, склали організації, котрі мають найінтенсивнішу програмну діяльність (виконали за 2010 рік більш ніж 5 проектів). Показник кількості проектів, виконаних за останній рік, допомагає зорієнтуватись у діяльності третього сектору, проте не дає інформації про масштаб і якість виконаних проектів.

Графік 5.1.6
Кількість проектів, які НУО виконали за 2010 рік**

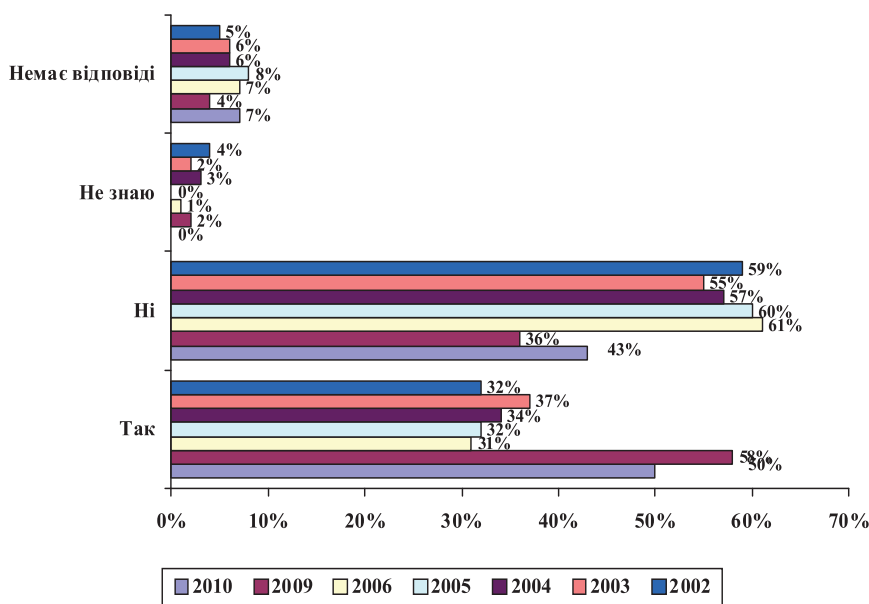
⁸⁰ Питання анкети № 96
* Питання № 95б анкети

5.2 Звітування

Наявність ефективного бухгалтерського обліку і системи моніторингу діяльності забезпечує довгострокову життєздатність організації та ефективно її функціонування незалежно від особистості лідера.

Річний звіт - це повний звіт щодо діяльності організації за попередній рік. Метою звіту є надання інформації своїм цільовим групам та всім зацікавленим сторонам щодо діяльності організації та її фінансовий стан.

Можна бути впевненими, що НУО, які публікують річний звіт про власну діяльність, є більш відкритими для громадськості. Отже, про те, що їх організація друкує річний звіт, у 2010 році заявили

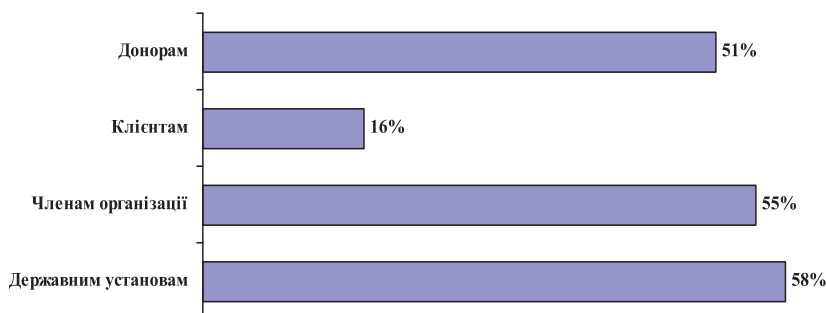

50% опитаних. Даний показник зменшився у порівнянні із 2009 роком (58% у 2009 році⁸¹), проте є більшим ніж у 2006 році (31% опитаних). Більшість опитаних НУО поширює електронну версію річного звіту через сайт НУО (36%), через електронну розсилку (20%), через публікацію у ЗМІ (16%). На заходах НУО та через веб-сайти інших НУО річний звіт поширюють 10% опитаних НУО. Друковані річні звіти НУО найчастіше поширюють на заходах НУО (56%) та через поштову розсилку (6%).

Графік 5.2.1

Чи друкує організація річний звіт про свою діяльність?

Результати дослідження показали, що 58% опитаних НУО надсилають державним установам, 55% - членам організації, 51% - донорам і лише 16% респондентів надсилає річні звіти клієнтам.

Графік 5.2.2
Інститутції, яким НУО надсилає річні звіти

Українські НУО загалом мають усталені системи фінансового менеджменту та контролю. Понад дві третини організацій (68%) мають бухгалтера, 62% організацій вважають, що їх бухгалтерська система відповідає національним та/чи міжнародним стандартам. Систему фінансового менеджменту для відповідного планування, виконання і звітування мають 61% НУО.

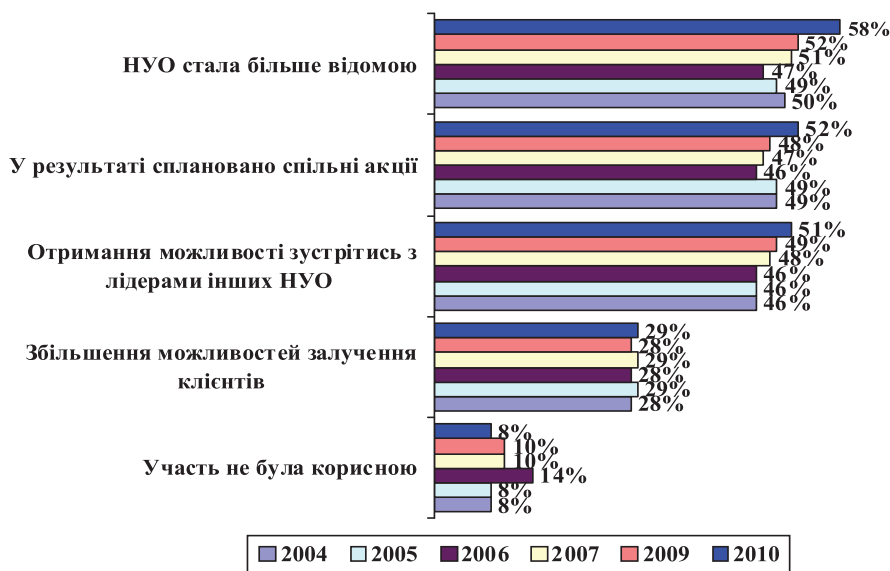
У 2010 році внутрішній фінансовий аудит проходило 54% опитаних НУО. Проте, зовнішній фінансовий аудит пройшло лише 26% респондентів. 50% НУО не проходили, але готові пройти аудит і 13% НУО не проходили і не готові пройти аудит.

⁸¹ Різниця значуща на рівні 1%.

5.3 Партнерства. Коаліції

Важливість партнерства і коаліцій підкреслювалась у багатьох частинах даного звіту, де розглядалися зовнішні зв'язки НУО з іншими інституціями. Розвиток партнерства є важливим індикатором зрілості організації та її готовності діяти з більшою віддачею для громади. Ефективне партнерство між неурядовими організаціями забезпечує успішність захисту інтересів та їх лобювання, а також є важливим засобом для досягнення того, щоб голос українських громадян був почутим.

Членами коаліцій чи робочих груп є 69% НУО. Дані, представлені на графіку 5.3.1, відображають досвід участі НУО у коаліціях чи робочих групах з іншими організаціями. Респонденти мали можливість обирати всі відповіді, які підходять.

Партнерство – це форма співпраці між організаціями, що базується на основі договору між партнерами, у якому обмовляються мета їхньої співпраці, права, обов'язки, відповідальність кожної із сторін.

- Умови успішного партнерства:
- Довіра та відкритість
- Командна робота на основі консенсусу та консультацій
- Повага до місії кожного партнера
- Врахування очікувань та обмежень кожного партнера
- Розподіл влади, ризиків та відповідальності
- Спільне інвестування ресурсів
- Постійна підтримка цільових груп та зацікавлених сторін.

Мережа – це система взаємопов'язаних людей чи організацій, які об'єднані чи пов'язані загальними інтересами чи цінностями.

Графік 5.3.1
Результат участі НУО у коаліціях або робочих групах

Як свідчить наведений графік, участь у коаліціях чи робочих групах була корисною для переважної більшості НУО. Це дозволило НУО стати більш відомою, спланувати спільні акції з іншими організаціями, зрости можливості зустрічатись з лідерами інших НУО та збільшення можливостей залучення клієнтів. 8% НУО все-таки зазначили, що участь у коаліціях чи робочих групах для них не виявилась корисною, цей відсоток зменшився порівняно з 2009 роком на 2%.

Порівнюючи результати дослідження 2004-2010 років слід вказати, що у 2010 році зросла кількість організацій, які вказали, що НУО стала більш відомою в результаті співпраці з іншими НУО (у 2010 році – 58%, у 2009 році – 52%⁸², у 2007 році – 51%, у 2006 році – 47%, у 2005 році – 49%, у 2004 році – 50%). Також протягом 2004-2010 років зросла кількість НУО, які обрали варіант відповіді отримання можливості зустрітись з лідерами інших НУО (51% у 2010 році, 49% у 2009 році, 48% у 2007 році, 46% у 2004-2006 роках⁸³).

Коаліція - тимчасове добровільне формальне чи неформальне об'єднання зацікавлених осіб, груп чи організацій створене для досягнення спільної мети чи здійснення впливу на певні організації чи структури на основі спільних інтересів та ресурсів, а також шляхом прийняття певних правил і методів управління, згодою та взаємними поступками, компромісами, на підставах балансу інтересів та рівноправності всіх партнерів незалежно від їхнього соціального статусу, чисельності й сили політичного впливу.

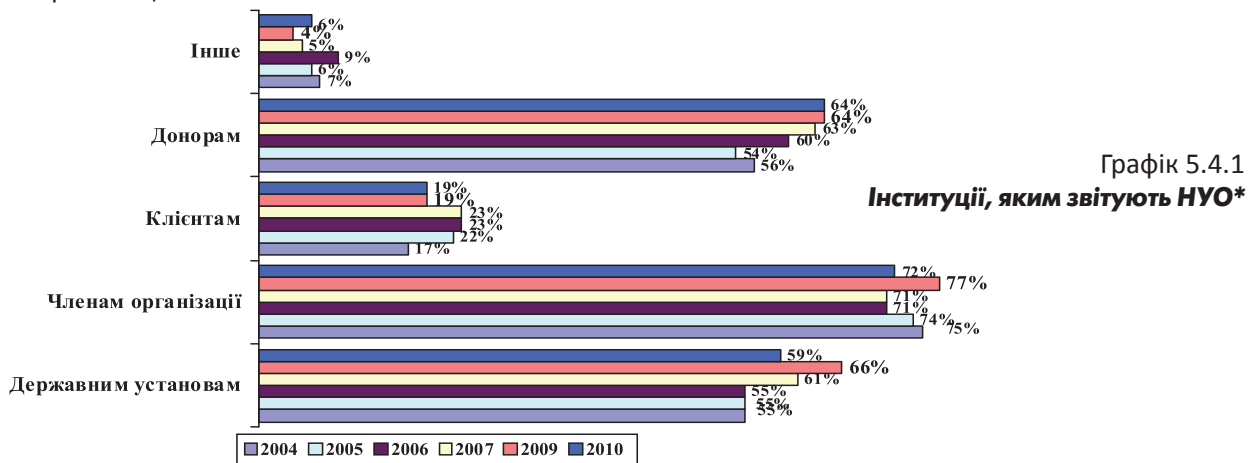
Характерні ознаки коаліції:

- Наявність спільної мети
- Взаємна згода щодо цілей та завдань між членами коаліції
- Добровільність членства
- Відсутність ієрархічної структури
- Координація діяльності
- Діяльність на засадах партнерства
- Наявність джерел фінансування
- Незалежність від влади
- Збереження автономії
- Позапартійність
- Прозорість діяльності.

⁸² Різниця значуща на рівні 1%.
⁸³ Різниця значуща на рівні 1%.

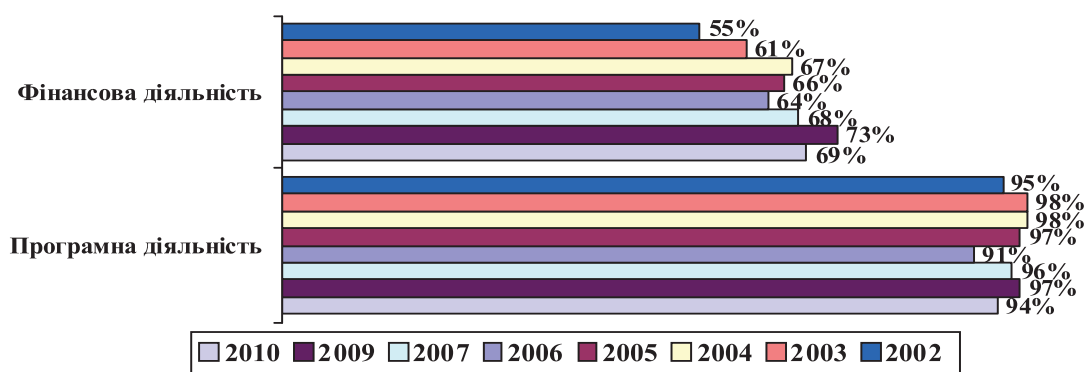
5.4 Прозорість діяльності. Відкритість. Етичні норми

У 83% членських організацій члени НУО можуть, за бажанням, мати доступ до фінансових документів організації.

Дані, наведені у графіку 5.4.1, свідчать, що більшість (72%) членських організацій звітують своїм членам, 64% - донорам, 59% НУО – державним установам, 19% організацій звітують своїм клієнтам. Протягом 2004-2010 років коливається кількість організацій, які звітуються членам організації та державним установам. Порівняно із 2004 роком зросла кількість організацій, які звітуються донорам.

Графік 5.4.2 відображає думку респондентів щодо потреби відкритості НУО у таких сферах як програмна та фінансова діяльність.

Графік 5.4.2
Кількість лідерів НУО, які зазначили про необхідність відкритості діяльності*

Переважна більшість респондентів (94%) у 2010 році відзначає необхідність ознайомлення громадськості з програмною діяльністю НУО, проте даний показник є нижчим ніж у попередні роки, в 2009 році він становив 97%⁸⁴, в 2007 році цей показник становив 96%, в 2006 році 91%, протягом 2002-2005 років даний показник суттєво не змінювався (різниця є значущою на рівні 5%).

Підзвітність – це аспект управління, що стосується державних, неурядових та приватних інституцій та організацій. Підзвітність включає розуміння та відповідальність за дії, рішення та політику включаючи менеджмент, управління та виконання взятих у межах повноважень чи посадових інструкцій обов'язків, що включає обов'язок звітуватись, пояснювати та відповідати за результати діяльності та їх наслідки.

Прозорість – це аспект діяльності організації.

Етика - вчення про основні принципи моральності та норми діяльності людини з точки зору уявлень про добро та зло (Ф. Брокгауз, І.Ефрон, Енциклопедичний словник); моральний бік діяльності організацій; система або кодекс поведінки. ґрунтується на універсальних моральних обов'язках, що показують, як треба поводитися. Стосується здатності відрізнити добро від зла, правильне від неправильного, відповідне від невідповідного.

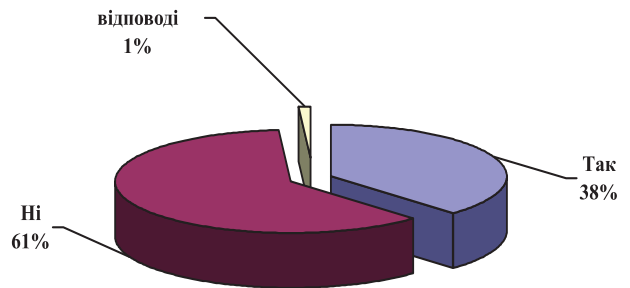
* Питання № 98 анкети

* Питання № 99 анкети

⁸⁴ Різниця значуща на рівні 1%.

69% НУО вказало на необхідність ознайомлення громадськості з фінансовою діяльністю НУО. Порівняно із 2009 роком даний показник знизився (73%⁸⁵). Проте, підвищився у порівнянні із 2002 роком (55%⁸⁶).

41% респондентів зазначили, що протягом останнього року вони особисто брали участь у тренінгу з розвитку професійних стандартів. Частка НУО, які вважають, що сектору громадських організацій потрібен етичний кодекс та професійні стандарти, поступово зростає з 81% у 2002 році до 88% у 2005 році (різниця показників значуща на рівні 1%), а в 2006 році знову знизилась до 83%, 86% в 2009 році та 87% в 2010 (різниця показників значуща на рівні 1%).

Графік 5.4.3*
НУО має визначені та написані етичні норми

Визначені та написані етичні норми, за даними 2010 року, мають 38% організацій

У 2002 році 64% респондентів повідомили, що їх організація має визначені та написані етичні норми. Зміна з 64% у 2002 році до 38% у 2010 році продиктоване як широкою увагою до даного питання у попередні роки, так і роботою донорських організацій навколо даного питання

5.5 Законодавство

Законодавство, яке регулює діяльність третього сектору, є одним з найважливіших чинників, що впливають на здатність НУО ефективно проводити свою діяльність та впливати на навколишнє середовище. Обізнаність та знання неурядовими організаціями чинного законодавства необхідне для уникнення багатьох проблем з оподаткуванням, для написання статуту, дотримання неприбуткового статусу, підвищення життєздатності НУО, тощо.

Більшість опитаних представників НУО (57%) вважають себе досить обізнаними щодо чинного законодавства, яке так чи інакше впливає на діяльність неурядових організацій. Частково обізнаними вважають себе 41% респондентів і лише 1% представників НУО вважає себе зовсім необізнаними у цьому відношенні. Кількість обізнаних у чинному законодавстві постійно змінюється: з 53% опитаних у 2002 році, до 64% у 2004 році, до 58% у 2005 році та до 60% у 2006 році, 62% у 2009 році, 57% у 2010 році (різниця значуща на рівні 1%).

В 2010 році головними законодавчими перешкодами для розвитку третього сектору є: пасивність НУО у забезпеченні втілення законів та регуляторних актів належним чином (42% респондентів), податкове законодавство (41% опитаних НУО), законодавство в цілому (40% респондентів). Аналіз графіку 5.5.1 показує, що однією із найвагоміших законодавчих перешкод на шляху розвитку третього сектору у 2002-2010 роках є податкове законодавство (35% респондентів у 2002 році, 55% у 2003 році, 50% у 2004 році, 54% у 2005 році, 45% у 2006 році, 43% у 2007 році, 47% у 2009 році та 41% у 2010 році⁸⁷). У 2010 році зменшилася кількість організацій, які обрали варіант недостатність втілення законів та регуляторних актів (24% у 2002 році, 43% у 2003-2004 роках, 46% у 2005 році, 41% у 2006 році, 35% у 2007 році, 37% у 2009 році, 33% у 2010 році⁸⁸).

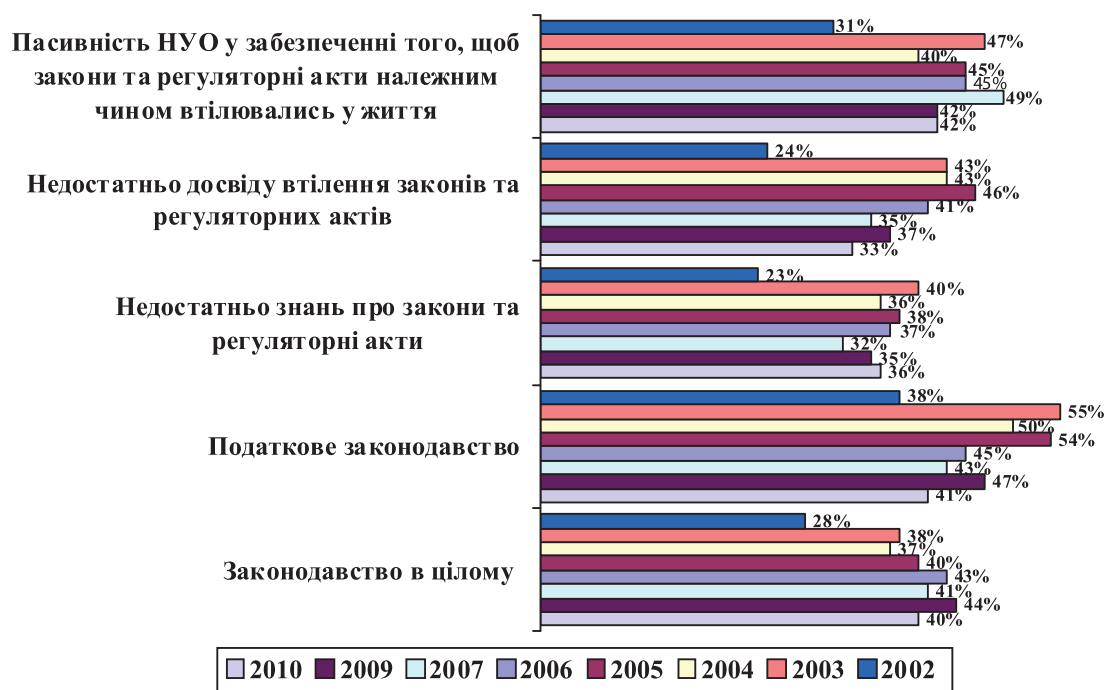
* Питання № 104 анкети

⁸⁵ Різниця значуща на рівні 1%.

⁸⁶ Різниця значуща на рівні 1%.

⁸⁷ Різниця значуща на рівні 1%.

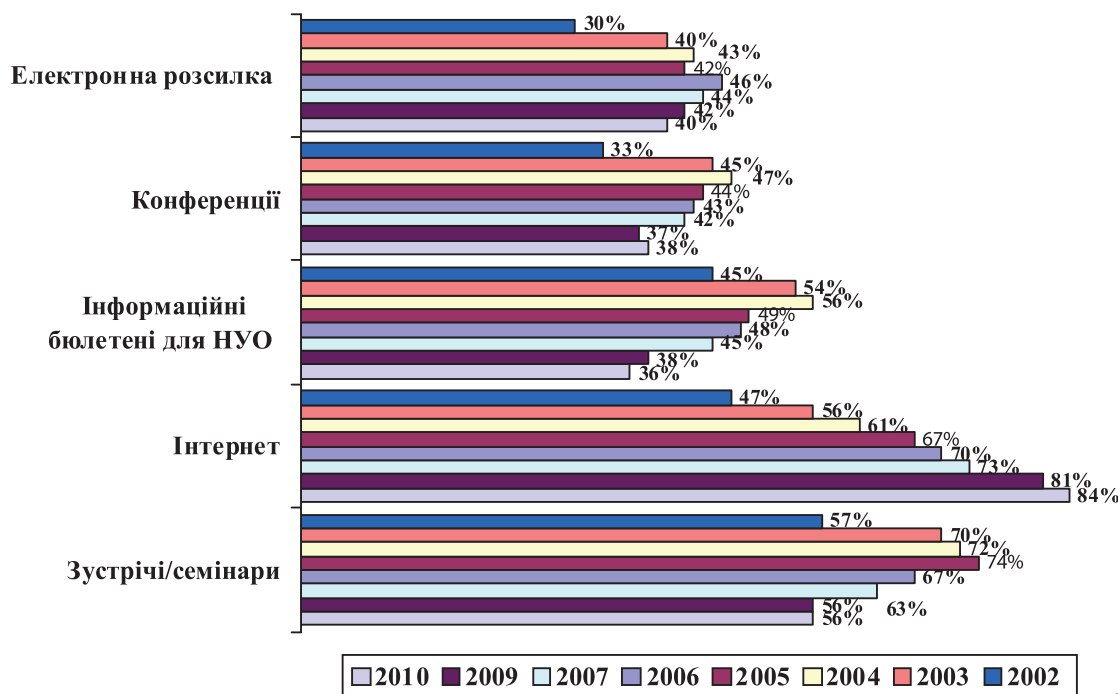
⁸⁸ Різниця значуща на рівні 1%.

Графік 5.5.1

Основні законодавчі перешкоди на шляху розвитку третього сектору у 2002-2010 рр.

Графік 5.5.2 демонструє зростання та урізноманітнення доступних для НУО джерел інформації про зміни у законодавстві.

Графік 5.5.2

Джерела інформації про зміни/оновлення чинних законів та регуляторних актів 2002-2010 рр.*

У цілому у 2010 році суттєво збільшилась кількість організацій, що користуються тим або іншим джерелом інформації. Високі показники по кожній альтернативі свідчать, що більшість організацій користуються декількома джерелами одночасно.

* Питання № 107 анкети

У 2010 році НУО більше використовують такі джерела інформації про зміни існуючого законодавства, як: - Інтернет - 84% респондентів (81% у 2009 році⁸⁹); зустрічі/семінари - 56% респондентів (56% у 2009 році). 40% НУО використовує електронні розсилки, як джерело інформації, це дещо менше ніж у 2009 році - 42%. Слід відзначити суттєве зростання протягом дев'яти років ролі Інтернету, як джерела інформації для українських НУО. Одночасно для НУО дещо знизилась популярність інформаційних бюлетенів та зустрічей/семінарів.

Ще один спосіб використання Інтернету був досліджений у 2010 році. Альтернатива «Інтернет» була додана в опитувальник до варіантів відповідей на запитання про шляхи розповсюдження інформації про діяльність НУО. Отже, у 2010 році Інтернет як спосіб розповсюдження інформації про організацію використовували 85% опитаних організацій (у 2009 році - 77% НУО⁹⁰).

	2002		2003		2004		2005		2006		2007		2009		2010
НУО має електронну адресу	58%	↑	70%	-	70%	↑	73%	↑	76%	↑	79%	↑	86%	↓	85%
НУО має власний веб-сайт	13%	↑	23%	-	20%	-	22%	-	25%	↑	32%	↑	33%	-	33%
НУО використовує Інтернет як джерело інформації про зміни, оновлення законодавства	47%	↑	56%	-	61%	↑	67%	↑	70%	↑	73%	↑	81%	↑	84%

Таблиця 5.5.3.

Тенденції використання інтернету українськими НУО 2002-2010 роки

Аналіз таблиці 5.5.3 показує тенденцію, щодо збільшення кількості НУО, які мають електронну адресу, власну веб-сторінку протягом 2002-2010 років.

	2002		2003		2004		2005		2006		2007		2009		2010
Відсутність доступу до електронної пошти та Інтернету є бар'єром для розвитку НУО	22%	-	18%	-	16%	-	15%	↓	11%	-	8%	↓	6%	↓	4%
НУО потребує доступу до Інтернету	22%	-	23%	-	21%	-	18%	↓	15%	-	13%	↓	8%	↓	5%

Таблиця 5.5.4.

Потреби НУО у доступі до електронної пошти та Інтернету 2002-2010 роки

Лише 4% респондентів вказали на відсутність доступу до електронної пошти та інтернету як причину бар'єру для розвитку НУО. Даний показник суттєво знизився протягом 2002-2010 років. У 2002 році цей показник дорівнював 22%, а у 2010 році лише 4%⁹¹. Схожа ситуація спостерігається із потребою доступу до інтернету. Аналіз різниць між 2002 та 2010 роками показує, що за останні 9 років потреби НУО підвищили рівень доступу до Інтернету та електронної пошти (різниця статистично значуща на рівні 1%).

Висновок. Основними законодавчими перешкодами на шляху розвитку третього сектору протягом 2002-2010 років є пасивність НУО у забезпеченні втілення законів та регуляторних актів належним чином, податкове законодавство та законодавство в цілому. У 2010 році суттєво зменшилася кількість організацій, які вказали на податкове законодавство та законодавство в цілому, як перешкоду діяльності НУО. Найчастіше інформацію про зміни/оновлення законодавства респонденти отримують через інтернет, зустрічі/семінари та електронну розсилку. Протягом останніх дев'яти років прослідковується тенденція щодо збільшення кількості НУО, які отримують інформацію про оновлення законодавства через інтернет.

⁸⁹ різниця є значущою на рівні 5%

⁹⁰ різниця значуща на рівні 1%

⁹¹ різниця значуща на рівні 1%

Частина III

Дослідження окремих аспектів розвитку та діяльності НУО

У третій частині презентуються результати діяльності НУО відповідно до чотирьох індексів: індекс організаційної спроможності НУО, індекс спроможності НУО України представляти інтереси і захищати права, індекс участі в коаліціях/мережах, індекс легітимності. Крім того, ця частина містить ще декілька досліджень окремих аспектів розвитку та діяльності НУО.

6. Індекс організаційної спроможності НУО України

Опис індексу організаційної спроможності НУО, використаного у даному дослідженні. Поняття «розвиток спроможності» в контексті даного дослідження використовується в сенсі організаційної спроможності. Пітер Морган (1996) визначив таку спроможність, як «здатність осіб, груп, інституцій та організацій визначати і вирішувати проблеми розвитку в міру їх виникнення». Розвиток організаційної спроможності може бути представлений як закрита або відкрита система. З погляду закритої системи організаційна спроможність фокусується на внутрішній діяльності організації, з точки зору відкритої системи організація є частиною зовнішнього середовища, яке впливає на організацію своїми соціальними цінностями, політичним та економічним оточенням.

Організаційна спроможність характеризується різними компонентами, а саме: визначення місії та бачення організації, стратегічні цілі, професійність членів і працівників організації, делегування повноважень і демократичність стилю лідерства в НУО, підходи до оцінки роботи в команді та практики «управління із залученням», розвиненість систем і структур менеджменту, здатність використовувати фінансові й матеріальні ресурси для підтримки організаційної діяльності.

Індекс організаційної спроможності визначається з 2002 року, коли для потреб проекту «Мережа громадянської дії в Україні» Інститут сталих спільнот розробив власну модель оцінки організаційної спроможності. Спроможність організації оцінювалася за 5-бальною шкалою, де 1 означає відсутність або слабку спроможність, а 5 – високу або сильну спроможність. У 2009 році модель оцінки індексу організаційної спроможності був переглянутий ТЦК відповідно до завдань проекту «Об'єднуємося заради реформ». Ця модель складається з сімох компонентів, кожен з яких оцінюється від 0 до 1, де 0 означає відсутність (або слабку) спроможність, а 1 — високу (або сильну) спроможність.

Обидві моделі базуються на емпіричних даних щодо українських НУО, які були отримані в рамках опитування 2002 – 2010 років.

Моделі організаційного розвитку представлені нижче, що дає змогу їх порівняти та виявити відмінності (курсивом виділено нові показники).

№ компонента	Компоненти індексу організаційної спроможності, які використовувалися протягом 2002-2007 років	Компоненти індексу організаційної спроможності, які використовувалися в 2010 році
1	<p>Стратегічний менеджмент НУО:</p> <ul style="list-style-type: none"> Організація зареєстрована як юридична особа. Організація має місію і дотримується її принципів. Стратегічні цілі організації є чіткими і зрозумілими для членів організації. Члени та керівники організації проводять регулярні зустрічі для того, щоб обговорити, переглянути і, у разі потреби, внести поправки до стратегії, цілей або завдань організації. Існує та використовується система моніторингу та оцінки; результати аналізу використовуються в прийнятті рішень. 	<p>Стратегічний менеджмент НУО:</p> <ul style="list-style-type: none"> Організація зареєстрована як юридична особа. Організація має місію і дотримується її принципів. <i>Організація має написаний стратегічний план.</i> Стратегічні цілі організації є чіткими і зрозумілими для членів організації. Члени та керівники організації проводять регулярні зустрічі для того, щоб обговорити, переглянути і, у разі потреби, внести поправки до стратегії, цілей або завдань організації. Існує та використовується система моніторингу та оцінки; результати аналізу використовуються в прийнятті рішень. <i>Програмна діяльність організації будується на визначеній місії діяльності організації.</i>

2.	<p>Структура керівництва НУО:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Організація має активний орган керівництва. • Чітко визначені функції та обов'язки членів органу керівництва. • Члени органу керівництва регулярно спілкуються з виконавчим директором. • Стратегічні рішення приймаються шляхом спільного обговорення між членами органу керівництва та керівниками НУО. • Чітко визначені та виконуються принципи ротації та переходу від одного складу керівництва до іншого. • Стиль лідерства та менеджменту передбачає залучення підлеглих до прийняття рішень. • Директор НУО делегує свої повноваження і прагне створити організацію, яка могла б стабільно працювати у разі його відсутності. • Працівники беруть участь у вирішенні проблем і прийнятті рішень через роботу в команді, роботу над проектом, зустрічі з платним персоналом, тощо. • Наймані працівники відчувають, що вони уповноважені керувати своєю роботою, ставити зрозумілі цілі та стежити за термінами їх досягнення, розв'язувати проблеми та приймати рішення у сфері, за яку вони відповідають. • Директор НУО передає обов'язки та делегує повноваження на виконання певних проектів або функцій платним працівникам. 	<p>Структура керівництва НУО:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Організація має активний орган керівництва. • Чітко визначені функції та обов'язки членів органу керівництва. • Члени органу керівництва регулярно спілкуються з виконавчим директором. • Стратегічні рішення приймаються шляхом спільного обговорення між членами органу керівництва та керівниками НУО. • Чітко визначені та виконуються принципи ротації та переходу від одного складу керівництва до іншого.
3.	<p>Стиль лідерства та менеджменту НУО:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Директор НУО делегує свої повноваження і прагне створити організацію, яка могла б стабільно працювати у разі його відсутності. • Працівники беруть участь у вирішенні проблем і прийнятті рішень через роботу в команді, роботу над проектом, зустрічі з оплачуваним персоналом, тощо. • Наймані працівники відчувають, що вони уповноважені керувати своєю роботою, ставити зрозумілі цілі та стежити за термінами їх досягнення, розв'язувати проблеми і приймати рішення у сфері, за яку вони відповідають. • Директор НУО передає обов'язки та делегує повноваження на виконання певних проектів або функцій оплачуваним працівникам. 	<p>Стиль лідерства та менеджменту НУО:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Директор НУО делегує свої повноваження і прагне створити організацію, яка могла б стабільно працювати у разі його відсутності. • Працівники беруть участь у вирішенні проблем та прийнятті рішень через роботу в команді, роботу над проектом, зустрічі з оплачуваним персоналом, тощо. • Наймані працівники відчувають, що вони уповноважені керувати своєю роботою, ставити зрозумілі цілі та стежити за термінами їх досягнення, розв'язувати проблеми і приймати рішення у сфері, за яку вони відповідають. • Директор НУО передає обов'язки та делегує повноваження на виконання певних проектів або функцій оплачуваним працівникам. • <i>Організація має прописані адміністративні правила і процедури.</i> • <i>Керівні органи, персонал та члени організації залученні до розробки адміністративних правил і процедур.</i> • <i>Адміністративні правила і процедури оновлюються щорічно.</i>

<p>4.</p>	<p>Стратегія залучення коштів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • НУО має довготерміновий письмовий план залучення фінансування (щонайменше на 2 роки). • Призначена особа, або група людей відповідає за пошук нових джерел фінансування або прибутку для фінансування стратегічних напрямків. • Існує база даних потенційних джерел фінансування. • Організація має принаймні два різних джерела фінансування. • Організація показала свою спроможність протягом року акумулювати принаймні 30% фінансування з місцевих джерел. 	<p>Стратегія залучення коштів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • НУО має письмовий план залучення фінансування (щонайменше на 1 рік). • НУО має письмовий фінансовий план організації окремо від фінансових планів. • Призначена особа, або група людей відповідає за пошук нових джерел фінансування або прибутку для фінансування стратегічних напрямків. • Існує база даних потенційних джерел фінансування. • Організація має принаймні два різних джерела фінансування. • Організація показала свою спроможність протягом року акумулювати принаймні 30% фінансування з місцевих джерел.
<p>5.</p>	<p>Фінансові системи управління НУО:</p> <ul style="list-style-type: none"> • НУО має систему бухгалтерського обліку та роботи з бухгалтерами. • Організація має систему внутрішнього фінансового контролю. • Річний інституційний бюджет відокремлений від бюджетів проектів. • НУО проводить або готова пройти зовнішній фінансовий аудит. • Члени організації мають доступ до фінансової документації. 	<p>Фінансові системи управління НУО:</p> <ul style="list-style-type: none"> • НУО має систему бухгалтерського обліку та роботи з бухгалтерами. • Організація має систему внутрішнього фінансового контролю. • Річний інституційний бюджет відокремлений від бюджетів проектів. • НУО проводить або готова пройти зовнішній фінансовий аудит. • Члени організації мають доступ до фінансової документації. • НУО має встановлену систему фінансового менеджменту. • НУО проводить внутрішній фінансовий аудит. • НУО готує річні бюджети організації.
<p>6.</p>	<p>Процедури менеджменту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ролі та обов'язки працівників є чіткими та незмінними. • Існує система менеджменту персоналу, вписані посадові інструкції, процедура набору й працевлаштування, тощо. • Існує система діловодства. • Чітко розписані адміністративні процедури. • Професійний розвиток є складовою частиною загального розвитку всієї організації. 	<p>Процедури менеджменту:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ролі та обов'язки працівників є чіткими та незмінними. • Існує система менеджменту персоналу, вписані посадові інструкції, процедура набору й працевлаштування, тощо. • Існує система діловодства. • Чітко розписані адміністративні процедури. • Професійний розвиток є складовою частиною загального розвитку всієї організації. • НУО має оплачуваний персонал. • НУО вивчає потреби цільових груп, на яких буде спрямовано проект. • НУО веде облік клієнтів організації. • Організація має механізм зворотнього зв'язку щодо послуг НУО. • Організація проводить оцінки своїх програм. • При проведенні оцінки програм НУО користується послугами зовнішніх експертів. • НУО є членом коаліції/мережі та/або робочої групи.

7.	<p>Легітимність, звітування та партнерство в коаліціях/мережах:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Клієнти НУО представлені в її керівних органах. • Клієнти НУО залучені до планування програмної діяльності. • НУО проводить оцінку програм. • НУО готує, публікує та розповсюджує копії річних звітів серед клієнтів. • НУО веде облік клієнтів і має механізм зворотнього зв'язку з ними. • НУО є членом коаліцій і мереж.
----	---

Результати індексу за 2002-2007 роки представлені нижче. Середній бал за 5-бальною шкалою індексу організаційної спроможності у 2007 році дорівнював **2,65**, у 2006 році – **2,9**, у 2005 році – **2,89**, у 2004 році – **2,94**, у 2003 році – **3,14**, що свідчить про середню спроможність українських НУО. Протягом 2003-2007 років прослідковується поступове зниження рівня індексу організаційного розвитку. У цілому неурядові організації мають належні процедури управління і залучення ресурсів. Однак, можна говорити про те, що органи керівництва не є найбільш ефективними, процедури стратегічного менеджменту підлягають подальшому вдосконаленню, персонал залучається до процесів прийняття рішень, але така практика не є постійною, фінансування залучається досить хаотично.

У таблиці 6.1. наведено дані середнього балу Індексу організаційної спроможності за окремими компонентами протягом 2002-2007 років. Для порівняння із результатами 2009-2010 років Індекс організаційної спроможності, отриманий у 2002-2007 роках було перераховано по 1-ій шкалі.

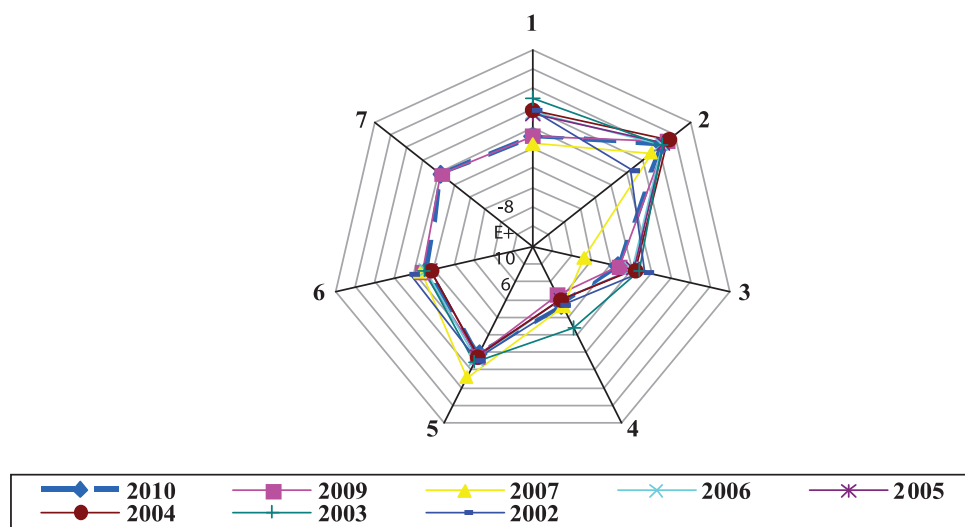
Компонент	Індекс					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1. НУО застосовує стратегічний менеджмент на практиці	3,45	3,73	3,47	3,34	3,4	2,62
2. НУО має ефективну систему керівництва	3,11	4,09	4,29	4,17	4,1	3,74
3. Ефективність системи лідерства та менеджменту НУО, за умови залучення персоналу до процесу прийняття рішень	2,85	2,71	2,59	2,53	2,52	1,32
4. Стратегія НУО щодо залучення коштів	1,67	2,29	1,50	1,49	1,49	1,68
5. Фінансовий менеджмент НУО відповідає стандартам бухгалтерського обліку	3,20	3,25	3,12	3,10	3,22	3,68
6. НУО має належні процедури менеджменту людських та матеріальних ресурсів	3,10	2,75	2,60	2,61	2,71	2,87
Середнє число (за 5-ти бальною шкалою)	2,90	3,14	2,93	2,87	2,91	2,65
Середнє число (за 1-ою шкалою)	0,58	0,63	0,59	0,57	0,58	0,53

Таблиця 6.1.
Середній бал Індексу організаційної спроможності за окремими компонентами, 2002-2007 роки

Опис результатів, отриманих у 2010 році:

Середній бал організаційного індексу у 2010 році склав **0,55** (з 1 можливого), що свідчить про середню спроможність українських НУО. Порівняно із результатами 2009 року даний показник знизився (**0,6** у 2009 році). У цілому неурядові організації мають належні процедури управління і залучення ресурсів. Проте, можна говорити про те, що органи керівництва не є найбільш ефективними, процедури стратегічного менеджменту підлягають подальшому вдосконаленню, персонал залучається до процесів прийняття рішень, але така практика не є постійною, фінансування залучається досить хаотично.

Розподіл балів організаційного індексу за компонентами, поданий нижче, дає можливість відстежити сильні та слабкі сторони українських НУО відповідно до даної моделі (Таблиця 6.3).

Графік 6.2.

Індекс організаційної спроможності за окремими компонентами в 2009 та 2010 роках

Ця сама інформація наведена у Графіку 6.2. Лінії з'єднують середні значення за компонентами індексу одного року. Номер компоненту в діаграмі відповідає номеру даного компонента у Таблиці 6.3

У таблиці 6.3. наведено дані середнього балу Індексу організаційної спроможності за окремими компонентами в 2009 та 2010 роках.

Компонент	Індекс 2009	Індекс 2010
1. НУО застосовує стратегічний менеджмент на практиці	0,56	0,56
2. НУО має ефективну систему керівництва	0,85	0,82
3. Ефективність системи лідерства та менеджменту НУО, за умови залучення персоналу до процесу прийняття рішень	0,44	0,43
4. Стратегія НУО щодо залучення коштів	0,27	0,33
5. Фінансовий менеджмент НУО відповідає стандартам бухгалтерського обліку	0,62	0,61
6. НУО має належні процедури менеджменту людських та матеріальних ресурсів	0,56	0,54
7. Легітимність НУО	0,58	0,58
Середнє число	0,6	0,55

Таблиця 6.3

Середній бал Індексу організаційної спроможності за окремими компонентами, 2010 рік

Результати дослідження 2010 року показали, що НУО України володіють навиками стратегічного менеджменту та мають досить високий показник щодо діяльності структур керівництва організацією. Однак у багатьох організацій структури керівництва й менеджменту невідокремлені, що заважає ефективному розвитку. Системи фінансового менеджменту НУО здебільшого відповідають національним і міжнародним стандартам, організації мають необхідні фінансові процедури. Більшість організацій не проходила зовнішнього аудиту, але багато з них виявили бажання його пройти. Рівень легітимності організацій також досить високий, більшість організацій друкують річні звіти та є учасниками коаліцій або мереж.

Наявність ефективних структур керівництва є найсильнішим компонентом у індексі організаційної спроможності відповідно до даних 2010 року. Українські НУО продемонстрували, що мають діючі керівні органи з прописаними та визначеними функціями і правилами роботи. Керівні органи залучаються до процесу прийняття стратегічних рішень. Існують механізми зміни і ротації членів керівних органів. Але хоча цей компонент і отримав найвищий середній бал у порівнянні з іншими характеристиками діяльності НУО, він ще не реалізується максимально ефективно.

Другий за кількістю балів компонент характеризує діяльність НУО щодо фінансового менеджменту організації. Відповідно до результатів дослідження НУО отримали вищі за середні оцінки з даного компоненту. Більшість опитаних організацій мають професійного бухгалтера та вважають, що їхня фінансова система відповідає національним або міжнародним стандартам. Не всі опитані НУО проходили аудит, проте більшість респондентів готові його пройти.

Відповідно до результатів дослідження рівень компоненту по легітимності складає досить високий показник. У більшості опитаних НУО хоча б один представник цільової групи представлений у колективному органі. 331 організацій з 610 опитаних НУО має механізм зворотного зв'язку з клієнтами організації.

Найнижчий бал отримано по компоненту *стратегія НУО щодо залучення фінансування*, що включає в себе наявність довгострокового плану залучення коштів, обізнаність про наявні можливості щодо залучення фінансування та наявність різних джерел фінансування. Лише 129 організацій з 610 опитаних організацій мають план залучення фінансування щонайменше на рік. Слід вказати, що у порівнянні із результатами дослідження 2009 року даний компонент несуттєво підвищився.

Висновок. Середній бал з індексу організаційної спроможності свідчить, що загалом спроможність українських НУО для організаційного розвитку є на рівні базової середньої, і в цілому НУО мають встановлені стандарти менеджменту. Слід відзначити низький рівень компоненту із стратегії щодо залучення коштів. За результатами дослідження 2010 року 67% опитаних НУО не мають письмового плану залучення фінансування, і лише у 31% опитаних організацій є письмовий план залучення фінансування. В 2010 році найвищу оцінку має компонент ефективності системи керівництва. За результатами опитування 89% опитаних НУО має керівний орган, 90% опитаних НУО - письмовий документ, який закріплює функції керівних органів. У 80% НУО проводить вибори керівних органів. Можна зробити висновок, що опитані НУО мають встановлену систему керівних органів, механізм їх обрання та документи, що чітко регулюють їх діяльність.

7. Індекс спроможності НУО України представляти інтереси та захищати права

Представлення інтересів та захисту прав НУО може здійснювати через кампанії з громадської освіти, поширення інформації у ЗМІ, лобіювання інтересів населення, написання проектів законів та іншими способами здійснення впливу чи досягнення бажаного результату. Лобіювання дозволяє удосконалити і змінювати закони та правові механізми, які, в свою чергу, покращують якість життя людей.

Опис індексу. Для визначення спроможності НУО України представляти інтереси та захищати права Інститут сталих спільнот у рамках проекту “Мережа громадянської дії в Україні” (2002-2008 роки) розробив модель індексу, який складається з семи компонентів і дозволяє оцінити спроможність НУО збирати інформацію та досліджувати питання, важливі для громад, відстежувати реакцію громад на важливі події і рішення, визначати позицію НУО, залучати матеріальні та фінансові ресурси для проведення кампаній, інформувати громадськість і відстоювати свої позиції, проводити заходи з метою впливу на політичні рішення. Цей індекс дозволяє проаналізувати прогрес розвитку неурядових організацій у підтримці та заохоченні представництва та захисту прав.

Індекс, що вимірює рівень спроможності НУО щодо представлення інтересів та захисту прав, складається з семи окремих компонентів, кожен з яких окреслює певні характеристики НУО щодо спроможності захищати інтереси та представляти права. Спроможність організації оцінюється за 5-бальною шкалою, де 1 означає відсутність або слабку спроможність, а 5 — високу або сильну спроможність. Компоненти індексу є наступними:

1) Збір та аналіз питань, які стосуються представництва і захисту прав:

- На відповідних рівнях влади визначаються державні структури та їхня роль у даній проблемі; вивчається рівень їх обізнаності щодо проблеми і позиція.
- Позиція громадськості щодо розв’язання даної проблеми виявляється шляхом проведення неформальних зустрічей і фокус-груп.
- Збір інформації та фактичних даних з конкретної проблеми проводиться систематично. Ця інформація включає резюме, огляди, статистичний аналіз, відповідні меморандуми й офіційні точки зору.
- Якщо даної інформації немає, думка цільової групи населення з приводу проблеми визначається за допомогою таких наукових методів, як соціологічне дослідження.
- Організація проводить аналіз або консультується щодо відповідних аспектів даної проблеми, наприклад, юридичних, політичних, ґендерних або охорони здоров’я (якщо такі аспекти існують).

2) Зворотній зв’язок від членів НУО та громадськості з досліджуваного питання:

- Формулювання напрямків діяльності відбувається шляхом залучення широкої громадськості.
- Проводиться вивчення альтернативних ідей і варіантів розв’язання проблем.
- Визначені цілі, яких треба досягти, існують у письмовому вигляді в такому форматі і з таким рівнем деталізації, що їх можна ви-

Адвокасі - це діяльність з представлення інтересів громадян шляхом їх участі в процесі прийняття рішень, націлених на зміну політики влади на місцевому або державному рівні; свідомості учасників процесу; законодавства

Адвокасі - це ряд взаємопов’язаних кроків, спрямованих на довгострокові зміни в суспільстві, громаді або способи ухвалення політичних рішень за допомогою мобілізації громадськості

Лобіювання - це діяльність щодо представлення та захисту інтересів, направлена на удосконалення чи зміну законодавства - конкретних законів чи актів, що є формальним проявом державної політики. НУО можуть завадити законодавцям прийняти закони та змусити їх надати фінансування для вирішення нагальних проблем. Також, неурядові організації можуть призупинити діяльність, що принесе шкоду громаді чи негативно вплине на вирішення проблем.

користувати для роботи з різними аудиторіями й різними ключовими особами, які беруть участь у стратегічному плануванні та здійсненні політики (policy makers).

- Позиція виражена чітко і переконливо.
- Чи використовується інформація, зібрана в компоненті 1? Чи посилюються позиції НУО?
- Цілі донесені до членів організації та інших зацікавлених сторін (учасників).

3) Життєздатна та стійка політика:

- Стратегія базується на результатах аналізу зацікавлених сторін, що відображають те, кому досягнення мети (зміна політики) буде вигідне, а кому ні, а також визначають ресурси зацікавлених сторін та їх союзників.
- Стратегія враховує, які чинники можуть вплинути на перехід незадіяних груп та окремих людей до стану союзників.
- Стратегія встановлює, яких осіб та яким чином треба переконувати.
- Стратегія практична і реальна, враховує методи впливу на проблему, людські та фінансові ресурси організації.
- Стратегія/план дій конкретно сформульований, містить чітко розписані кроки та розподілені обов'язки.

4) Ресурси для представлення та захисту прав:

- Організація має достатні фінансові ресурси, які надходять з різних джерел (або реальний план для отримання достатніх ресурсів).
- Збільшення внесків з локальних джерел, наприклад, від членів організації, зацікавлених громадян та/або інших організацій (бізнес-структур, фондів, релігійних груп тощо).
- Фінансові й інші ресурси знайдено в межах організації.
- Існує запас волонтерського часу, який добре розподіляється і спрямовується на представлення інтересів щодо даної проблеми.
- Достатні людські ресурси організації, які відзначаються сильним керівництвом і відданістю справі представлення інтересів та захисту прав.

5) Створення коаліцій і мереж для спільного вирішення питання:

- Визначені групи та окремі особи, зацікавлені проблемою. Їх переконали виявляти більший інтерес (це могли бути державні та бізнес-структури, які мають спільні інтереси).
 - Участь у коаліціях/мережах/об'єднаннях, які мають конкретну мету (пов'язану з представленням інтересів та захистом прав). У разі відсутності таких структур створено нову коаліцію або мережу.
 - Спільні зустрічі, визначення спільних інтересів, спільне користування ресурсами, представлення спільної позиції політикам та/або громадськості тощо.
 - Заплановані та виконуються спільні або скоординовані заходи.
-

Групи проводять спільний моніторинг заходів із захисту прав та представлення інтересів і в разі потреби переглядають плани.

6) Інформування громадськості про позицію щодо політичних рішень:

- Розроблений план інформування громадськості щодо зайнятої позиції.
- Оприлюднюються прес-релізи.
- Проводяться громадські зустрічі з подальшим висвітленням у ЗМІ.
- Розроблений механізм реагування на громадську зацікавленість та надання зворотного зв'язку.
- Члени організації/громадяни/клієнти допомагають організації здійснювати відповідну діяльність.
- Застосовуються відповідні ефективні та добре розроблені техніки масового впливу (наприклад, плакати, реклама й оголошення на радіо і телебаченні).

7) Проведення повторних заходів для впливу на суспільно-політичну ситуацію у регіоні та задля залучення громадськості:

- Члени організації заохочуються до таких заходів, як написання листів законодавцям.
- Активне лобювання задекларованої позиції, яке відбувається у формі зустрічей або безпосереднього спілкування з відповідними державними та бізнес-структурами.
- Створюються законопроекти, напрямки галузевої політики або нормативні акти, які потім розповсюджуються серед відповідних керівників і політичних стратегів.
- Відбувається поширення декларації намірів щодо поставленої мети (меморандумів про позицію організації щодо вирішення певної проблеми) і рекомендацій (на основі зібраної інформації та спільних інтересів коаліції).

Результати дослідження. Отримані дані свідчать, що представництво інтересів та захист прав належить до найпоширеніших видів діяльності НУО. У 37% організацій цей вид діяльності є одним із трьох основних. Це свідчить про усвідомлення неурядовими організаціями своєї ролі як представників інтересів клієнтів. Спроможність НУО України представляти інтереси та захищати права дорівнює у 2010 році 3,01 балам, що свідчить про середній рівень спроможності відігравати роль у відстоюванні важливих для громадян питань та чинити вплив на процес прийняття рішень. Даний показник не суттєво знизився у порівнянні із 2009 роком (3,04 у 2009 році). Наведена нижче таблиця 7.1 показує наскільки глибоко НУО залучені до проведення діяльності з представлення інтересів і захисту прав відповідно до кожного з компонентів даного індексу.

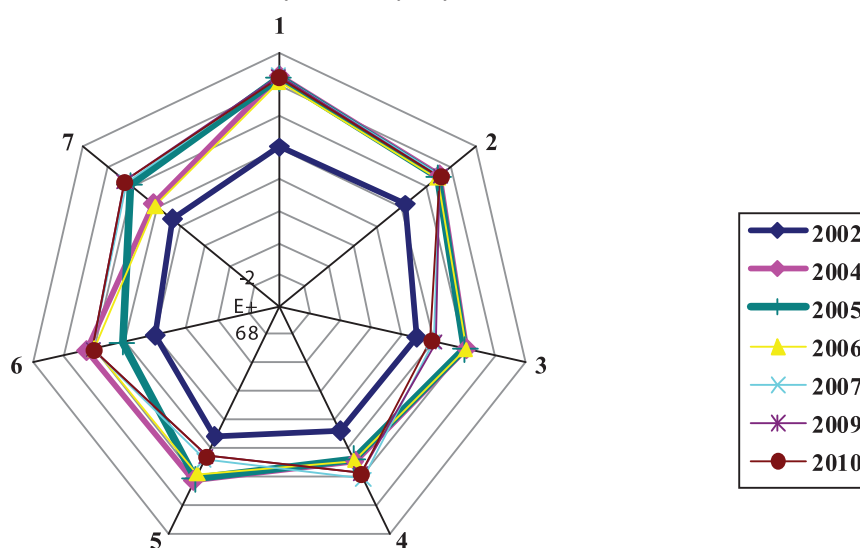
Сім компонентів були визначені як такі, що сприяють або перешкоджають розвитку спроможності НУО представляти та захищати права. Порівняння як загального середнього показника індексу (у 2002 році індекс складав 2,3 бала), так і складових індексу за окремими компонентами дозволяє встановити зростання українських НУО за останні дев'ять років у питаннях адвокатування. Три компоненти – формулювання і подальше відстоювання прийнятої позиції, формулювання стійкої та життєздатної позиції з конкретного питання та залучення та використання матеріальних, фінансових та часових ресурсів на представлення і захист прав та інтересів з конкретного питання - не набрали трьох балів, тобто НУО України за цими двома показниками ще не вийшли на середній рівень.

	<i>Компонент індексу</i>	Індекс, 2002	Індекс, 2004	Індекс, 2005	Індекс, 2006	Індекс, 2007	Індекс, 2009	Індекс, 2010
1	НУО збирає інформацію та проводить дослідження з конкретного питання	2,51	3,63	3,6	3,54	3,64	3,63	3,61
2	НУО систематично намагається отримати допомогу та зворотний зв'язок від своїх членів та громадськості з конкретного питання	2,55	3,28	3,24	3,22	3,28	3,26	3,27
3	НУО формулює стійку та життєздатну позицію з конкретного питання	2,22	3,05	3,02	3,03	2,50	2,54	2,46
4	НУО формулює/доносить та відстоює прийнятну позицію з даного питання	2,2	2,73	2,69	2,72	3,04	2,99	2,94
5	НУО залучає та використовує матеріальні, фінансові та часові ресурси на представлення і захист прав та інтересів з конкретного питання	2,3	3,07	3,05	2,95	2,71	2,72	2,64
6	НУО створює коаліції та мережі з метою об'єднання зусиль для спільних дій з конкретного питання	2,02	3,12	3,04	3	3,02	3,04	3,02
7	НУО проводить подальші заходи з метою впливу на політичні рішення та підтримки інтересу громадськості з конкретного питання	2,17	2,56	2,54	2,52	3,12	3,13	3,14
	Середнє число	2,28	3,06	3,03	3,00	3,04	3,04	3,01⁹²

Таблиця 7.1

Розподіл індексу за компонентами, 2002, 2004, 2005, 2006, 2007, 2009, 2010 роки

Інформація про розподіл балів за компонентами індексу подана на графіку 7.1. Лінії з'єднують середні значення за компонентами індексу одного року.

Графік 7.1.

Розподіл за 7 компонентами індексу спроможності НУО України представляти та захищати інтереси (2002, 2004, 2005, 2006, 2007, 2010 роки)

Висновки. 70% НУО завжди та у більшості випадків збирають інформацію та досліджують питання, які є дуже важливими для клієнтів. При розробці й визначенні суспільно-політичної позиції 68% організацій завжди та у більшості випадків визначають інтереси всіх зацікавлених осіб. Завжди та у більшості випадків досліджують відповідні державні установи та їх роль у вирішенні питань, що становлять інтерес для НУО, 63% респондентів.

	Захід	Схід	Центр	Південь	Середній бал по Україні
Загальний бал по індексу	3,03	2,78	3,03	3,10	3,01
Компонент 1. Збір інформації та дослідження	3,64	3,51	3,61	3,64	3,61
Компонент 2. Зворотний зв'язок від своїх членів та громадськості	3,33	3,09	3,25	3,33	3,27
Компонент 3. Формулювання стійкої та життєздатної позиції	2,44	2,10	2,57	2,55	2,46
Компонент 4. Донесення та відстоювання прийнятої позиції з даного питання	2,88	2,70	2,98	3,16	2,94
Компонент 5. Залучення ресурсів на представлення і захист прав та інтересів	2,67	2,48	2,67	2,64	2,64
Компонент 6. Створення коаліцій/мереж для спільних дій з конкретного питання	3,02	2,73	3,08	3,17	3,02
Компонент 7. Заходи для впливу на політичні рішення та підтримку інтересу громадськості	3,25	2,90	3,10	3,20	3,14

Таблиця 7.2.

Регіональні відмінності компонентів індексу спроможності НУО представляти та захищати інтереси та загальні бали по індексу

Висновок: НУО України збирають інформацію і досліджують важливі для клієнтів питання досить регулярно та проводять повторні заходи для впливу на суспільно-політичну ситуацію і привернення інтересу громадськості. У той же час, слабким місцем українських НУО є формулювання стійкої та життєздатної позиції і систематичне залучення членів НУО і громадськості до перегляду й поновлення своїх позицій відповідно до змін у навколишньому оточенні. НУО досить непогано виконують ті види робіт із представлення інтересів та захисту прав, які є типовими в наданні щоденних послуг НУО (наприклад, проведення зустрічей та семінарів, отримання зворотного зв'язку від громади, моніторинг зовнішнього оточення), але ще не звикли регулярно проводити складнішу діяльність, що передбачає, наприклад, роботу з законодавцями, державними службовцями, формулювання стійкої і життєздатної позиції щодо питань, важливих для клієнтів, моніторинг розробки та впровадження законодавчих актів. НУО ініціюють створення коаліцій і асоціацій, однак це не означає, що такі коаліції є ефективними інструментами у представленні та захисті прав. Роль НУО як представників інтересів українських громадян останнім часом значно посилилася, проте НУО ще необхідно працювати над скоординованими діями у представництві та захисті прав з відповідним плануванням діяльності, виділенням ресурсів, постійними моніторингом і пристосуванням до змін у навколишньому середовищі.

8. Індекс ефективності участі НУО в коаліціях і мережах

НУО є учасниками коаліцій/мережах, оскільки це допомагає їм реалізувати кампанії громадського представництва, залучати більше ресурсів, ставати більш впливовими та відомими.

Опис індексу ефективності участі НУО в коаліціях та мережах. Індекс ефективності участі НУО в коаліціях/мережах вперше досліджується в цьому році відповідно до завдань проекту «Об'єднуємося разом заради реформ».

У цьому дослідженні Творчий центр ТЦК розробив новий інструмент виміру для того, щоб визначити рівень індексу ефективності участі в коаліціях і мережах опитаних НУО. Компоненти індексу були наступні :

1. Яким чином Ваша організація співпрацює з іншими НУО:
2. Чи є Ваша організація членом коаліції чи мережі чи робочої групи?
3. Якщо так, то до скількох об'єднань входила Ваша організація?

Компонент	Індекс
По типам співпраці	0.68
Членство в коаліції або мережі	0.15
Середнє число	0.41

Таблиця 8.1.
Індекс ефективності участі в коаліціях та мережах, 2010

Слід зауважити, що індекс ефективності участі НУО в коаліції та мережі може мати мінімальне значення, якщо НУО зовсім не співпрацює і не є членом жодної мережі/коаліції. Слід вказати, що у порівнянні із 2009 роком даний індекс зменшився (0.71 у 2009 році⁹³).

Висновок. Результати дослідження 2010 року показали, що найпопулярнішими видами співпраці серед опитаних НУО є обмін інформацією (85% опитаних НУО), зустрічі (73% респондентів), спільна діяльність (72% опитаних НУО) та партнерські проекти (60% опитаних організацій). Про свою участь в коаліціях повідомили 418 з 610 опитаних організацій, з них більшість НУО входять до 1 коаліції.

⁹³ Різниця не значуща на рівні 5%.

9. Індекс легітимності опитаних організацій

Зазвичай НУО планують свою діяльність без врахування інтересів своїх клієнтів. Зростання рівня легітимності НУО обумовлено залучення клієнтів до всіх стадій планування програмної діяльності. Коли НУО є легітимною її діяльність підтримують широкі верстви населення. Маючи суспільну підтримку, НУО буде виступати від її імені та впливати на державну та місцеву політику.

Легітимність - це сприйняття ключовими гравцями суспільства того, що існування, діяльність та вплив ОГС є законним та відповідним щодо визначених суспільством цінностей та інституцій

Легітимність – це право існувати та діяти в суспільстві, тобто організація та її діяльність є законною, сприйнятною та правомірною (*Edwards*)

Аспекти легітимності ОГС

- **Законодавча легітимність** (реєстрація)
- **Нормативна легітимність** (соціальні цінності, норми та стандарти)
- **Прагматична легітимність** (надання прямих послуг чи створення кращих умов)
- **Пізнавальна легітимність** (відповідність діяльності організації очікуванням суспільства)

Джерела легітимності ОГС

- **Законодавство** (включаючи підзвітність);
- **Стандарти, коди та ліцензії;**
- **Діяльність організації**

Чому легітимність ОГС є проблемною?

В суті ОГС:

- ОГС мобілізують людей та ресурси, показуючи свою відданість соціальним цінностям та місцям;
- Групи, з якими працюють ОГС (персонал, клієнти, влада, донори тощо), мають конкуруючі вимоги та ОГС повинні слідувати своїм місцям;
- Вирішуючи питання своїх клієнтів ОГС можуть зачепити інтереси інших груп, з якими вони працюють.

Зовнішні чинники:

- Питання легітимності стало важливим для всіх інституцій;
- Проблема поведінки самих ОГС, яка викликала сумнів щодо їх заявлених та реальних місій та цінностей;
- Питання від інституцій, що є мішенню кампаній громадського представництва ОГС.

ПЛЮС зростаюча роль ОГС в соціальному розвитку та змінах

Шляхи удосконалення легітимності ОГС

1. **Пристосування організації до вже існуючих моделей легітимних ОГС** (відповідає законодавчому, нормативному та пізнавальному аспектами легітимності);

Дії:

Адаптація організаційної структури, процедур та систем до структур, процедур та систем організацій, подібних за типом або працюючих в подібному напрямку та є вже легітимними

2. **Інформування зовнішніх гравців в сприйнятливих для них термінах та стандартах** (відповідає законодавчому, нормативному та пізнавальному аспектами легітимності);

Дії:

Організація спілкується з різними групами термінами, які асоціюються з соціально сприйнятими цілями, діяльністю та результатами

3. **Маніпуляція міфами, символами та процедурами заради побудови пізнавальної легітимності;**

Дії:

Організація створює та користується міфами, символами та процедурами

4. **Розробка нових визначень та стандартів легітимності** (в умовах зміни зовнішнього середовища, яке відбувається внаслідок викликам часу).

Опис індексу легітимності НУО. Індекс легітимності НУО вперше досліджується в цьому році відповідно до завдань проекту «Об'єднуємося разом заради реформ». У цьому дослідженні Творчий центр ТЦК використав новий інструмент виміру для того, щоб визначити рівень легітимності НУО. Компоненти індексу були наступні:

1. Чи представлений хоча би один представник цільової групи в колективному органі Вашої організації?
 2. Чи клієнти Вашої організації беруть участь у плануванні програмної діяльності Вашої організації?
 3. Чи вивчаєте Ви потреби цільових груп, на які буде спрямований проект?
 4. Чи ведеться облік клієнтів організацій, яким надаються послуги?
 5. Чи має Ваша організація механізм зворотнього зв'язку щодо послуг організації?
 6. Чи проводить, зазвичай, Ваша організація оцінки своїх програм/проектів?
 7. Чи користується Ваша організація послугами зовнішніх експертів при проведенні оцінки?
-

КОМПОНЕНТ	ІНДЕКС
Питання 1. Чи представлений хоча б один представник цільової групи в колективному органі Вашої організації?	0.76
Питання 2. Чи клієнти Вашої організації беруть участь у плануванні програмної діяльності Вашої організації?	0.05
Питання 3. Чи вивчаєте Ви потреби цільових груп, на які буде спрямований проект?	0.89
Питання 4. Чи ведеться облік клієнтів організацій, яким надаються послуги?	0.54
Питання 5. Чи має Ваша організація механізм зворотного зв'язку щодо послуг організації?	0.69
Питання 6. Чи проводить, зазвичай, Ваша організація оцінки своїх програм/проектів?	0.78
Питання 7. Чи користується Ваша організація послугами зовнішніх експертів при проведенні оцінки?	0.23
Середнє число	0.56

Таблиця 9.1.
Індекс легітимності організацій, 2010

Висновок. Результати дослідження показали, що у переважній більшості опитаних НУО в колективному органі представлений, хоча б один представник цільової групи організації (0.76). Більшість опитаних організацій вивчають потреби цільових груп, на які спрямований проект (0.89), проводять оцінки програм та проектів (0,78) та мають механізм зворотного зв'язку з клієнтами організації (0,69). Досить низьким є рівень залучення клієнтів організації до планування програмної діяльності (0,05). Порівнюючи результати дослідження 2009 та 2010 років, можна побачити, що даний індекс дещо знизився (0.67 у 2009 році⁹⁴).

⁹⁴ Різниця не значуща на рівні 5%.

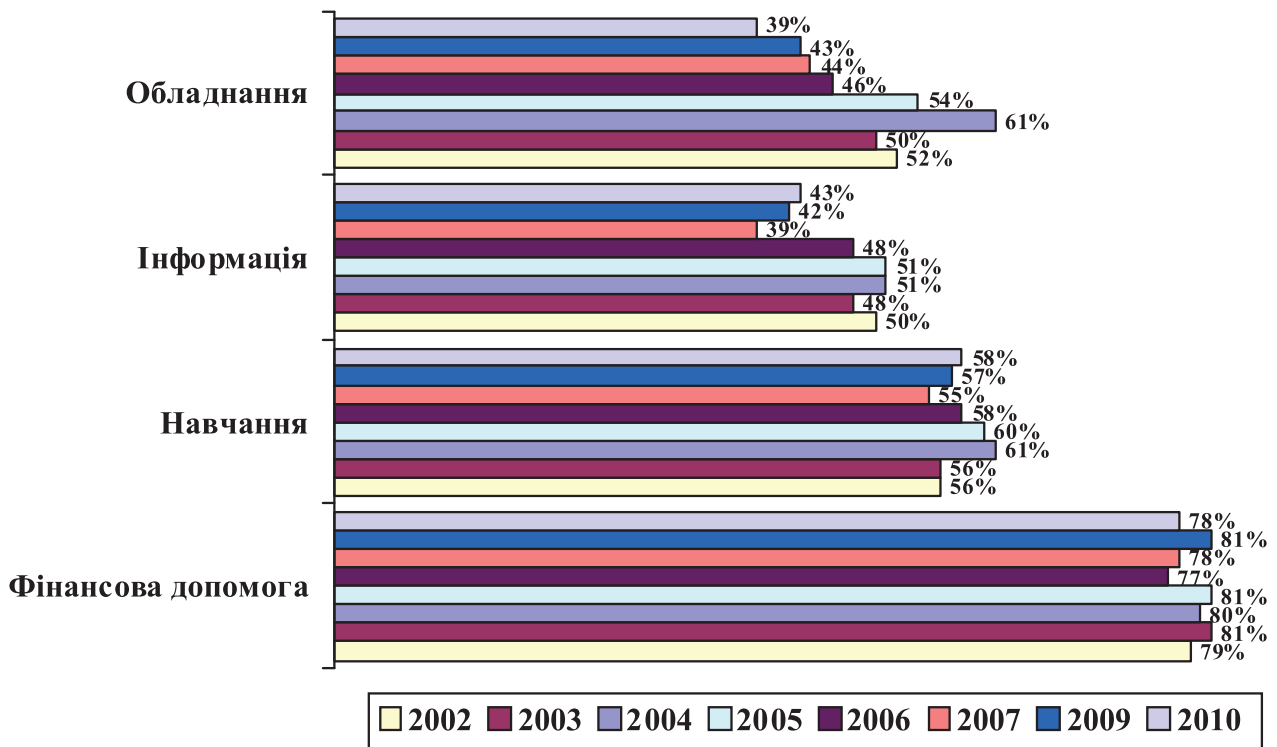
10. Аналіз проблем і потреб НУО України

У даному розділі проведено порівняльний аналіз потреб НУО України за 2002–2010 роки, а саме таких питань як загальні потреби, внутрішні і зовнішні проблеми організації, потреби в тренінгах. Респонденти мали змогу обирати всі відповіді, що підходили.

У цілому, аналізуючи відповіді респондентів на запитання розділу анкети «Проблеми та потреби НУО», можна виділити основні групи. Такими є: потреби в матеріальних ресурсах, плідної співпраці з бізнесом та урядом, недосконалість чинного законодавства.

Представники НУО доволі високо оцінюють власну організаційну спроможність, співпрацю з іншими НУО та громадськістю і не відчують особливих проблем у даних аспектах діяльності.

Загальні потреби. Графік 10.1 дає можливість простежити тенденцію останніх років, що стосується загальних потреб НУО. Респонденти мали змогу обрати відповідь з десяти варіантів. Графік 10.1 відображає найбільш актуальні потреби опитаних НУО.

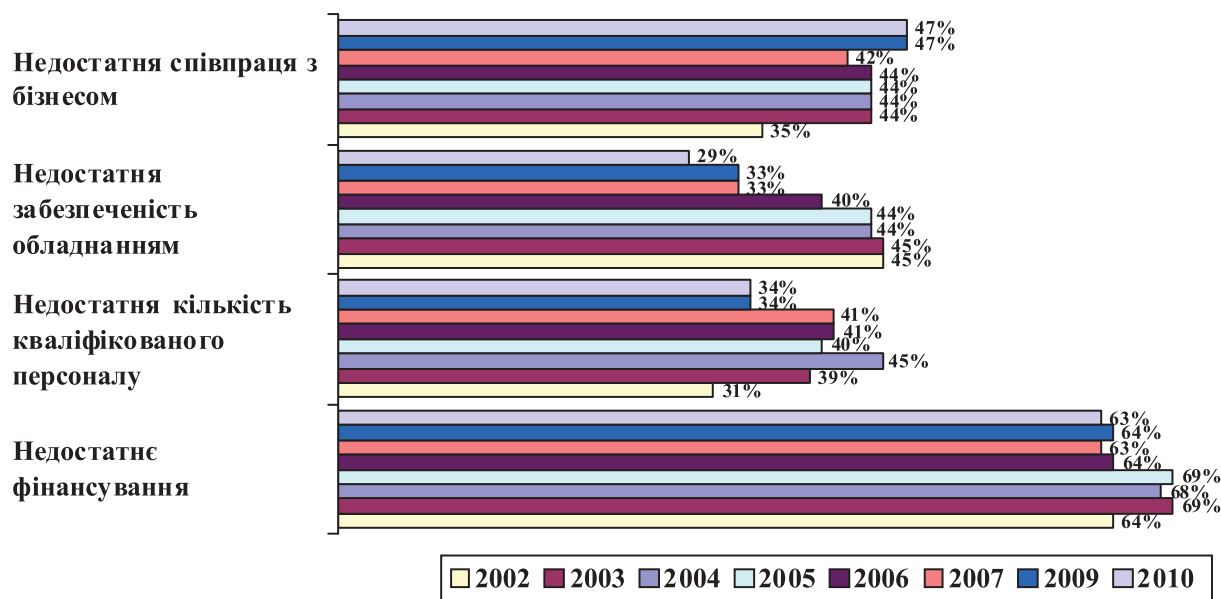
Графік 10.1
Загальні потреби НУО*

Дані дослідження 2010 року показують, що 78% опитаних НУО обирають фінансову допомогу, як найбільш актуальну потребу. Даний показник є стабільно високим протягом останніх дев'яти років. У порівнянні з результатами дослідження 2009 року потреба у фінансовій допомозі знизилася на 3% (різниця не значуща на рівні 5%). 58% респондентів відзначили потребу у навчанні. 43% опитаних НУО вказали на потребу в інформації. Даний показник є на 7% нижчим ніж у 2002 році.

Аналізуючи результати дослідження останніх дев'яти років можна дійти висновку, що обладнання вже не є тією потребою для НУО, як це було у попередні роки. 39% респондентів вказав на потребу НУО в обладнанні, що є найменшим показником протягом останніх дев'яти років.

* Питання № 117 анкети

Внутрішні проблеми. Дев'ятий рік поспіль недостатнє фінансування є найбільшою внутрішньою проблемою українських НУО. Потреба в коштах на 16% випереджає будь-які інші внутрішні потреби у 2010 році.

Графік 10.2
Внутрішні проблеми НУО*

Аналіз динаміки потреб протягом дев'яти років вказує на зростання проблеми недостатньої співпраці з бізнесом. Можна зробити припущення, що це пов'язано із незнанням бізнес структур про діяльність НУО та недостатнім професіоналізмом. Хоча у 2010 році даний показник залишився на рівні 2009 року, проте суттєво піднявся порівняно із 2002 роком (різниця значуща на рівні 1%).

Аналіз результатів дослідження 2002 – 2010 років дає змогу говорити про значне зменшення потреби у обладнанні. Порівняно з 2009 роком у 2010 році на 4% зменшилася потреба у обладнанні (різниця значуща на рівні 1%).

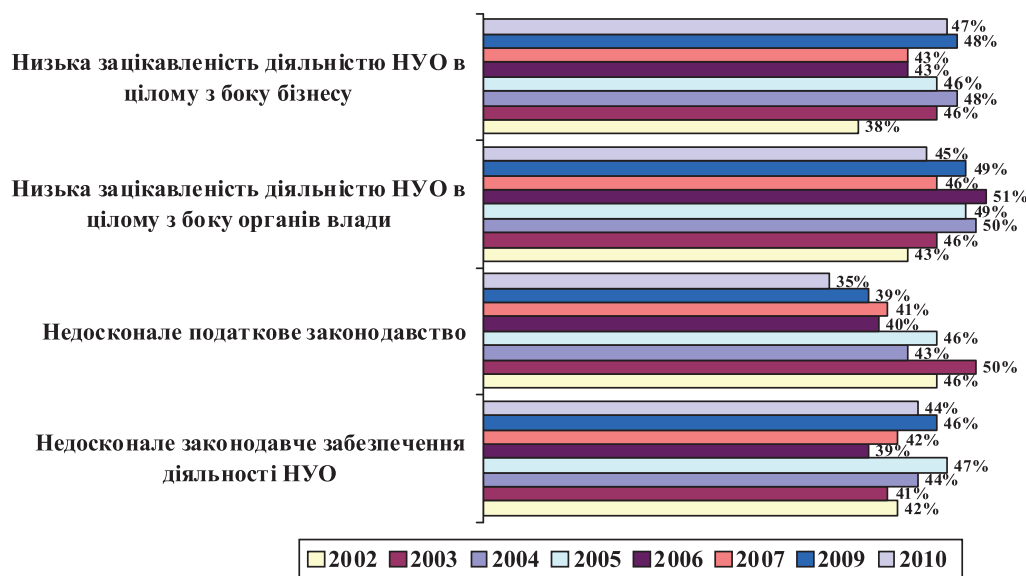
Висновок. Найбільш актуальною внутрішньою проблемою українських НУО є недостатнє фінансування. Слід вказати, що у порівнянні із попередніми трьома роками дана проблема суттєво знизилася. Прослідковується суттєве зменшення НУО, які вказували про недостатню кількість кваліфікованого персоналу. Останнє можна пояснити розширенням можливості НУО залучати висококваліфікований персонал внаслідок фінансової кризи та зростання престижності роботи в громадських організаціях. Протягом останніх дев'яти років проблеми недостатньої співпраці з бізнесом та недостатнього забезпечення обладнанням залишають на досить високому рівні.

Зовнішні проблеми. Дані графіку 10.3 вказують на основні зовнішні потреби, які визначили НУО протягом 2002-2010 років. Отже, головними проблемними сферами є відсутність зацікавленості з боку бізнесу (47% НУО) та влади (45% НУО), законодавство в цілому (44%), а також податкове законодавство (35%). Проблема низької зацікавленості діяльністю НУО з боку органів влади зменшилася на 4% у порівнянні з 2009 роком (45% респондентів у 2010 році, 49% опитаних в 2009 році)¹. Причину низької зацікавленості діяльністю НУО з боку органів влади можна пояснити низьким рівнем поінформованості влади про діяльність НУО. Прослідковується динаміка збільшення протягом 2002-2010 років кількості НУО, які вказують на низьку зацікавленість діяльністю НУО в цілому з боку бізнесу. Низький рівень зацікавленості діяльністю НУО з боку бізнесу можна пояснити фінансовою кризою та низьким рівнем поінформованості бізнес структур про діяльність НУО.

* Питання № 115 анкети

¹ Різниця не значуща на рівні 5%.

Відповідно до даних графіку 10.3. можна помітити тенденцію щодо зменшення кількості респондентів, які обрали варіант відповіді «недосконале законодавче забезпечення».

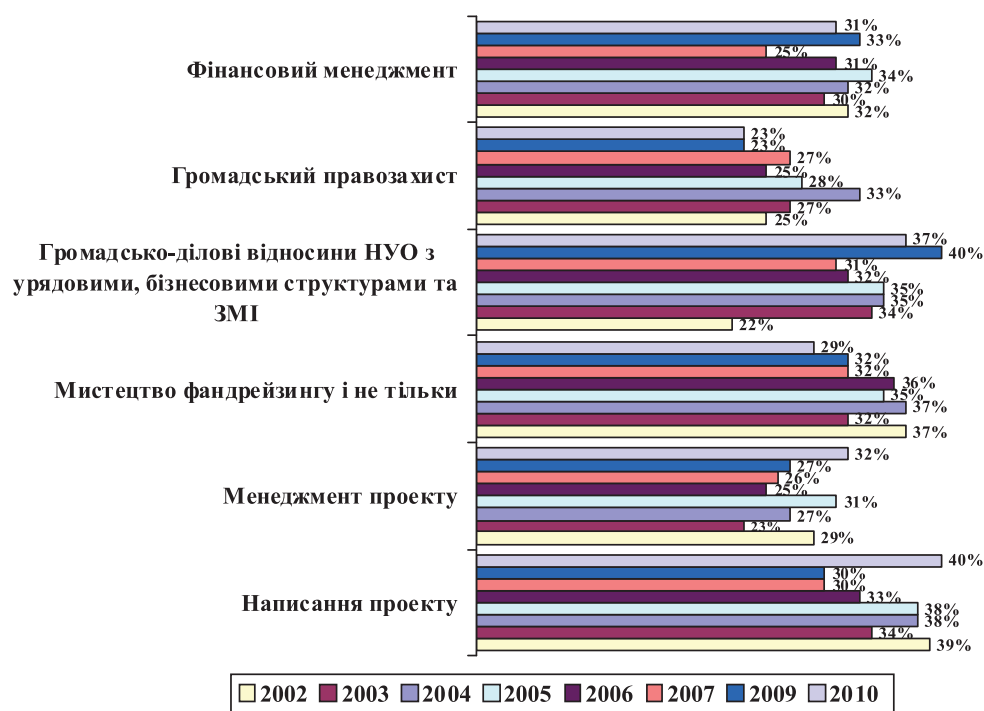

Графік 10.3

Зовнішні проблеми НУО*

Висновок. Більшість опитаних НУО вказали, що недосконале податкове законодавство є головною зовнішньою проблемою українських НУО. Слід вказати, що у порівнянні із попередніми роками суттєво зменшилася кількість НУО, які вказали на низьку зацікавленість діяльністю НУО з боку бізнесу та органів влади, що можна пояснити підвищенням рівня співпраці між НУО та державними і бізнес структурами.

Потреби у тренінгах. Як видно на графіку 10.4, дані за 2010 рік показали помітне зростання попиту на тренінги з написання проекту, менеджменту проекту та мистецтва фандрейзингу і не тільки.

Графік 10.4

Рейтинг тренінгів*

* Питання № 116 анкети
* Питання анкети № 119

Аналізуючи дані графіку 10.4 можна дійти висновку, що у 2010 році зросла кількість організацій, яким цікаво пройти тренінг з **написання проекту** (40%). Даний показник є найвищим протягом 2002-2010 років. Так у 2002 році 39% обрало даний варіант відповіді, у 2003 році даний показник знизився до 34%, але знову підвищився до 38% у 2004-2005 роках; протягом 2006-2009 років рейтинг цього тренінгу коливався від 30% до 33%².

Також значно підвищився рейтинг тренінгу з **менеджменту проекту** (32% у 2010 році, 27% у 2009 році³, 26% у 2007 році, 25% у 2006 році, у 2005 році даний показник становив 31%, в 2004 році – 27%, 23% - в 2003 році та 29% в 2002 році).

Стабільно високим є рейтинг тренінгів з фінансового менеджменту (31%) та відносин з урядовими, бізнесовими структурами та ЗМІ (37%).

Висновок. Порівняно з 2009 роком основні проблеми опитаних НУО в 2010 році залишаються незмінними. Основною внутрішньою проблемою є недостатнє фінансування, а головною зовнішньою проблемою – недосконале податкове законодавство. В 2010 році зменшилася кількість організацій, які вказали на недостатню кваліфікованість персоналу та недостатнє фінансування, як основну внутрішню проблему. Також зменшилася кількість організацій, що обрали недосконалість податкового законодавства, низьку зацікавленість з боку влади та бізнесу, як основні зовнішні проблеми. В 2010 році більше ніж в попередні роки респондентів обрали написання проектів, менеджмент проектів, мистецтво фандрейзингу і не тільки. Проте, скоротилася кількість організацій, яким цікаво пройти тренінг з громадсько-ділових відносин НУО з урядовими, бізнесовими структурами та ЗМІ.

² Різниця значуща на рівні 1%.

³ Різниця значуща на рівні 1%.

Частина IV
**Висновки щодо динаміки розвитку НУО України
2002 - 2010 рр.**

Порівняльний аналіз результатів дослідження стану розвитку НУО України за 2002–2010 роки дозволяє зробити висновки про динаміку розвитку неурядових організацій впродовж останніх дев'яти років. Щодо переважної більшості показників суттєвої різниці між 2009 та 2010 роком не спостерігається, у багатьох випадках ситуація є стабільною протягом усіх дев'яти років спостереження. Більш повну картину тенденцій по кожному з досліджуваних показників розвитку НУО України подано у попередніх розділах даного звіту. Дана частина містить висновки щодо змін, які відбулися у внутрішній системі менеджменту, зовнішніх зв'язках та програмній діяльності з 2002 по 2010 рік.

Портрет респондентів.

Прослідковується динаміка щодо зменшення в 2010 році кількості організацій, які надають тренерські та консультаційні послуги. У 2003 році цей вид послуг надавали лише 41% опитаних НУО, у 2009 році 47%, тоді як у 2010 році – 37%. Також прослідковується зменшення кількості НУО, які здійснюють захист інтересів та їх лобювання (37% респондентів у 2010 році, 41% - у 2009 році) та займаються освітянською діяльністю (29% опитаних НУО у 2010 році, 33% респондентів у 2009 році).

У 2010 році зменшилася кількість організацій, які працюють над розвитком сектору НУО (13% респондентів у 2010 році, 18% респондентів у 2009 році, 17% у 2003 році) та у секторі громадянської освіти (27% респондентів у 2010 році, 32% у 2009-2007 роках, 27% у 2003 році). Слід вказати, що у 2010 році знову зростає кількість НУО, які працюють у секторі діти та молодь (44% у 2010 році, 40% у 2009 році, 45% у 2007-2006 роках, 44% у 2005-2004 роках та 45% у 2003 році).

Протягом 2002-2010 років прослідковується динаміка збільшення кількості організацій, які мають власний веб-сайт (33% респондентів у 2010-2009 роках, 32% опитаних НУО у 2007 році, 25% у 2006 році, 22% у 2005-2004 роках, 23% у 2003 році та 12% у 2002 році).

Внутрішня система менеджменту.

Значних змін у **причинах створення НУО** та практиках **формулювання місії** організації не відбулося. Лише дещо втратила позиції основна мета заснування організації – *можливість вплинути на розвиток суспільства*. У 2005 році цей варіант відзначили 70% респондентів проти 77% у 2003 році. У 2006 цей показник повернувся на рівень 2003 року, у 2009 -2010 роках цей показник становив 74%. Також зменшилася кількість опитаних НУО, які обрали варіант відповіді *самореалізація засновників*, у 2007 році це варіант відповіді обрали 40% опитаних НУО, а у 2009 році – 34% респондентів, у 2010 році 33% респондентів.

Статистичний аналіз показників 2002-2010 років підтверджує зменшення кількості організацій, що мають сформульовану місію (різниця значуща на рівні 1%). 75% НУО мали написану місію у 2010 році, 76% у 2009 році, 86% у 2006 році, 83% у 2005 році, 87% у 2004 році та 89% – у 2002 та 2003 роках.

Проаналізувавши дані досліджень минулих років, можна відзначити тенденцію до зменшення кількості організацій, що займаються **стратегічним плануванням**. Написаний стратегічний план у 2002 році мали 75% організацій, і поступово відсоток зменшився до 61%¹ у 2005 році, а в 2006 році зріс до 68%², в 2007 році знизився до 59%³ та залишився без змін у 2009 році, у 2010 році даний показник знову знизився і становив 55%⁴.

Колективний керівний орган мають 89% опитаних у 2010 році респондентів, у 2009 році даний показник становив 93%. Проте, аналізуючи результати досліджень останніх дев'яти років можна помітити тенденцію щодо збільшення кількості НУО, які мають колективний керівний орган.

Людські ресурси НУО.

Протягом останніх дев'яти років прослідковується тенденція щодо зменшення постійного персоналу в НУО. У 2002 році 64% опитаних НУО мали постійний персонал, а у 2010 році лише 41% респондентів

¹ різниця значуща на рівні 1%.

² різниця значуща на рівні 5%.

³ різниця значуща на рівні 1%.

⁴ різниця значуща на рівні 5%.

тів заявили, що мають постійний персонал⁵. У 2010 році кількість постійних співробітників зменшилася до 3 працівників, це є найнижчим показником кількості постійних співробітників за останні дев'ять років.

Результати опитування показали, що порівняно із 2009 роком у 2010 році зросла кількість НУО, у яких збільшилася кількість членів організації у порівнянні із минулим роком (48% у 2010 році, 36% у 2009 році⁶).

Матеріальні ресурси НУО.

Протягом 2002-2010 років відбулися значні зміни в показниках щодо **матеріальних ресурсів НУО**. Збільшилася кількість організацій, які мають у своєму розпорядженні приміщення. Порівняно з даними 2002 року, відсоток НУО, що на тих чи інших підставах мають приміщення для роботи, зріс із 80% до 93%. З 2002 року на 13% (з 59% до 72%) зросла кількість НУО, що мають офісні меблі. Стало більше НУО, що мають такі технічні засоби, як телефон (на 20%), факс (на 10%), копіювальний апарат (на 12%), комп'ютер (на 27%). На 30% зросла кількість організацій, що мають доступ до Інтернету або електронної пошти (з 47% у 2002 році до 77% у 2010 році). Таким чином, станом на 2010 рік з більшістю активних НУО України є можливість контактувати за допомогою телефону або електронної пошти і майже всі організації вказали постійну поштову адресу.

У 2009 фінансовому році у порівнянні із 2008 фінансовим роком зменшилося фінансування від **держави** (36% у 2010 році, 28% у 2009 році⁷), **бізнес-організацій** (40% у 2010 році, 45% у 2009 році⁸).

Відбулися зміни в показнику обсягів фінансування НУО. Порівняно з 2009 роком у 2010 кількість НУО, які повідомили про підвищення рівня фінансування порівняно із минулим роком фактично залишився без змін. У 2010 році зменшилася кількість НУО, які зазначили, що рівень фінансування знизився порівняно із минулим фінансовим роком (32% опитаних в 2010 році, 35% опитаних НУО у 2009 році, 38% у 2006 році, різниця відсотків значуща на рівні 1%).

У порівнянні з 2002 роком, у 2009 році суттєво зросла кількість НУО, що мають річний бюджет більше ніж \$50 000 (10% опитаних НУО у 2010 році, 6% опитаних НУО у 2002 році⁹), а кількість НУО з річним бюджетом до \$500 зменшилася до 16% у 2009 році проти 26% у 2002 році¹⁰.

Дані свідчать про декларування лідерами НУО впливу аудиту на поліпшення фінансового планування та звітування в організації. НУО декларують більшу відкритість до таких процедур, що свідчить про зміни у ставленні до них лідерів опитаних організацій. Майже вдвічі зріс відсоток організацій, що виявляють бажання пройти аудит (з 26% у 2002 році до 50% у 2010 році¹¹).

Зовнішні зв'язки.

Загалом можна відзначити збільшення кількості контактів українських НУО з **державними структурами** в період 2002-2010 років та наступну стабілізацію цього показника. На сьогоднішній день ініціатором спілкування між НУО та державними структурами в більшості випадків (62%) виступають обидві сторони, а у 2002 році цей відсоток був значно нижчий – 17% (різниця значуща на рівні 1%). Виключно з боку НУО ініціатива надходить у третині випадків (30%), а з боку державних структур – майже ніколи (лише у 3% випадків).

Частка НУО, які не мали спільних проектів з державними структурами, зменшилася з 43% у 2002 році до 26% у 2010 році. Зросла частка НУО, які виконали більш ніж три таких проекти. У 2002 році дана частка складала лише 13% всіх опитаних організацій, в 2010 році вона зросла до 17%¹².

⁵ різниця значуща на рівні 1%.

⁶ різниця значуща на рівні 1%.

⁷ різниця значуща на рівні 1%.

⁸ різниця значуща на рівні 1%.

⁹ різниця значуща на рівні 1%.

¹⁰ різниця значуща на рівні 1%.

¹¹ різниця значуща на рівні 1%.

¹² різниця значуща на рівні 1%.

Порівняно з 2006 роком знизився відсоток респондентів, які вважають, що рівень співпраці на регіональному і місцевому рівні є середнім (46% у 2010 році, 45% у 2009 та 40% у 2006 році¹³), відповідно більша кількість респондентів вважають даний рівень низьким (41% у 2010 році, 42% у 2009 та 47% у 2006 році¹⁴). Порівняно із результатами дослідження попередніх дев'яти років, у 2010 році зменшилася кількість респондентів, що обрали варіант відповіді «*небажання співпрацювати з боку владних структур*». У 2010 році 43% респондентів вказали даний варіант як основну причину недостатньої співпраці НУО та влади на місцевому або регіональному рівнях, у той час як протягом 2009-2006 років даний показник становив 47%, а в 2005 році цю альтернативу обрали 45% опитаних.

Відносини між НУО також зазнали деяких змін протягом дев'яти років. Статистично значущим на рівні 1% є збільшення за 2003 – 2010 роки відсотку організацій, що практикують партнерські проекти (з 54% до 60%). Проте, кількість організацій, що виконують партнерські проекти зменшилася у порівнянні із 2009 роком (60% респондентів у 2010 році, 60% у 2009 році¹⁵). Протягом 2003-2010 років зменшилася кількість організацій, що надають консультації (56% у 2010 році, 64% у 2003 році¹⁶), проводять зустрічі (73% у 2010 році, 82% у 2003 році¹⁷), надають послуги (34% у 2010 році, 43% у 2003 році¹⁸), виконують партнерські проекти (60% у 2010 році, 54% у 2003 році¹⁹) та обмінюються інформацією (85% у 2010 році, 89% у 2003 році).

Переважає більшість респондентів заявили, що партнерство і співпраця дозволяють *розширити діяльність і результативність програм, заощадити ресурси*.

Результати порівняння даних за 2002 та 2010 років, свідчать про значні зміни у відповідях респондентів щодо причин недостатнього рівня співпраці між НУО. Наприклад, таку причину як *амбіційність лідерів та конфлікти між ними* у 2010 вказали 37% респондентів, тоді як у 2009 році 42% респондентів обрали дану причину недостатньої співпраці між НУО, у 2003 році – 47%²⁰. У 2010 році 32% респондентів зазначили, що *конкуренція за фонди та ресурси* заважає співпраці між НУО, а у 2009 році даний показник становив 42% (різниця відсотків значуща на рівні 1%), у 2002 році цей показник становив 29%. *Недостатній професіоналізм НУО* також менше згадувались в 2002 році, порівняно з 2010 роком (31% проти 36%²¹).

Порівняно із результатами попередніх дослідження, у 2010 році зменшилася кількість НУО, які обрали небажання співпрацювати з боку бізнесу та незнання бізнес структур про діяльність НУО, недостатній професіоналізм НУО, як основні причини недостатньої співпраці між бізнесом та НУО. Значна частка НУО ставиться до бізнесу не лише як до джерела фінансової допомоги. Зросла кількість НУО, яка ставиться до бізнес-структур, як до партнерів (20% у 2002 проти 33% у 2010 році²²). Частка респондентів, що заявляють про використання досвіду бізнесу, суттєво не змінюється протягом дев'яти років (16% у 2010 р.).

Незважаючи на те, що найбільш поширеним видом співпраці НУО та донорів є надання останніми фінансової або технічної допомоги, деякі організації співпрацюють з донорами на вищому рівні — НУО як партнер або виконавчий партнер. У 2010 році відсоток НУО, які працюють з донорами в якості виконавчих партнерів зменшилася удвічі у порівнянні із результатами дослідження 2009 року (9% проти 17% відповідно²³). В якості партнерів в 2010 році працює 16% опитаних НУО проти 26% у 2009 році²⁴. Також зменшилася кількість організацій, які працюють з донорами як субконтрактери (у 2010 – 8%, у 2009 році – 13%²⁵).

Опитування 2010 року не зафіксувало суттєвих змін і в показниках, що характеризують співпрацю між НУО та громадськістю. Кількість лідерів НУО, що заявляють про щоденні зустрічі представників своїх організацій з клієнтами, коливається з року в рік – 55% у 2002 році, 49% у 2003 (різниця значуща на рівні 5%), 53% у 2004 і 47% у 2005 та 2006, 40% у 2009 році та 41% у 2010 році. Щодо решти відповідей, то коливання показників є незначними.

¹³ різниця значуща на рівні 1%

¹⁴ різниця значуща на рівні 1%

¹⁵ різниця значуща на рівні 1%

¹⁶ різниця значуща на рівні 1%

¹⁷ різниця значуща на рівні 1%

¹⁸ різниця значуща на рівні 1%

¹⁹ різниця значуща на рівні 1%

²⁰ різниця значуща на рівні 1%

²⁰ різниця значуща на рівні 1%

²¹ різниця значуща на рівні 1%

²² різниця значуща на рівні 1%

²³ різниця значуща на рівні 1%

²⁴ різниця значуща на рівні 1%

²⁵ різниця значуща на рівні 1%

Найпопулярніший спосіб поширення інформації про діяльність НУО — подання інформації в пресу (85% респондентів у 2010 році, 84% опитаних в 2009 році, 80% опитаних в 2007 році, 78% опитаних у 2006 році та 88% НУО у 2005 році). 48% опитаних НУО в 2010 році займалися розповсюдженням буклетів чи листівок, в 2009 році цю відповідь зазначили 55% організацій, в 2007 році цей вид поширення інформації використовували 51%²⁶. Протягом 2002-2010 років збільшилася кількість НУО, які розповсюджують інформацію через веб-сторінку інших НУО (в 2010 році – 40%, в 2002 році – 18%²⁷) та через власну веб-сторінку (38% у 2010 році, 18% у 2002 році²⁸). У порівнянні із 2009 роком зменшилася кількість НУО, які проводять презентації (46% у 2010 році, 53% у 2009 році²⁹).

Регулярно співпрацюють із засобами масової інформації 53% НУО та епізодично – 45%. Відповідно до отриманих даних, для інформування про власну діяльність НУО найчастіше використовують газети. Протягом останнього року інформацію про себе та власну діяльність за допомогою газет поширювали 89% НУО. Наступним за популярністю використання є телебачення, де розміщують інформацію про себе 58% НУО. Порівняно з 2004-2009 роками знижується популярність радіо, як способу поширення інформації.

Програмна діяльність.

Більшість (72%) членських організацій звітують своїм членам, більше половини НУО – державним установам (59%) і донорам (64%). 19% організацій звітують своїм клієнтам. Цей індикатор, як свідчать дослідження за 2002-2010 роки, не є стабільним. Частка НУО, що звітують своїм клієнтам, зростає з 19% у 2002 році до 27% у 2003, а у 2004 році знову знизилась до 17%. У 2006 році кількість НУО, що звітують клієнтам, зростає до 23% та залишилася незмінною протягом 2007 року, проте у 2009 році знову знизилась до 19%³⁰.

Переважає більшість респондентів (94%) у 2010 році відзначає необхідність ознайомлення громадськості з програмною діяльністю НУО, в 2009 році цей показник становив 97%, в 2007 році цей показник становив 96% НУО (різниця значуща на рівні 1%). Кількість респондентів, що висловлюються на користь відкритості організацій у сфері фінансової діяльності становить 69% (73% у 2009 році³¹). Протягом 2002-2010 років спостерігається збільшення кількості організацій, що друкують річні звіти. Проте, у 2010 році цей показник є дещо нижчим ніж у 2009 році (50% і 58% відповідно).

Кількість представників третього сектору, **обізнаних у чинному законодавстві**, постійно змінюється: 53% у 2002 році, потім поступове збільшення до 64% у 2004 і нове зниження до 58% у 2005 році та 60% у 2006 році, 62% у 2009 році, 57% у 2010 році (різниця значуща на рівні 1%).

Найбільш поширеним джерелом інформації про **зміни/оновлення існуючих законів і регуляторних актів** серед НУО виявились Інтернет та зустрічі, семінари. Порівняно з 2009 роком, більша кількість НУО використовує Інтернет, як джерело інформації – 84% респондентів у 2010 році та 81% у 2009 році. Слід відзначити, що протягом дев'яти років роль Інтернету як джерела інформації для українських НУО постійно зростає. Одночасно для НУО дещо знизилась популярність інформаційних бюлетенів та конференцій.

Участь у **коаліціях чи робочих групах** була корисною для переважної більшості НУО. Це дозволило їм спланувати спільні акції з іншими організаціями, організації стали більш відомими, зросли можливості зустрічатись з лідерами інших НУО. 8% НУО все-таки зазначили, що участь у коаліціях чи робочих групах для них не виявилась корисною, цей відсоток залишився без змін порівняно із 2009 роком (8%), проте зменшився порівняно з 2006 роком - 14% (різниця значуща на рівні 1%). Тенденція, що простежується з 2002 року, говорить про зростання відсотку лідерів НУО, котрі є членами коаліцій. У 2002 році лише 35% лідерів НУО повідомили, що вони є членами коаліцій чи робочих груп. У 2004 року цей показник становив 41%, 2005 року зріс до 63%, а в 2006 становить 59%, в 2009 році 65% , а в 2010 році 69% (різниця значуща на рівні 1%).

²⁶ різниця значуща на рівні 1%

²⁷ різниця значуща на рівні 1%

²⁸ різниця значуща на рівні 1%

²⁹ різниця значуща на рівні 1%

³⁰ різниця значуща на рівні 1%

³¹ різниця значуща на рівні 1%

Індекс організаційної спроможності

У 2010 році показник індексу склав **0,55** (при максимальному значенні 1), що є несуттєво менше ніж у 2009 році. Найвищий показник індексу організаційної спроможності був у 2003 році – **0,63**, а найменший у 2007 році – **0,53**. *Наявність ефективних структур керівництва* є найсильнішим компонентом у індексі організаційної спроможності відповідно до даних 2010 року. Найслабшим елементом є *стратегія залучення фінансування*.

Індекс спроможності НУО України представляти інтереси й захищати права

Спроможність НУО України представляти інтереси та захищати права у 2010 році дорівнює **3,01** балам за п'ятибальною шкалою, що є несуттєво менше ніж у 2009 році. Найвищий показник даного індексу був у 2004 році – **3,06**, а найменший у 2002 році – **2,28**. Найсильнішим компонентом індексу протягом дев'яти років проведення дослідження є *збір інформації та проведення дослідження з конкретних питань*. Три роки поспіль найслабшим елементом індексу спроможності НУО представляти та захищати права є *формулювання стійкої та життєздатної позиції з конкретного питання*.

Індекс ефективності участі НУО в коаліціях та мережах

Даний індекс вперше досліджувався у 2009 році. В 2010 році індекс ефективності участі в коаліціях та мережах дорівнює **0,41**. В 2009 році даний індекс був дещо більшим і становив **0,71**. Найпопулярнішими видами співпраці серед опитаних НУО є обмін інформацією (85% опитаних НУО), зустрічі (73% респондентів), спільна діяльність (72% опитаних НУО) та партнерські проекти (60% опитаних організацій). Про свою участь в коаліціях повідомили 418 з 610 опитаних організацій, з них більшість НУО входять до 1 коаліції.

Індекс легітимності опитаних організацій

Даний індекс вперше досліджувався у 2009 році. Даний індекс вперше досліджувалося ТЦК в 2009 році та дорівнював **0,67** (при максимальному значенні 1). В 2010 році даний індекс знизився і становив **0,56**. Найвищим компонентом у даному індексі є вивчення потреб цільових груп – **0,89**, а найнижчим компонентом є участь у плануванні діяльності організації.

Додаток 1

АНКЕТА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ ТА ПОТРЕБ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

Запрошуємо Вашу організацію взяти участь у дослідженні стану розвитку НУО України у 2010 році. Дослідження має на меті визначення стану розвитку та потреб українських НУО. Дослідження проводиться Творчим центром ТЦК за фінансової підтримки програми «Об'єднуємося заради реформ» (UNITER). Протягом 2002-2009 років ТЦК проводив щорічні огляди, визначаючи масштаб, глибину та якісні показники сектору НУО в Україні. За результатами попередніх досліджень можна ознайомитися на сайті ТЦК (www.ccc-tck.org.ua) в розділах «Дослідження» та «Бібліотека». Вся інформація, надана Вашою організацією, є конфіденційною та буде представлена виключно в узагальненому вигляді.

Загальні інструкції для заповнення анкети:

- Питання цієї анкети стосуються структури, діяльності, потреб та проблем НУО. Саме тому бажано, щоб анкету заповнювала особа, яка є найбільш обізнаною з діяльністю та фінансуванням організації (наприклад, керівник; директор; заступник директора; особа, відповідальна за фінанси або діяльність організації);
- Будь ласка, позначайте лише одну відповідь, якщо не вказано інше;
- Будь ласка, не використовуйте для заповнення червоний колір ручки або олівець;
- Будь ласка, читайте питання уважно, оскільки деякі з них можуть не стосуватись діяльності Вашої організації;
- Питання анкети не повторюються, навіть якщо на перший погляд деякі з них є однаковими.
- В кінці анкети ми просимо Вас надати Ваші коментарі та думки з приводу даного дослідження, його доцільності та користі для Вашої організації та третього сектору України в цілому.

Бажаємо успіхів!

Ще раз дякуємо Вам за участь!

Інформація про Вашу організацію

(Будь ласка, переконайтесь, що ця секція заповнена повністю)

1а. Представник організації (прізвище та ім'я особи, що заповнює анкету) _____

1б. Посада в організації _____

2. Дата заповнення анкети _____

3. Назва організації _____

4. Адреса _____

5а. Телефон (_____) _____

5б. Факс (_____) _____

6а. Адреса електронної пошти _____

6б. Веб-сторінка _____

7. Дата реєстрації _____ Дата перереєстрації (якщо така була) _____

8. Форма реєстрації:

- Громадська організація Благодійна організація

9. В яких з перерахованих нижче секторів працює Ваша організація? (будь ласка, зазначте не більше ТРЬОХ секторів)

☐ Розвиток сільського господарства	☐ Права людини
☐ Розвиток бізнесу	☐ Засоби масової інформації
☐ Чорнобиль	☐ Політика, законодавство, держава
☐ Діти та молодь	☐ Професійні асоціації
☐ Громадянська освіта	☐ Релігійні асоціації

☐ Права споживачів	☐ Жінки
☐ Культура, мистецтво, література	☐ Вирішення соціальних питань
☐ Екологія, захист навколишнього середовища	☐ ВІЛ/СНІД
☐ Охорона здоров'я, медицина	☐ Регіональний розвиток
☐ Розвиток сектору НУО	☐ Не знаю
☐ Розвиток благодійності	☐ Інше (що саме) _____
☐ Корпоративна відповідальність бізнесу	☐

10. Які з нижче наведених видів діяльності проводить Ваша організація? (будь ласка, зазначте не більше ТРЬОХ видів діяльності)

☐ Захист інтересів та їх лобіювання	☐ Освітня діяльність
☐ Дослідження та аналітика	☐ Поширення інформації
☐ Адміністрування грантових програм	☐ Благодійність
☐ Тренінги та консультування	☐ Надання соціальних послуг
☐ Реабілітація	☐ Правова допомога
☐ Розробка суспільно-політичних рекомендацій	☐ Інше (що саме) _____

11. Хто є основними клієнтами Вашої організації? (будь ласка, зазначте не більше ТРЬОХ категорій клієнтів)

☐ Діти	☐ Молодь
☐ Жінки	☐ Студенти
☐ Сироти	☐ Люди мистецтва
☐ Споживачі	☐ Професійні групи
☐ Державні службовці	☐ Бізнесмени
☐ Пенсіонери	☐ Фермери
☐ Престарілі	☐ Вчені
☐ Інваліди	☐ ЗМІ
☐ Бідні і нужденні	☐ НУО
☐ Біженці	☐ Все населення
☐ Члени організації	☐ Інші (хто саме) _____
☐ Не знаю	

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

12. Що було метою створення Вашої організації? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Бажання допомогти іншим	☐ Можливість вплинути на розвиток суспільства
☐ Самореалізація засновників	☐ Обставини, що склались
☐ Допомога членам організації	☐ Інше (будь ласка, поясніть) _____
☐ Можливість одержати фінансування	

13. Чи має Ваша організація написану місію?

- Так Ні Не знаю

14. Чи знайомі члени та персонал Вашої організації з її місією та стратегічними цілями Вашої організації? (оберіть ОДИН варіант для кожної категорії; відповіді позначте галочкою (✓))

	Місія			Стратегічні цілі		
	Так	Ні	Не Знаю	Так	Ні	Не Знаю
Члени						
Персонал						

15а. Чи є в організації написаний стратегічний план?

- Так Ні (переходьте до питання 19) Не знаю

15б. Якщо так, то це план на:

☐ менше ніж на 1 рік	☐ більше ніж на 1, але менше ніж на 2 роки	☐ більше ніж на 2, але менше ніж на 3 роки	☐ Не знаю
☐ 1 рік	☐ на 2 роки	☐ 3 і більше років	

16. Хто займається розробкою Вашого стратегічного плану? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Виконавчий директор	☐ Президент	☐ Персонал
☐ Менеджери	☐ Колективний керівний орган	☐ Клієнти

30. Чи є в організації прописані адміністративні правила та процедури?

- Так Ні (переходьте до питання 32) Не знаю

31а. Хто у Вашій організації займається розробкою адміністративних правил та процедур (зазначте УСІ відповіді, що підходять)?

☐ Керівник організації	☐ Персонал
☐ Колективний керівний орган	☐ Менеджери
☐ Члени організації	☐ Інші (поясніть) _____

31б. Чи оновлювались прописані адміністративні правила та процедури протягом останнього року?

- Так Ні Не знаю

32. Чи заохочує Ваша організація професійний розвиток персоналу шляхом виділення коштів на відвідання персоналом конференцій, круглих столів або освітніх та тренінгових курсів тощо?

- Так Ні Не знаю Предмет питання відсутній

33. Хто і в якій мірі залучається до процесу прийняття рішень щодо програм та діяльності НУО? (оберіть один варіант для кожної категорії; відповіді позначте галочкою (✓)):

	Завжди	У більшості випадків	Час від часу	Іноді	Ніколи
Керівник організації					
Колективний керівний орган					
Персонал					
Менеджери					
Члени організації					
Волонтери					

34. Чи делегує керівник організації персоналу повноваження, пов'язані з програмними та/або адміністративними завданням, з тим, щоб організація могла працювати за його відсутності?

- Так Ні Не знаю Предмет питання відсутній

35. Чи існує формальна (друкована або електронна) система реєстрації документів в організації?

- Так Ні Не знаю

36а. Чи є Ваша організація членською?

- Так Ні (переходьте до питання 39) Не знаю

36б. Скільки членів нараховує Ваша організація?

- 1-10 членів 51-70 членів
 11-30 членів 71-100 членів
 31-50 членів більше 100 членів

37. Чи змінилась кількість членів організації протягом останнього року?

- Збільшилась Не змінилась (переходьте до питання 39) Зменшилась (переходьте до питання 39) Не знаю (переходьте до питання 39)

38. Якщо збільшилась, то як Ви їх залучили? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

- Власна ініціатива нових членів Через співробітників Інше (будь ласка, уточніть)
 Оголошення, інформація у ЗМІ Через особисті контакти
 Проводимо спеціальні акції Не знаю

39. Чи працюють в організації волонтери?

- Так Ні (переходьте до питання 44) Не знаю

40а. Якщо так, скільки ПОСТІЙНИХ волонтерів у Вашій НУО на даний час? _____

40б. В середньому, скільки годин на тиждень типовий волонтер працює у Вашій організації? _____

41. Чи змінилась кількість волонтерів протягом останнього року?

- Збільшилась Залишилась такою ж Зменшилась Не знаю

42. Чи змінилась кількість годин роботи волонтерів протягом останнього року?

- Збільшилась Залишилась такою ж Зменшилась Не знаю

43. Хто в основному є волонтерами у Вашій організації? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

- Студенти
- Домогосподарки
- Люди похилого віку
- Безробітні
- Отримувачі послуг
- Інше (будь ласка, уточніть) _____

43а. Чи отримують волонтери Вашої організації винагороду за свою роботу?

- Так
- Ні
- Не знаю

Якщо Так, то це (азначте УСІ відповіді, що підходять):

- Гроші
- Матеріальна допомога
- Інформаційна допомога
- Кар'єрний ріст
- Отримання знань
- Інше

44. Чи має Ваша організація письмовий план залучення фінансування щонайменше на рік?

- Так
- Ні
- Не знаю

45. Хто і в якій мірі займається залученням фінансування у Вашій організації? (оберіть ОДИН варіант для кожної категорії; відповіді позначте галочкою (✓)):

	Завжди	У більшості випадків	Час від часу	Іноді	Ніколи	Не знаю
Керівник організації						
Коллективний керівний орган						
Члени організації						
Персонал						
Фінансовий директор						
Волонтери						
Клієнти						
Інші (хто саме)						

46. Чи має Ваша організація письмовий фінансовий план організації окремо від фінансових планів проектів?

- Так
- Ні (переходьте до питання 48)
- Не знаю

47. Якщо так, то це план на: (оберіть одне)

- менше ніж на 1 рік
- 1 рік
- більше ніж на 1, але менше ніж на 2 роки
- 2 роки
- більше ніж на 2, але менше ніж на 3 роки
- Не знаю

48. Якими були основні джерела фінансування Вашої організації у 2009 році? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

- Гранти від міжнародних організацій
- Благодійні пожертви бізнесу
- Благодійні пожертви громадян
- Членські внески
- Державний бюджет
- Гранти від місцевих організацій
- Власна комерційна діяльність, така як соціальне підприємництво
- Інше (будь ласка, уточніть) _____
- Не знаю

49. Відповідно до типів джерел фінансування Вашої організації, які Ви назвали в попередньому питанні, азначте, будь ласка, відсоток фінансування, який надійшов з кожного джерела протягом 2009 року. (Будь ласка, переконайтеся, що сума відсотків дорівнює 100 та не використовуйте десяткові дроби. Наприклад, 1% або 25% - правильно, 1.01%, або 0.25 - неправильно)

	Відсоток
Гранти від міжнародних організацій	
Благодійні пожертви бізнесу	
Благодійні пожертви громадян	
Членські внески	
Державний бюджет	
Гранти від місцевих організацій	
Власна комерційна діяльність, така як соціальне підприємництво	

58а. Який відсоток фінансування надійшов від міжнародних донорів за останні 2 роки (2008-2009)? ____%

59. Чи з'явилися нові джерела фінансування в цьому році порівняно з минулим?

- Так Ні (переходьте до питання 61) Не знаю

60. Якщо так, то це:

- Гранти Благодійні пожертви громадян
 Членські внески Власна господарська діяльність
 Державний бюджет Інше (будь ласка, уточніть)
 Благодійні пожертви бізнесу _____

61. Відмітьте матеріально-технічне забезпечення Вашої організації (позначте галочкою (✓) УСІ відповіді, що підходять):

Елементи матеріального забезпечення:

Приміщення надане безплатно		Копіювальний апарат	
Власне приміщення		Комп'ютер	
Приміщення орендоване		Електронна пошта/Доступ до Інтернету	
Офісні меблі		Автомобіль	
Телефон		Інше (будь ласка, уточніть)	
Факс			

62. Чи має Ваша організація бухгалтера?

- Так Ні Не знаю

63. Чи вважаєте Ви, що бухгалтерська система Вашої організації відповідає національним або міжнародним бухгалтерським стандартам?

- Так Ні Не знаю

63а. Чи проводить Ваша організація внутрішні фінансові аудити?

- Так Ні Не знаю

64. Яке з наступних ТРЬОХ тверджень найкраще характеризує досвід проходження зовнішньої аудиторської перевірки Вашою організацією?

- Так, проходили аудит Ні, не проходили аудит і не готові
 Ні, не проходили аудит, але готові Не знаю

65. Чи встановлені у Вашій організації системи фінансового менеджменту? (планування, використання фінансів і фінансової звітності)

- Так Ні Не знаю

66. Чи відділений інституційний бюджет організації від бюджетів проектів?

- Так Ні Не знаю

66а. Чи готує Ваша організація річні бюджети?

- Так Ні Не знаю

67. Чи можуть члени організації за бажанням мати доступ до фінансових записів організації?

- Так Ні Не знаю Предмет питання відсутній

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ

• Робота з державними структурами

68. Як часто персонал або волонтери Вашої організації контактують (формально чи неформально) з державними структурами від імені НУО?

- Щоденно Щомісяця Щорічно Ніколи
 Щотижня Щоквартально Нерегулярно Не знаю

69. Хто виступає ініціатором спілкування між Вашою НУО та державними структурами?

- НУО Державні структури Обидві сторони Інше Не знаю Предмет питання відсутній

70. Скільки проектів Ваша організація виконала спільно з органами влади за минулий рік?

- 0 1-2 3-5 Більш ніж 5 Не знаю

71. На Вашу думку, яке з наступних тверджень найкращим чином описує рівень співпраці НУО та державних структур на національному рівні?

- Високий рівень співпраці Середній рівень співпраці Низький рівень співпраці Немає співпраці Не знаю

72. Що, на Ваш погляд, заважає співпраці між НУО та державними структурами на національному рівні? (виберіть УСІ відповіді, що підходять)

- Небажання співпрацювати з боку НУО Нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур
 Небажання співпрацювати з боку владних структур Нерозуміння корисності такої співпраці з боку НУО
 Недостатній професіоналізм НУО Інше (будь ласка, уточніть) _____
 Недостатня інформованість владних структур про діяльність НУО Не знаю

73. На Вашу думку, яке з наступних тверджень найкращим чином описує рівень співпраці НУО та державних структур на регіональному або місцевому рівні?

- Високий рівень співпраці Середній рівень співпраці Низький рівень співпраці Немає співпраці Не знаю

74. Що, на Ваш погляд, заважає співпраці між НУО та владними структурами на регіональному або місцевому рівні? (виберіть УСІ відповіді, що підходять)

- Небажання співпрацювати з боку НУО Нерозуміння корисності такої співпраці з боку владних структур
 Небажання співпрацювати з боку владних структур Нерозуміння корисності такої співпраці з боку НУО
 Недостатній професіоналізм НУО Інше (будь ласка, уточніть) _____
 Недостатня інформованість владних структур про діяльність НУО

• Робота з іншими НУО

75. В якій мірі Ви обізнані з діяльністю інших організацій, які займаються такими ж або подібними питаннями на міжнародному, національному, регіональному або місцевому рівнях? (оберіть ОДИН варіант для кожної категорії; відповіді позначте галочкою (✓)):

Рівень	Досить обізнані	Частково обізнані	Зовсім не обізнані	Не знаю
Міжнародний				
Національний				
Регіональний				
Місцевий				

76. Чи співпрацюєте Ви з іншими НУО?

- Так Ні (переходьте до питання 79) Не знаю (переходьте до питання 79)

77. Яким чином Ваша організація співпрацювала з іншими НУО? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Обмін інформацією	☐ Партнерські проекти
☐ Спільна діяльність	☐ Надання послуг
☐ Зустрічі	☐ Інше (будь ласка, уточніть)
☐ Консультації	

78. Які переваги співпраці між Вашою та іншими НУО? (виберіть УСІ відповіді, що підходять)

- Не була успішною Зекономили ресурси Залучили додатковий досвід до програми Розширили діяльність та результативність програми Інше (будь ласка, уточніть) _____

79. Чи вважаєте Ви, що НУО співпрацюють недостатньо?

- Так Ні (переходьте до питання 81) Не знаю

80. Що, на Ваш погляд, заважає співпраці між НУО? (виберіть УСІ відповіді, що підходять)

☐ Конкуренція за фонди та ресурси	☐ Немає необхідності
☐ Амбіційність лідерів та конфлікти між ними	☐ Труднощі, які виникають в процесі співпраці
☐ Недостатній професіоналізм НУО	☐ Недостатність інформації про діяльність та місії інших НУО
☐ Інше _____	

81. Чи є Ваша організація членом коаліції чи мережі чи робочої групи?

- Так Ні Не знаю

Якщо так, то до скількох об'єднань входить Ваша організація (вказіть число) _____

82. Як би Ви охарактеризували попередній досвід Вашої НУО щодо участі у коаліціях або робочих групах? (виберіть УСІ відповіді, що підходять)

- Участь не була корисною
 В результаті сплановано спільні акції
 НУО стала більше відомою
 Збільшення можливостей залучення клієнтів
 Отримання можливості зустрітись з лідерами інших НУО
 Інше _____

• Робота з бізнесом

83. З якою кількістю бізнес-структур співпрацює Ваша організація?

- 0 (переходьте до питання 85) 1-2 3-5 більше ніж 5 Не знаю

84. Які основні причини цієї співпраці? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Залучити фінансування (в грошовій формі)	☐ Ми використовуємо їх досвід, щоб покращити наші програми та/або послуги
☐ Залучити допомогу в негрошовій формі	☐ Партнерство у певній діяльності
☐ Інше (будь ласка, уточніть) _____	

85. Чи вважаєте Ви, що НУО та бізнес-структури співпрацюють недостатньо?

- Так Ні (переходьте до питання 87) Не знаю

86. Що, на Ваш погляд, заважає співпраці між НУО та бізнесом? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Небажання співпрацювати з боку НУО	☐ Труднощі, які виникають в процесі співпраці
☐ Небажання співпрацювати з боку бізнесу	☐ Незнання бізнес-структур про діяльність НУО
☐ Недостатній професіоналізм НУО	☐ Інше (будь ласка, уточніть) _____
☐ Немає необхідності	

• Робота з донорськими організаціями

87. Чи співпрацює Ваша організація з донорськими організаціями?

- Так Ні (переходьте до питання 89) Не знаю

88. Яким чином Ваша організація співпрацює з донорськими організаціями? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Суб-контрактер	☐ Партнер
☐ Грантист	☐ Інше (будь ласка, уточніть): _____
☐ Виконавчий партнер	

• Робота з громадськістю

89. Як часто члени Вашої організації зустрічаються з людьми, на яких спрямована діяльність Вашої організації?

☐ Щоденно	☐ Щомісяця	☐ Щорічно	☐ Ніколи
☐ Щотижня	☐ Щоквартально	☐ Нерегулярно	☐ Не знаю

90. Як Ваша організація зазвичай поширює інформацію про себе та власну діяльність? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Подаємо інформацію в пресу	☐ Через веб-сторінку інших НУО
☐ Видаємо власний бюлетень	☐ Проводимо презентації

- Поширюємо буклети, листівки про організацію
- Через власну веб-сторінку
- Видаємо річні звіти
- Інше (будь ласка, уточніть): _____

91. На Вашу думку, яке з наступних тверджень найкращим чином описує рівень обізнаності громадськості про діяльність Вашої НУО?

- Знає, що НУО існує
- Знає про діяльність НУО
- Підтримує власною участю
- Не знають

• **Робота із засобами масової інформації**

92. На Вашу думку, як часто Ваша НУО співпрацює зі ЗМІ?

- Регулярно (1 раз на місяць)
- Епізодично (1 раз на 6 місяців)
- Ніколи
- Не знаю

93. В яких ЗМІ найчастіше виходила інформація про Вашу діяльність протягом останнього року? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

- Газети
- Журнали
- Радіо
- Телебачення
- Жодне
- Інтернет
- Інше (будь ласка, поясніть) _____

ПРОГРАМНА ДІЯЛЬНІСТЬ

• **Розробка програм**

93а. Чи програмна діяльність вашої організації будується на визначеній місії діяльності організації?

- Так
- Ні
- Не знаю
- Предмет питання відсутній

94. З наведеного нижче переліку, хто і наскільки інтенсивно, бере участь у плануванні програмної діяльності? (оберіть ОДИН варіант для кожної категорії; відповіді позначте галочкою (✓)):

	Завжди	У більшості випадків	Час від часу	Іноді	Ніколи	Не знаю
Керівник організації						
Колективний керівний орган						
Персонал						
Фінансовий директор						
Члени організації						
Волонтери						
Клієнти						
Інші (хто саме)						

95а. Чи вивчаєте Ви потреби цільових груп, на які буде спрямований проект/програма?

- Так
- Ні
- Не знаю
- Предмет питання відсутній

95аа. Клієнти, яким надає послуги Ваша організація є люди з (виберіть всі, які підходять):

- ◆ Вашого оточення _____
- ◆ Вашого району _____
- ◆ Вашої громади _____
- ◆ Вашої області _____
- ◆ Вашого міста _____
- ◆ Інше _____

95аб. В середньому, скільки прямих клієнтів обслуговує Ваша організація?

- ◆ За тиждень _____
- ◆ За рік _____
- ◆ За місяць _____
- ◆ Інше _____

95бб. Чи ведеться облік клієнтів у Вашій організації, яким надаються послуги?

- Так
- Ні
- Не знаю
- Предмет питання відсутній

95ба. Чи Ваша організація має механізм зворотнього зв'язку щодо послуг організації?

- Так
- Ні
- Не знаю
- Предмет питання відсутній

95б. Скільки програм/ проектів було виконано Вашою організацією за минулий рік?

- 0
- 1-3
- 4-5
- Більше ніж 5
- Не знаю

95в. Чи проводить, зазвичай, Ваша організація оцінки своїх програм/ проектів?

- Так Ні (переходьте до питання 98) Не знаю

96. Якщо так, то що спонукало Вас провести останню оцінку? (виберіть УСІ відповіді, що підходять)

- Вимога донорів Вимога уряду Інше
 Вимога клієнтів Потреби внутрішнього менеджменту Не знаю

97. При проведенні оцінки чи користується Ваша організація послугами зовнішніх експертів?

- Так Ні Не знаю

ПІДЗВІТНІСТЬ. ЕТИЧНІ НОРМИ. ПРОФЕСІОНАЛІЗМ. ЗАКОНОДАВСТВО

98. Кому звітує Ваша організація? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

- Державним установам Донорам
 Членам організації Інше (будь ласка, уточніть):
 Клієнтам _____

99. На Вашу думку, чи повинна бути діяльність НУО відкритою для громадськості у таких сферах як

	Так	Ні
Програмна діяльність	☐	☐
Фінансова діяльність	☐	☐
Не знаю	☐	

100. Чи готує Ваша організація річний звіт ?

- Так Ні (переходьте до питання 101) Не знаю

100а. В якій формі і де Ви оприлюднюєте річний звіт? (зазначте УСІ відповіді, що підходять)

Форма	На сайті НУО	На веб-ресурсах інших НУО	Через електронну розсилку	У ЗМІ	Через поштову розсилку	На заходах НУО	Інше(будь ласка, уточніть)
Електронна	☐	☐	☐	☐	-		
Друкована	-	-	-	-	☐	☐	

100аа. Кому із нище зазначених груп Ви надсилаєте річний звіт?

- Державним установам Донорам
 Членам організації Інше (будь ласка, уточніть):
 Клієнтам _____

101. Чи брали Ви або Ваш виконавчий директор участь у тренінгу з розвитку професійних стандартів протягом останнього року?

- Так Ні Не знаю Предмет питання відсутній

102. На Вашу думку, чи потрібен сектору громадських організацій етичний кодекс/професійні стандарти?

- Так Ні Не знаю

103. Чи є Ви особисто членом будь-якої професійної асоціації?

- Так(скільких?____) Ні Не знаю

104. Чи має Ваша організація визначені та написані етичні норми?

- Так Ні Не знаю

105. Наскільки Ви обізнані з чинним законодавством, яке регулює діяльність НУО?

- Досить обізнані Частково обізнані Зовсім не обізнані Не знаю

106. На Вашу думку, які фактори є основними законодавчими перешкодами для розвитку третього сектору? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Законодавство в цілому	☐ Пасивність НУО у забезпеченні того, щоб закони та регуляторні акти належним чином втілювались в життя
☐ Податкове законодавство	☐ Перешкод для розвитку немає
☐ Недостатньо знань про закони та регуляторні акти	☐ Інше _____
☐ Недостатньо досвіду втілення законів та регуляторних актів	☐ Не знаю

107. З яких джерел Ви дізнаєтесь про зміни/оновлення існуючих законів та регуляторних актів? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Інформаційні бюлетені для НУО	☐ Зустрічі/семінари
☐ Інтернет	☐ Конференції
☐ Електронна розсилка	☐ Інше (будь ласка, уточніть) _____

ПИТАННЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА ЗАХИСТУ ПРАВ

108а. Чи збирає Ваша НУО інформацію та досліджує питання, які є дуже важливими для клієнтів?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

108б. Чи досліджує Ваша НУО відповідні державні установи та їх роль у вирішенні цих питань? (які стосуються цілей та завдань НУО та важливі для клієнтів та отримувачів послуг)

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

108в. Чи визначає Ваша НУО інтереси всіх зацікавлених осіб у питаннях, що є важливими для клієнтів Вашої НУО?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

108г. Чи проводить Ваша НУО детальний аналіз з метою вироблення життєздатної та стійкої суспільно-політичної позиції стосовно важливих для клієнтів питань?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

109а. Чи зустрічаються члени Вашої НУО систематично і обговорюють зібрану інформацію?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

109б. Чи заохочує Ваша НУО зворотній зв'язок від громадськості через організацію громадських зустрічей, фокус груп, конференцій, семінарів, залучення до програмної діяльності або іншими подібними методами?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

109в. Чи проводить Ваша НУО кампанії для засобів масової інформації з метою підтримки власної позиції?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

109г. Чи відбуваються у Вашій організації зміни стратегії відповідно до отриманого зворотного зв'язку від клієнтів, членів організації або громадськості?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

110а. Чи записує Ваша НУО політичні цілі та завдання, яких збирається досягти?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

110б. Чи різняться формулювання цілей відповідно до різних аудиторій та груп?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

110в. Чи використовує Ваша НУО зібрану з різних джерел інформацію для аргументації позиції, цілей та завдань?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

111а. Чи збирає Ваша НУО пожертви від членів, зацікавлених громадян та/або інших організацій (бізнес, фонди, релігійні групи) для досягнення мети організації щодо вирішення певної проблеми?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

111б. Чи Ваша НУО має та виділяє ресурси, такі як час та фінанси, для представлення та захисту прав?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

111в. Чи використовує та координує Ваша НУО волонтерську працю для вирішення питань у представленні та захисті прав?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

111г. Чи збирає Ваша НУО внески із зовнішніх джерел таких як донори, бізнес, локальні організації та інших для представлення та захисту прав та інтересів?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

112а. Чи прагне Ваша НУО бути залученою до коаліцій та мереж з іншими групами або особами з подібними інтересами для спільного вирішення питань, які є важливими для клієнтів?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

112б. Як часто Ваша організація виступає формальним чи неформальним учасником коаліції або мережі?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

112в. Чи виступає Ваша організація ініціатором формування коаліцій, мереж або спільних робочих груп з метою вирішення важливих для клієнтів питань?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

113а. Чи розробляє Ваша НУО план комунікації?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

113б. Чи працює Ваша НУО із ЗМІ, такими як газети, радіо, телебачення з метою поінформувати громадськість про діяльність організації?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

113в. Чи організовує НУО зустрічі, семінари або інші заходи з метою інформування громадськості про позицію чи діяльність організації?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

113г. Чи працює Ваша НУО над проведенням подальших заходів з метою отримання зворотного зв'язку від громадськості з питань важливих для клієнтів?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

113д. Як часто Ваша НУО переглядає свою стратегію або задекларовану позицію відповідно до отриманого зворотного зв'язку від зацікавлених сторін, включаючи партнерів по коаліції?

Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

114а. Чи заохочує Ваша НУО відповідні дії членів, громадян або клієнтів такі як написання листів законодавцям щодо важливих для клієнтів питань?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

114б. Чи проводить Ваша НУО активне лобювання позицій щодо політичних рішень, наприклад, оголошення на слуханнях, особисті візити до законодавців тощо?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

114в. Як часто Ваша організація здійснює моніторинг законодавчої діяльності, що стосується важливих питань або мети та завдань НУО, на місцевому або національному рівні?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

114г. Чи здійснювала Ваша НУО коли-небудь мобілізацію громади щодо рішень, які приймаються місцевими або національними владними структурами щодо важливих для клієнтів питань?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

114д. Чи залучає та виділяє НУО ресурси для діяльності з моніторингу політичних заходів?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

114е. Чи здійснює Ваша НУО моніторинг та чи підвищує громадську обізнаність щодо законів та поправок, впроваджених внаслідок рекомендацій, наданих Вашою організацією?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

114є. Чи переглядає Ваша НУО власний підхід до вирішення політичних питань, якщо здійснені заходи виявились неефективними?

- Завжди У більшості випадків Час від часу Інколи Ніколи Не знаю

115а. В якій мірі були прийняті Ваші рекомендації/пропозиції до нормативно правових актів(НПА)? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Всі пропозиції включенні в проект НПА	☐ Жодна пропозиція не включена до проекту НПА
☐ Більшість пропозицій включенні в проект НПА	☐ Пропозиції знаходяться на стадії розгляду
☐ Лише деякі пропозиції включенні до проекту НПА	☐ Інше _____
	☐ Не знаю

115б. Які нормативно-правові акти було прийнято за результатами реалізації кампанії?

☐ Акти	☐ Рішення	☐ Внесено до пріоритетів	☐ НПА не було прийнято	☐ Не знаю	☐ Інший варіант

115в. Яка була роль Вашої організації у кампанії громадського представництва? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Організація медіа кампанії	☐ Розробка кампанії
☐ Організація заходів	☐ Моніторинг змін
☐ Внесення експертних пропозицій	☐ Інше _____
	☐ Не знаю

ІСНУЮЧІ ПОТРЕБИ ТА НЕОБХІДНА ДОПОМОГА

116. На Вашу думку, внутрішніми проблемами Вашої організації є (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Нечітко сформульована та визначена мета діяльності	☐ Недостатня забезпеченість обладнанням
☐ Хаотична діяльність	☐ Немає доступу до електронної пошти, Інтернету
☐ Відсутність планування діяльності	☐ Недостатня співпраця з ЗМІ
☐ Недостатнє фінансування	☐ Недостатня співпраця з органами влади
☐ Невміле керівництво організацією	☐ Недостатня співпраця з бізнесом
☐ Конфлікти в організації	☐ Низький імідж організації
☐ Невміле управління фінансами	☐ Інше (будь ласка, азначте, що саме):
☐ Недостатня кількість кваліфікованого персоналу	_____

117. На Вашу думку, зовнішніми проблемами Вашої організації є (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Недосконале законодавче забезпечення діяльності НУО	☐ Низька зацікавленість діяльністю НУО в цілому з боку ЗМІ
☐ Недосконале податкове законодавство	☐ Низька зацікавленість діяльністю НУО в цілому з боку органів влади
☐ Неможливість продавати свої послуги	☐ Низька зацікавленість діяльністю НУО в цілому з боку громадськості
☐ Несприятлива громадська думка про НУО	☐ Низька зацікавленість діяльністю НУО в цілому з боку бізнесу
☐ Нескоординована діяльність інших НУО	☐ Інше (будь ласка, азначте, що саме):
☐ Висока конкуренція за фінансові ресурси серед НУО	_____

118. Яка допомога потрібна Вашій НУО взагалі? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Фінансова	☐ Співпраця з органами влади
☐ Обладнання	☐ Співпраця з іншими НУО
☐ Приміщення	☐ Обмін досвідом з іншими НУО
☐ Інформація	☐ Доступ до Інтернет
☐ Навчання	☐ Інша (яка саме)
	_____

119. Яка допомога потрібна від ТЦК? (азначте УСІ відповіді, що підходять)

☐ Інформація про НУО	☐ Інформація про організації, подібні до Вашої за кордоном	☐ Оцінка рівня організаційного розвитку Вашої організації
☐ Доступ до бази даних НУО України	☐ Консультації	☐ Публікації
☐ Інформація про донорські програми	☐ Оцінка проєктів/програм Вашої організації	

120. Будь ласка, зазначте які тренінги були б корисні для вашої організації?

☐ Написання проекту	☐ Моніторинг та оцінка проекту
☐ Менеджмент проекту	☐ Ефективне керівництво НУО
☐ Менеджмент НУО	☐ Керівництво НУО: від теорії до практики
☐ Створення соціальних підприємств	☐ Рада Директорів: для чого і як?
☐ Тренінг для тренерів – TOT	☐ Місія, бачення, структура, лідерство
☐ Ефективні тренерські технології	☐ Введення до управлінського консультування
☐ Стратегічне планування	☐ ПР технології під час виборчих кампаній (1-й та 2-й рівні)
☐ Фінансовий менеджмент	☐ Мистецтво фандрейзингу і не тільки
☐ Робота з персоналом	☐ Введення у виборчу кампанію
☐ Робота з волонтерами	☐ Взаємодія НУО та ЗМІ під час виборчих кампаній
☐ Громадсько-ділові відносини НУО з урядовими, бізнесовими структурами та зі ЗМІ	☐ Громадський правозахист
☐ Принципи життєздатності НУО	☐ Просвіта виборців
☐ Розв'язання конфліктів	☐ Мобілізація виборців
☐ Представлення та захист прав	☐ Особливості роботи з соціально-незахищеними категоріями населення
☐ Лобювання інтересів та побудова коаліцій	☐ Принципи працевлаштування
☐ Стратегія роботи із засобами масової інформації	☐ Організація роботи з родинами, які виховують дитину-інваліда
☐ Ефективна комунікація, презентація та ведення переговорів	☐ Психо-соціальна реабілітація дітей і молоді з особливими потребами
☐ Написання звітів	☐ Практичне право
☐ Управління людськими ресурсами	☐ Права дитини
☐ Мистецтво продажів	☐ Права людини
☐ Управління продажами	☐ Оцінка на основі участі
☐ Соціальний маркетинг	☐ Організація не має потреби в тренінгах
☐ Управління часом	☐ Інші теми: _____
☐ Вивчення потреб	
☐ Побудова команди	

121. Яка допомога потрібна від органів влади?

☐ Інформаційна	☐ Приміщення
☐ Фінансова	☐ Спільні проекти
☐ Моральна	☐ Інша (яка саме): _____
☐ Не заважати	

Щиро дякуємо Вам за виділений час на заповнення цієї анкети!

Дата повернення заповненої анкети “ ____ ” _____ 2010 року

Підпис регіонального координатора опитування _____

Ми будемо дуже вдячні, якщо Ви висловіте коментарі та думки з приводу даного дослідження, його доцільності та користі для Вашої організації та третього сектору України в цілому.

Коментарі: _____

Додаток 2

Словник термінів

Групи інтересів (INTEREST GROUPS) – усі ті, хто перебуває поза владою і має якийсь інтерес щодо рішення, що ухвалюється. Переважно це інституційовані групи, які не тільки зацікавлені, але і мають важелі впливу на розвиток ситуації.

Стейкхолдери (STAKEHOLDERS) – усі ті, хто має стосунок до вирішення питань прийняття рішень (у владі та поза владою) та чий позиції варто брати до уваги, тому що вони можуть вплинути на процес ухвалення та впровадження рішень.

Заінтересовані сторони/групи – люди, організації, стан яких може змінитися внаслідок ухвалення певного рішення та чий досвід та позицію необхідно враховувати при ухваленні рішення.

Конфлікт - це відсутність згоди між двома чи декількома суб'єктами, зіткнення протилежних сторін, сил, які можуть бути конкретними особами або групами працівників, а також: внутрішній дискомфорт однієї людини.

Громадськість – соціально-активна частина суспільства, яка на добровільних засадах бере участь у суспільному житті країни, громади. Для громадськості характерні: потреба у спілкуванні; орієнтація на колективну діяльність; пріоритет громадських інтересів над індивідуальними, активне вираження своєї суспільної позиції тощо. Важливою сферою діяльності громадськості є її участь у державно-правових заходах, в управлінні справами місцевої громади.

Громадянське суспільство – це сфера і тип взаємодії, певна модель соціальної організації, а, отже, цей термін необхідно вживати на означення структурно визначеної, інституалізованої підсистеми суспільства (А.Колодій).

Громадянське суспільство - сукупність інституцій, члени яких головним чином беруть участь в складній системі недержавної діяльності.

Термін «**Громадянське суспільство**» зазвичай використовується для позначення інституцій, організацій, мереж та приватних осіб (та їхнє значення), що охоплює сім'ю, державу і бізнес; та пов'язані із загальногромадянськими правилами, котрі громадяни асоціюють з добровільно просуваним спільним інтересом (CIVICUS, 2001). Організації громадянського суспільства включають асоціації, рухи, мережі, групи громадян, організації споживачів, асоціації малого бізнесу, жіночі групи та НУО.

Громадський моніторинг – це заплановане, систематизоване, експертне, об'єктивне дослідження вибраної ділянки громадської діяльності яке проводиться за прийнятою схемою з метою досягнення змін. Будь який моніторинг має на меті змінити ситуацію в кращу сторону, тому його результати завжди доносяться до населення і тих осіб, котрі можуть якимось чином вплинути на вирішення цієї проблеми.

Громадський моніторинг органів державної виконавчої влади – це системне комплексне дослідження їх діяльності щодо технології підготовки та прийняття рішень, контролю за їх виконанням. Метою громадського моніторингу є виявлення суспільно-важливих потреб та очікувань; вирішення питань, які потребують оперативного втручання. Результати громадського моніторингу є основою

для адекватного реагування органів державної влади в поточній роботі, під час стратегічного планування та визначення пріоритетних напрямків функціонування та діяльності влади.

Громадський моніторинг здійснюється шляхом:

- репрезентативного опитування за наперед визначеними критеріями;
- відслідковування процесу здійснення урядової політики, її динаміки та тенденцій, а також стану справ у відповідних сферах;
- збору та накопичення інформації, аналізу матеріалів ЗМІ щодо думки громадськості про діяльність влади.

Ендавмент / Цільовий капітал / (Endowment) – це передані фінансові чи матеріальні (нерухоме майно, твори мистецтва тощо) ресурси установі для вирішення певних проблем про умові, що передані ресурси залишаються недоторканими вічно чи на визначений період часу. Це дає змогу переданим ресурсам впливати протягом довгого періоду часу, а не бути використаним одномоментно. Загальна вартість капіталу установи складає інституційний цільовий капітал.

Послуги (Public services) відносяться до послуг, які держава надає громадянам. Вони включають захист та здійснення правосуддя, економічний розвиток та соціальні послуги. «Соціальні послуги» є частиною державних послуг та відносяться до наступних послуг: освітні, охорона здоров'я, підтримка сиріт та людей старшого віку (ООН, 1999). Пінто виділив три основні функції державних послуг, а саме, забезпечення, виробництво та надання. Однак, для уникнення плутанини в цьому звіті використовується тільки поняття «надання».

Корпоративна благодійність – це надання бізнес-компанією коштів, матеріальної негрошової допомоги, послуг, волонтерів та інших ресурсів громадським або благодійним організаціям для досягнення ними власної місії

Благодійність – подавання приватними особами матеріальної допомоги, підтримки бідним, сиротам і іншим (Словник української мови).

Благодійність є добровільна соціальна діяльність, пов'язана з безоплатною передачею матеріальних цінностей, у тому числі й створених працею в процесі самої благодійної

Благодійництво – добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство (Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації”)

Благодійна діяльність – добровільна безкорислива діяльність благодійних організацій, що не передбачає одержання прибутків від цієї діяльності (Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації”)

Благодійна організація недержавна організація, головною метою діяльності якої є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб (Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації”)

Благодійники – фізичні та юридичні особи, які здійснюють благодійництво в інтересах набувачів благодійної допомоги (Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації”)

Громадська організація (вживається також: неурядова організація (НУО), недержавна організація (НДО) – добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної ре-

алізації громадянами своїх прав і свобод (Закон України «Про об'єднання громадян»)

Набувачі благодійної допомоги – фізичні та юридичні особи, які потребують і отримують благодійну допомогу (Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»)

Меценатство - добровільна безкорислива матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними особами набувачів благодійної допомоги (Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»)

Спонсорство – добровільна матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними та юридичними особами набувачів благодійної допомоги з метою популяризації виключно свого імені (найменування), свого знака для товарів і послуг (Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»)

Філантропія (гр., людинолюбство) – заступництво, матеріальна допомога, яку подають заможніші верстви населення біднішим; благодійність (Тлумачний словник української мови)

Філантропія – сприяння окремих осіб чи груп громадян добробуту людей через надання послуг чи коштів. Філантропія відрізняється від благодійності та милосердя тим, що вона спрямована на великі групи людей та установи, організації, а не на окремих індивідів (The World Book Encyclopedia- Vol.15.- P. 368).

Державна політика – це комбінація цілей, законів, правил та пріоритетів у фінансуванні, які приймаються урядовими інституціями і які показують потреби і проблеми, які уряд збирається вирішувати і на які будуть витрачені народні кошти. Державна політика формується народними депутатами на національному, обласному та місцевому рівнях за допомогою законотворчого процесу. Мета та завдання державної політики визначаються законом. Бюджет та податкова політика приймається законодавчими органами, які теж визначають пріоритети у надходженнях до бюджету та пріоритети бюджетних витрат на всіх рівнях уряду.

Саме в такому значенні розуміється державна політика та її напрямки (зовнішня, внутрішня, економічна, соціальна). *Саме політика як курс дій є предметом аналізу політики.*

Публічна (місцева) політика – це відносно стабільна, організована й цілеспрямована дія/без дія влади, здійснювана нею безпосередньо чи опосередковано щодо певної суспільної проблеми або їхньої сукупності і яка впливає на життя суспільства.

Навіщо потрібен аналіз політики?

- Визначення впливу даної політики на суспільство та його окремі групи
- Отримання аргументів для обґрунтування позиції вашої організації щодо даного питання
- Можливість впливати на формування та прийняття рішення
- Можливість залучення ЗМІ та громадськості

Питання, на які потрібно отримати відповіді шляхом аналізу політики:

- Які позитивні та негативні сторони існуючої політики?
 - Що саме ви хочете змінити? Чому?
 - Якого результату ви прагнете добитися?
 - Які рівні прийняття рішень доступні вашому впливу?
 - Які найважливіші фактори (змінні) мають бути враховані для розробки ефективної політики?
 - Які засоби впливу на прийняття рішень є у вашому розпорядженні?
 - Які ресурси для здійснення впливу є у вашому розпорядженні?
-

- Як використати ці ресурси найбільш ефективно?

Місцями впливу є такі місця, де державна створюється політика. Лобіювання частіше за все направлене на законодавчі органи – Верховна рада, комітети ВР, обласні, міські та районні ради та інші місцеві органи. Адміністративна система уряду теж є тим місцем, де приймаються зміни до адміністративних правил та процедур. Деякі рішення приймаються судами і НУО можуть завадити прийняттю рішення через подання позову у суд. НУО повинні вміло вибрати “місця впливу” з тим, щоб не лише необхідні проблеми були вирішені позитивно, але їх зусилля принесли максимальну користь.

Маргуліс та Уоллі (1973) тлумачать **організаційну культуру** як сукупність переконань, цінностей та моделей поведінки, якими характеризується організація. Пітерс та Уотерман (1982) розглядають організаційну культуру, як систему систему культурних цінностей, котрі проявляються у різних культурних сферах. Організаційна культура розглядається як важливий компонент організаційного успіху, та характеризується здатністю членів організації розуміти особливості бачення організації (Каразанос, 1998). Ключовою особливістю є те, що культура навчає нових членів, як правильно поводитися в організації, тим самим забезпечуючи сталість та розвиток (Маул та інші, 2001). Найбільш прийнятним визначенням організаційної культури є :

«**Модель основних припущень** - винайшов, відкрив або покращив розроблена даною групою, вчить справлятися зі своїми проблемами викликаними зовнішніми чинниками та внутрішньою інтеграцією – модель працювала досить добре, щоб вважатися дієвою і бути викладеною новим членам, як правильний спосіб сприймати, обмірковувати та відчувати такі проблеми.» (Шейн 1985).

Шейн (1985) вказав, «**Організаційна культура** може визначити ступінь ефективності організації, через її «міцність» чи через її «тип», та продовжив: «Мій власний досвід та багато робіт в сфері організаційної теорії, стратегії та організаційного розвитку дає можливість робити припущення, що вивчення культурних питань на організаційному рівні є крайнє необхідним для того щоб зрозуміти яким чином вони діють, як вплинути на їхній розвиток або покращити».

(Мартін 1994) визначає поняття **філантропія**, як особистий волонтерський внесок для досягнення громадських цілей, не важливо чи є цей внесок великим або маленьким, чи це гроші або час, чи відбувається це на місцевому рівні або на міжнародному, цілей гуманітарних, культурних, громадських, релігійних, екологічних або взаємної допомоги.

Анхей (2001) представила наступне робоче визначення **фонду** для того щоб виділити загальні засади організацій з різних регіонів та країн: «**Фонд** - це активна, фінансова або інша установа яка є приватною, самокерованою, неприбутковою та громадсько-захисною». Це визначення використовується у дискусії Європейського фонду.

Менш формальне визначення для Сполучених Штатів було запропоновано Андрієм у 1956 році, воно звучить так: «**Фонд** - це неурядова, неприбуткова організація, з власними коштами та програмою управління власними довіреними особами та директорами, створених для підтримки або допомозі освітнім, соціальним, благодійним, релігійним чи іншим видам діяльності, що сприяють загальному добробуту, в першу чергу надання грантів (Центр засновників 1993).

Анхайер (2001) говорить, що фонди можуть виконувати чотири основні функції :

1. Основною функцією благодійних організацій та фондів є *перерозподілення* благ від більш забезпечених до менш забезпечених;
2. Основною функцією благодійних організацій та фондів є *ефективність* у наданні послуг та розподіленні благодійних коштів;

3. Основною функцією благодійних організацій та фондів є *започаткування та підтримка* бажаних змін в суспільстві;
4. Основною функцією благодійних організацій та фондів є *підтримка різноманіття* у думках, підходах та наданні послуг.

Сприятливе середовище – це сполучення взаємопов'язаних умов, таких як, правові, фінансові, інформаційні, політичні і культурні – які впливають на спроможність учасників брати участь у процесах розвитку на стійкій та ефективній основі (Тхіндва 2001). Існує п'ять категорій загальноприйнятих умов : економічні, політичні, адміністративні, соціокультурні та ресурси (Лустзаус 1995).

“Роль благодійних організацій у забезпеченні публічного сервісу розглядається, як спроможність цієї організації надавати послуги, об'єднувати та представляти інтереси, проводити політичну адвокацію та здійснювати моніторинг”.

Дослідження використовує наступні визначення для **благодійності**. Благодійність – це найлегший спосіб прийняти участь чи подарунок котрий проносить користь суспільству в цілому або установи, створенні для допомоги нужденним, або фонд створений для поширення громадських благ.

Для зручності термін **сектор благодійності** використовується для позначення групи благодійних організацій та фондів, коли **сектор НУО** може включати об'єднання громадян. Третій сектор включає обидва типи організацій, а саме, благодійні та громадські організації. Термін **організації громадянського суспільства** позначає організовані групи громадян та може включати не лише ОГС.

Благодійністю є добровільна соціальна діяльність, пов'язана з безоплатною передачею матеріальних цінностей, у тому числі створених працею в процесі самої благодійної організації.

Список використаної літератури

- Anheier, H. (2001). Foundations in Europe: A comparative perspective. Civil Society Working Paper 18. Downloaded from www.lse.ac.uk/depts/ccs on May 30, 2004.
- Anheier, H. (2002). The third sector in Europe: Five theses. Civil Society Working Paper 12. Downloaded from www.lse.ac.uk/depts/ccs on May 30, 2004.
- Avina, J. (1993). The evolutionary life-cycles of non-governmental development organizations. *Public Administration and Development*, 13.
- Brinkerhoff, D. (2004). The enabling environment for implementing the Millennium development goals: Government actions to support NGOs. Paper presented at George Washington University conference, May 12-13, 2004.
- Carothers, T. (1999). Aiding democracy abroad: the learning curve. Carnegie Endowment. Carothers, T. (2002). The end of the transition paradigm. *Journal of Democracy*, 13(1).
- Edwards, M. (1996). NGO performance: what breeds success? London: Save the Children Fund – UK.
- Edwards, M. (1996). International development NGOs: legitimacy, accountability, regulation and roles. Discussion paper for the Commission of the Future of the Voluntary Sector and the British Overseas Aid Group (BOAG). Mimeo.
- Edwards, M. (1997). Organizational learning in NGOs: what have we learned? *Public Administration and Development*, 17(2).
- Edwards, M. and Hulme, D. (1994). NGOs and development: performance and accountability in the “New world order”. London: Save the Children Fund (UK).
- Edwards, M. and Hulme, D. (Ed.). (1996). *Beyond the magic bullet*. Kumarian Press.
- Edwards, M. and Hulme, D. (Ed.). (1997). *NGOs, states and donors: too close for comfort?* New York: St. Martin’s Press.
- Evers, A. and Leville, J.L. (2004). (Eds.). *The Third Sector in Europe*. Northampton, MA: Edward Elgar.
- Fowler, A. (1997). *Striking a balance: a guide to enhancing the effectiveness of NGOs in international development*. London: Earthscan.
- Frumkin, P. (2002). *On being nonprofit*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Gronbjerg, K. and Salamon, L. (2003). Devolution, marketization, and the changing shape of government-nonprofit relations. In Lester Salamon (Ed.). *The state of nonprofit America*.
- Hulme, D. and Edwards, M. (eds). (1997). *NGOs, states and donors: too close for comfort?* New York: St. Martin’s Press.
- Najam, A. (2000). The four C’s of government-third sector relations. *Nonprofit Management and Leadership*, 10(4).
- Salamon, L. (1994). The rise of the nonprofit sector. *Foreign Affairs* 73, no.4, pp.111-24
- Salamon, L. (1999). Government-nonprofit relations in international perspective. In Boris, E. and Steuerle, E. (1999). (Eds.) *Nonprofits and government: Collaboration and conflict*. Washington, D.C.: The Urban Institute Press.
- Young, D. (1999). Complementary, Supplementary, or Adversarial? A theoretical and historical examination of nonprofit – government relations in the United States. In Boris, E. and Steuerle, E. (1999). *Nonprofits and government: Collaboration and conflict*. Washington, D.C.: The Urban Institute Press.
-

Благодійний фонд «Творчий центр ТЦК» є українською неурядовою організацією, яка створена в 1996 році.

Місія ТЦК – підтримка громадських ініціатив спрямованих на розвиток громадянського суспільства в Україні.

Головні напрямки діяльності ТЦК:

- підтримка розвитку організацій громадянського суспільства;
- сприяння розвитку громад;
- сприяння розвитку благодійності в Україні.

ТЦК:

- проводить тренінги та здійснює консультування;
- готує та надає інформацію, видає та поширює публікації;
- проводить дослідження, оцінки та здійснює громадську експертизу;
- адмініструє грантові програми;
- представляє інтереси і здійснює захист інтересів організацій громадянського суспільства.

Наші клієнти:

- громадські активісти;
- організації громадянського суспільства;
- територіальні громади;
- органи влади;
- соціально відповідальний бізнес.

Контакти:

Володимир Купрій – виконавчий директор ТЦК
Проспект Бажана, 30, к. 8
02140, Київ, Україна
Тел./факс: (044) 574-6411, (044) 574-6413
office@ccc.kiev.ua
www.ccc-tck.org.ua

Дослідження стану та динаміки розвитку неурядових організацій України 2002-2009 роки проведено Творчим центром ТЦК у межах проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується Pact, Inc.

«Об'єднуємося заради реформ» (UNITER) - п'ятирічна програма, яка фінансується Агенцією з Міжнародного Розвитку США, та виконується Pact, Inc в Україні.

Головною метою програми UNITER є зміцнення та підтримка активних організацій громадянського суспільства в Україні (ОГС) з метою консолідації та посилення демократичних перетворень. Програма акцентує увагу на загальних системних проблемах, які постають перед громадянським суспільством, а також надає підтримку ініціативам ОГС з моніторингу, представлення інтересів і захисту прав у різних сферах суспільного життя, що сприятиме процесам реформування в Україні.

Контакти:

вул. Мечникова, 3
Офіс 801, 8 поверх
Тел: +38 (044) 495-53-83
Факс: +38 (044) 495-53-84
Україна, 01601, м. Київ
email: uniter@pact.org.ua
www.uniter.org.ua

Видавництво ТОВ "Видавничий Дім "Купол"
м. Фастів Київської обл., вул. Соборна, 40
тел./факс: 65-6-50-30
Свідоцтво ДК 2649 від 12.10.2006

Надруковано ФОП Барановська О.М.
м. Бориспіль Київської області, вул. Лютнева, 17
Свідоцтво 2 354 000 0000 000467 від 22.12.2004

Підписано до друку з оригінал макету 05.12.10 р.
Формат 60x84/8. Гарнітура Calibri. Папір офсетний.
Умовн.-друк.арк. 13,72. Наклад 500 прим.